

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om försvarsmakten samt vissa lagar som har samband med den

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att det stiftas en ny lag om försvarsmakten som ersätter den gamla lagen av år 1974.

Målet är att skapa ett logiskt och modernt regelverk som till alla delar är förenligt med grundlagens krav. Också ändringsbehov som föranleds av ändringar i övrig lagstiftning har beaktats. Vidare är avsikten att i propositionen genomföra de ändringar i försvarsmaktens organisation samt verksamhet i anslutning till lämnande av bistånd till andra myndigheter som föreslås i statsrådets säkerhets- och försvarspolitiska redogörelse av år 2004.

Lagförslaget innehåller tydligare bestämmelser än de nuvarande om försvarsmaktens uppgifter och om de befogenheter som krävs för fullgörandet av dem. Det föreslås att till försvarsmaktens uppgifter skall höra det militära försvaret av Finland, stödande av andra myndigheter och deltagande i internationell militär krishantering. Avsikten är att samla bestämmelserna om försvarsmaktens behörighet under samma kapitel i lagen i form av hänvisningsbestämmelser eller lagbestämmelser.

Vidare föreslås bestämmelser om försvarsmaktens deltagande i lämnande av bistånd till en annan stat. Försvarsmakten har tidigare deltagit i räddningsverksamhet främst i Finlands närområden. Med lämnande av bistånd skall också avses mer omfattande bistånd som inte förutsätter användning av maktmedel och som lämnas till en annan stat till följd av en terroristattack, en naturkatastrof, en storolycka eller någon annan motsvarande händelse.

Det föreslås att det i framtiden skall krävas tillstånd för fotografering eller annan bildupptagning av vissa av försvarsmaktens objekt, och att sådan verksamhet när den sker utan tillstånd skall bestraffas med böter. För tjänstemän i vakt- eller jourtjänst föreslås nya befogenheter inom områden som stadigva-

rande används av försvarsmakten. Avsikten med detta är att förbättra förutsättningarna för myndighetssamarbete. Samtidigt strävar man efter att trygga förutsättningarna för skötseln av de militära försvarsuppgifterna och förebygga yttre hot som äventyrar detta arbete. De nya befogenheterna i anslutning till upprätthållande av säkerhet och ordning är nära anknutna till tryggheten av säkerheten i de områden som stadigvarande används av försvarsmakten och verksamheten på dessa områden, samt till strävandena att minimera de risker som riktas mot utomstående.

Det föreslås att beslutsfattandet i militära kommandomål ändras så, att vissa militära kommandomål föredras av försvarsministern i stället för av kommendören för försvarsmakten. Avsikten är att försvarsministern skall föredra militära kommandomål som hör till de centrala grunderna för rikets militära försvar för republikens president till den del de hänför sig till försvarsministeriets strategiska planering. Revideringen syftar till ökad parlamentarisk medverkan i militära kommandomål.

I lagen föreslås mer preciserade bestämmelser än de nuvarande om försvarsmaktsmyndigheternas uppgifter och behörighet. Det föreslås att om försvarsmaktens uppgifter och behörighet till många delar skall föreskrivas i lag i stället för i förordning som för närvarande är fallet. I de bestämmelser som gäller myndigheterna har också omorganiseringen av försvarsmakten beaktats.

Det föreslås mer preciserade bestämmelser än de nuvarande om försvarsmaktens personals rättigheter och skyldigheter. I lagen föreslås en ny definition på begreppet yrkesmilitär, med vilket skall avses en person som tjänstgör i en militär tjänst samt den som inom försvarsmakten utnämns till en militär uppgift i ett tjänsteförhållande för viss tid. Det föreslås att det för yrkesmilitärer i lag fö-

reskrivs en skyldighet i fråga om uppträdande som gäller såväl i tjänsten som i privatlivet. För yrkesmilitärer föreslås också bestämmelser på lagnivå om skyldighet att upprätthålla den yrkesskicklighet och kondition som tjänsteuppgifterna kräver. Vidare föreslås för yrkesmilitärer en särskild skyldighet att i vissa situationer anmäla sig för tjänstgöring. Det skall i fortsättningen vara möjligt att säga upp en yrkesmilitär för viss tid. De nya bestämmelserna om personalen motsvarar huvudsakligen de nya bestämmelserna om gränsbevakningens personal och om polisen. Man har emellertid i bestämmelserna strävat efter att beakta särdragen i försvarsmaktens verksamhet.

I propositionen föreslås också ändringar i lagstiftningen om gränsbevakningsväsendet. Den föreslagna lagen förutsätter smärre justeringar i denna lagstiftning, främst när det gäller hänvisningsbestämmelserna. Det föreslås också att den bestämmelse i strafflagen som gäller militärpersoners användning av maktmedel upphävs, och att bestämmelsen tas in i försvarsmaktslagen. Vidare föreslås att lagen om naturaprestationer för krigsväsendets räkning under fredstid upphävs och att den bestämmelse i lagen som gäller användning av fastigheter tas in i försvarsmaktslagen.

Avsikten är att lagarna skall träda i kraft vid ingången av 2008.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	3
ALLMÄN MOTIVERING.....	5
1. Inledning.....	5
2. Nuläge	6
2.1. Lagstiftning och praxis.....	6
2.2. Internationell utveckling och lagstiftningen i utlandet.....	10
2.3. Bedömning av nuläget.....	10
3. Målsättning och de viktigaste förslagen.....	13
3.1. Målsättning.....	13
3.2. Alternativa lösningar	13
3.3. De viktigaste förslagen.....	13
4. Propositionens konsekvenser.....	14
4.1. Ekonomiska konsekvenser.....	14
4.2. Konsekvenser för myndigheterna.....	14
4.3. Konsekvenser för miljön.....	15
4.4. Samhälleliga konsekvenser.....	15
5. Beredningen av propositionen.....	15
5.1. Beredningsskeden och beredningsmaterial	15
5.2. Remissyttranden och hur de har beaktats	16
6. Samband med andra propositioner.....	16
DETALJMOTIVERING.....	17
1. Lagförslag.....	17
1.1. Lag om försvarsmakten.....	17
1.2. Lag om upphävande av lagen om naturaprestationer för krigsväsendets räkning under fredstid.....	61
1.3. Lag om upphävande av 45 kap. 26 a § i strafflagen.....	61
1.4. Lag om ändring av 35 och 39 § i gränsbevakningslagen.....	61
1.5. Lag om ändring av 31 § i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning	62
2. Närmare bestämmelser och föreskrifter.....	62
3. Ikraftträdande	62
4. Förhållande till grundlagen och lagstiftningsordning.....	63
LAGFÖRSLAGEN.....	66
Lag om försvarsmakten.....	66
om upphävande av lagen om naturaprestationer för krigsväsendets räkning under fredstid.....	80
om upphävande av 45 kap. 26 a § i strafflagen.....	81
om ändring av 35 och 39 § i gränsbevakningslagen.....	82

om ändring av 31 § i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning	83
BILAGA	84
PARALLELLTEXTER	84
om ändring av 35 och 39 § i gränsbevakningslagen.....	84
om ändring av 31 § i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning	86

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

Målet för vårt lands försvar är att i alla situationer trygga medborgarnas livsbetingelser och statsledningens handlingsfrihet samt att försvara den lagliga samhällsordningen. Med stöd av försvaret eftersträvas förmåga att bemöta alla militära hot och kriser med nationella resurser. Genom utveckling av militär kompatibilitet skapas beredskap för militärt samarbete i olika krissituationer.

Finland upprätthåller och utvecklar sin nationella försvarsförmåga som ett militärt icke-allierat land, bevakande förändringarna av säkerheten i sin omvärld. Med tanke på det nationella försvaret har Finlands närområden en central betydelse. Å andra sidan har globaliseringen över lag gjort landets säkerhet allt mera beroende av den internationella situationen.

I framtiden kommer det territoriella försvarets tyngdpunkt i högre grad än tidigare att vara förlagd till försvaret av objekt och livsviktiga funktioner. Samarbetet mellan försvarsmakten och de övriga myndigheterna betonas i alla hotmodeller.

Finlands försvar baserar sig på allmän värnplikt och ett territoriellt försvarssystem vilket är föremål för förnyelse. Försvarsmaktens organisation och försvarsmaterielen utvecklas med beaktande av den förändrade krigföringen, den nya teknologin och det internationella samarbetet. Försvarsmaktens beredskap att stöda andra myndigheter utvecklas. Dessutom fästs allt större uppmärksamhet vid utvecklandet av de förmågor som den militära krishanteringen och snabbinsatsverksamheten förutsätter samt vid det ökade internationella samarbetet.

I statsrådets säkerhets- och försvarspolitiska redogörelse 2004 (SRR 6/2004 rd) görs en bred bedömning av Finlands samlade säkerhets- och försvarspolitik. Redogörelsen utgör statsrådets grundläggande riktlinjer, och den lägger fast principerna och målen för Finlands säkerhets- och försvarspolitiska handlingslinje samt anger ramen för genomförandet av handlingslinjen inom olika sektorer.

Redogörelsen innehåller en grundlig genomgång av förändringarna i Finlands internationella omvärld och deras konsekvenser för Finlands handlingskapacitet och säkerhet i ett vidare perspektiv fram till 2010-talet. En omvärldsbedömning lägger grunden för handlingslinjen i redogörelsen. Utifrån detta anger redogörelsen utvecklings- och resursbehoven för exempelvis insatserna för att trygga de centrala basfunktionerna i samhället och Finlands försvar samt upprätthålla den inre säkerheten.

Försvarsmakten och dess funktioner är till sin omfattning och betydelse för det finska samhället sådan att den måste ha stöd i en modern lagstiftning. I den gällande lagen har försvarsmaktens uppgifter bara definierats i allmänna drag. Om försvarsmaktens befogenheter att fullgöra dessa uppgifter finns spridda bestämmelser i olika lagar.

Också internationaliseringen och deltagandet i Europeiska unionens (EU) försvarspolitiska samarbete samt i programmet Partnerskap för fred inom ramen för Nordatlantiska försvarsorganisationen Nato ställer krav på en mer detaljerad författningsgrund.

Vilka uppgifter på såväl den yttre som den inre säkerhetspolitikens område som enligt lag skall ankomma på försvarsmakten har senast granskats på ett heltäckande sätt i samband med lagstiftningsarbetet i regeringens proposition år 1973 om en lag om försvarsmakten (RP 105/1973 rd), när den gällande lagen stiftades. I statsrådets säkerhets- och försvarspolitiska redogörelse 2004 förutsätts nya tyngdpunktsområden i fråga om försvarsmaktens verksamhet och bl.a. sådana omgripande förändringar i försvarsmaktens ledningssystem och organisationsstruktur som kräver att lagstiftningen beträffande försvarsmakten ändras. Riksdagen har genom sin skrivelse (RD 35/2004 rd) godkänt ett yttrande enligt försvarsutskottets betänkande om redogörelsen och sänt det till statsrådet för kännedom och för att beaktas. Riksdagens observationer gällde bl.a. inkopplandet av riksdagen i verkställandet av redogörelsen, samt sätten på vilka rationaliseringarna

genomförs.

Av ovan nämnda orsaker har en totalrevidering av lagen om försvarsmakten bedömts vara nödvändig.

2. Nuläge

2.1. Lagstiftning och praxis

Historisk bakgrund

Försvarsmaktens verksamhet reglerades ända fram till 1970-talet av en enda lag, lagen angående tjänster och befattningar vid försvarsväsendet (346/1927). Försvarsväsendets ställning som en statlig inrättning befästes i slutet av 1920-talet, och i motiveringen till lagen angående tjänster och befattningar vid försvarsväsendet behandlades också grunderna för försvarsväsendets verksamhet. Med stöd av bestämmelserna i nämnda lag och i 1922 års värnpliktslag (270/1922) utfärdades den 4 maj 1928 förordningen angående försvarsväsendets organisation ävensom om tjänster och befattningar vid detsamma (155/1928). Denna förordning var det första regelverk som primärt avsåg försvarsväsendet.

Den försvarsrevision som tillsattes våren 1945 föreslog i sitt betänkande år 1949 att försvarsväsendet borde omorganiseras till följd av de förändrade omständigheterna. Utifrån försvarsrevisionens förslag utfärdades den 6 juni 1952 lagen om tjänster och befattningar vid försvarsministeriet och försvarsväsendet (241/1952) och med stöd av denna förordningen av den 31 oktober 1952 angående försvarsväsendet (358/1952). På grund av försvarsväsendets senare utveckling ersattes denna förordning den 4 februari 1960 med förordningen om försvarsväsendet (72/1960). I förordningen gjordes några preciseringsåtgärder.

På hösten 1970 tillsatte statsrådet en parlamentarisk försvarskommitté för att utreda vilka uppgifter försvarsväsendet borde ha som en del av vår försvarspolitiska helhetslösning och hurudan militär kapacitet försvarsväsendet borde ha. I sitt betänkande (kommittébetänkande 1971: A 18) lade kommittén fram de allmänna målen för Finlands försvarsberedskap och fastställde de

uppgifter som skall ankomma på försvarsmakten, samt förutsatte att om försvarsmakten skall bestämmas genom lag.

Lagen om försvarsmakten (402/1974) utfärdades den 31 maj 1974 och trädde i kraft den 1 september 1974. Genom lagen frångicks begreppet försvarsväsendet och man övergick till att använda begreppet försvarsmakten.

Bestämmelser om Försvarshögskolan finns sedan den 1 januari 1993, då högskolan grundades, i lagen om försvarsmakten. Före denna tidpunkt var en särskild lag om militära undervisningsanstalter (93/1974) i kraft.

Grundlagen

Enligt 119 § i grundlagen (731/1999) skall de allmänna grunderna för statsförvaltningens organ regleras genom lag, om deras uppgifter omfattar utövning av offentlig makt. Grunderna för statens regionala och lokalförvaltning skall likaså enligt grundlagens 119 § bestämmas genom lag. Med stöd av det bemyndigande som ingår i lagrummet kan i övrigt bestämmelser om statsförvaltningens enheter utfärdas genom förordning.

Enligt grundlagens 128 § är republikens president överbefälhavare för Finlands försvarsmakt. Med stöd av lagrummet kan presidenten på framställning av statsrådet överlåta uppgiften på någon annan finsk medborgare. Enligt grundlagens 128 § utnämner republikens president dessutom officerarna.

Enligt grundlagens 58 § beslutar presidenten i militära kommandomål under medverkan av ministern i enlighet med vad som bestäms närmare genom lag. I militära utnämningsärenden fattar presidenten enligt grundlagens 58 § beslut på det sätt som bestäms genom lag.

Enligt regeringens proposition till riksdagen med förslag till ändring av grundlagarnas stadganden om de grundläggande fri- och rättigheterna (RP 309/1993 rd) kan de grundläggande fri- och rättigheterna begränsas genom en lag som stiftas i normal lagstiftningsordning, om grunden för begränsningen är godtagbar och den begränsande lagen är tillräckligt exakt och noggrant avgränsad. Djupgående, exceptionella eller till naturen allmänna begränsningar kan inte genomföras

genom en normal lag. De mest centrala bestämmelserna om grundläggande fri- och rättigheter inom försvarsmaktens verksamhetsområde härstammar från tiden före grundlagsutskottets betänkande (GrUB 25/1994 rd, s. 4-5), där förutsättningarna att begränsa de grundläggande fri- och rättigheterna vidare utvecklades.

Lagen om försvarsmakten

I enlighet med vad som bestäms i grundlagen regleras de allmänna grunderna för försvarsmakten i första hand i lagen om försvarsmakten. Enligt 1 § 1 mom. i lagen om försvarsmakten är försvarsmakten administrativt och militärt organiserad på det sätt som bestäms i nämnda lag.

Lagen om försvarsmakten omfattar grundläggande bestämmelser om försvarsmaktens uppgifter, administrativa ställning och organisation. I lagen ingår också bestämmelser om försvarsmaktsmyndigheternas rätt att förbjuda obehöriga att röra sig på ett område som försvarsmakten förfogar över, om skyldighet för tjänstemän vid försvarsmakten att övergå till en annan tjänst eller ett annat uppdrag, om försvarsmaktens militärdräkter och uniformer samt om rättigheter och skyldigheter som gäller studerande vid Försvarshögskolan.

I lagen bestäms också om republikens presidents befogenheter i militära kommandomål och militära utnämningsärenden, om beslutsfattandet i samband med militära kommandomål och militära utnämningsärenden som ankommer på presidenten samt om befordran till militär grad.

Lagen om försvarsmakten kompletteras av en förordning om försvarsmakten (667/1992).

Militära kommandomål

Enligt grundlagens 93 § 1 mom. leds Finlands utrikespolitik av republikens president i samverkan med statsrådet. Enligt förarbetena till grundlagen avser utformningen av bestämmelsen att understryka att utövandet av den utrikespolitiska makten omfattas av den parlamentariska ansvarstäckningen i förening med statsrådets medverkan och att den nya

regeringsformens allmänna bestämmelser (58 §) om presidentens beslutsfattande skall tillämpas också på det utrikespolitiska beslutsfattandet.

Enligt grundlagens 128 § 1 mom. är republikens president överbefälhavare för försvarsmakten. Enligt motiveringen till grundlagen är det fortfarande motiverat att presidenten i egenskap av statsöverhuvud också är överbefälhavare för försvarsmakten. Det högsta befälet över försvaret hänger nära samman med presidentens uppgift att leda utrikespolitiken. I detta hänseende regleras presidentens konstitutionella ställning också genom bestämmelsen om att presidenten med riksdagens samtycke beslutar om krig och fred (93 § 1 mom.) Det är emellertid nödvändigt att presidenten samråder med statsrådet i frågor som ansluter sig till rikets försvar.

Grundlagens 58 § 5 mom., som gäller presidentens beslutanderätt i militära kommandomål, fick sin slutliga utformning i riksdagens grundlagsutskott. Utskottet konstaterade i sitt betänkande (GrUB 10/1998) att förslaget i fråga om militära kommandomål inte helt stämmer överens med den allmänna linjen i propositionen att utöka de parlamentariska elementen i grundlagen. De militära kommandomålen hör till presidentens befogenheter i dennes egenskap av överbefälhavare. Det högsta befälet över försvaret hänger nära samman med presidentens uppgift att leda utrikespolitiken, bland annat av den orsaken att det internationella samarbetet har ökat inom utrikes- och säkerhetspolitiken och därigenom också fått större inflytande på den försvarspolitiska beslutsprocessen. I utrikespolitiken ålägger propositionen presidenten skyldighet att stå i nära samarbete med statsrådet. Det rimmar dåligt med detta att presidentens rätt att fatta beslut i frågor som gäller försvarsmakten i propositionen inte fullt ut kopplades ihop med medverkan från en minister, utan att regeringen bara i motiveringen lät förstå att de parlamentariska inslagen inom ramen för presidentens rätt att fatta beslut i militära kommandomål kunde utökas genom lag (GrUB 10/1998 s.8). Utskottet ansåg att grundlagstexten på grund av den interna konsekvensen i konstitutionen måste binda presidentens rätt att fatta beslut i mili-

tära kommandomål vid medverkan från en minister.

Vidare konstaterade grundlagsutskottet att för denna regel gäller ett regleringsförbehåll, enligt vilket beslutsprocessen sker i enlighet med vad som bestäms närmare genom lag (GrUB 10/1998 s.19). Regleringsförbehållet under momentet har två viktiga dimensioner. Genom en lag skall det för det första bestämmas vilka militära kommandomål presidenten beslutar om. I vissa av dessa ärenden kan beslutanderätten delegeras till försvarsmaktens kommandör. Möjligheten att delegera beslutanderätt beror i avgörande grad på vilket materiellt innehåll det militära kommandomålet i fråga anses ha.

Vidare är regleringsförbehållet i grundlagen bundet av bestämmelsen om att presidenten skall fatta beslut i militära kommandomål under medverkan av en minister. Detta är ett minimikrav som grundlagen ställer på presidentens beslutsfattande. Den minister som närmast kommer i fråga är statsministern eller försvarsministern. Ministern kan genom lag kopplas ihop med beslutsprocessen antingen i egenskap av föredragande eller på något annat sätt. Grundlagsutskottet framhåller i sitt betänkande om grundlagsreformen att beslutsfattande på föredragning av ministern är ett typiskt exempel på medverkan av en minister (GrUB 10/1998 s.18). När presidenten på föredragning av ministern fattar beslut i militära kommandomål kan föredragningen ske utanför statsrådets sammanträde eller med iakttagande av statsrådets ordinarie former.

Regleringsförbehållet visar att detaljbestämmelserna om presidentens beslutanderätt i militära kommandomål bygger på ett regelverk bestående av grundlagen och vanliga lagar. Förbehållets formulering "i enlighet med vad som bestäms närmare genom lag" inskränker lagstiftarens prövningsrätt mer än till exempel en öppen hänvisning till bestämmelser i lag hade gjort (se GrUB 10/1998 rd, s.11, andra spalten). Enligt grundlagsutskottets uppfattning måste grundlagen på denna punkt tolkas så att ministern alltid skall medverka när presidenten fattar beslut i militära kommandomål, om detta parlamentariska element i beslutsfattandet kan motiveras med sakskalet.

Kravet på medverkan från ministern kan uppfyllas på många olika sätt. Syftet med medverkan är att ge ministern eller ministerna tillfälle att reagera på presidentens beslut eller åtgärder innan beslutet fattats eller åtgärden vidtagits och vid behov fransäga sig det politiska och juridiska ansvaret i ärendet. För att denna möjlighet också i praktiken skall förverkligas på det sätt som grundlagen förutsätter föreslås att ärendena bereds under ministeriets ledning i samarbete med huvudstaben.

Lagen om försvarsmakten ändrades genom regeringens proposition med förslag till lag om ändring av lagen om försvarsmakten (RP 172/1999 rd). Enligt propositionen skulle kravet på medverkan från ministern ha uppfyllts bara i form av närvarorätt. Grundlagsutskottet konstaterade i sitt betänkande om propositionen att det föreslagna 8 b § 1 mom. i lagen om försvarsmakten för att harmoniera med grundlagens 58 § 5 mom. måste kompletteras med en bestämmelse om att ministern skall vara närvarande när presidenten beslutar om viktiga militära kommandomål. Dessutom lade grundlagsutskottet till förslaget en bestämmelse om statsministerns rätt att närvara när viktiga beslut fattas (GrUB 2/2000 s.3).

När det gäller gränsbevakningsväsendet fattar republikens president beslut militära kommandomål på framställning av inrikesministeriet utanför statsrådet. Besluten kontrasigneras av inrikesministern. När ärendet föredras har statsministern rätt att närvara och yttra sig om det.

För att möjliggöra medverkan från ministern, beredning i statsrådet, laglighetskontroll beträffande beslutsfattandet, ministeriets styrningsansvar i fråga om den strategiska planeringen inom förvaltningsområdet och ministeriets resultatstyrning på det sätt som grundlagen förutsätter bör förfarandet för föredragning av militära kommandomål ändras. Gällande tolkningspraxis för nämnda lag står i strid med grundlagens syfte och mål. Sakkomplex som i enlighet med vad som sagts ovan på grund av ärendets vikt skall beredas vid ministerierna bereds för närvarande vid de centrala ämbetsverken.

Innehållet i de militära kommandomål som republikens president beslutar om motiverades i samband med att bestämmelserna om militära kommandomål ändrades så att de motsvarar kraven i grundlagen. I motiveringen i den regeringsproposition som nämns ovan sägs att "med de centrala principerna för rikets militära försvar avses i bestämmelsen framför allt den försvarslösning som utarbetats i syfte att förverkliga det militära försvaret. Den inbegriper de mest centrala principerna för rikets militära försvar som gäller det sätt på vilket riket skall försvaras. Försvarslösningen utarbetas som en del av försvarsmaktens strategiska planeringsprocess så, att den tillhandahåller grunderna både för försvarets totalutveckling och för försvarets operativa planering." Med principerna för förverkligande av det militära försvaret, vilka ofta förväxlas med de centrala principerna för det militära försvaret, avses enligt motiveringen däremot "det centrala beslutsfattandet gällande försvarsmaktens verksamhet under ett väpnat anfall eller krig eller vid hot om detta. Med dessa principer avses de allmänna linjerna för förverkligande av försvarslösningen eller alternativen till den eller ändringar därav på ett sätt som svarar mot situationen och hotet. Till dessa hör målet för försvarsmaktens verksamhet och de regionala och tidsmässiga tyngdpunkterna i fråga om den militära verksamheten."

Territorialövervakningslagen

I territorialövervakningslagen (755/2000) finns bestämmelser om försvarsmaktens uppgifter när det gäller att övervaka och trygga Finlands territoriella integritet. Lagen kompletteras av statsrådets förordning om territorialövervakning (971/2000).

Övriga lagar som gäller försvarsmaktens uppgifter och befogenheter

Om försvarsmaktens uppgifter och befogenheter finns bestämmelser också i andra lagar. För tydlighetens skull föreslås att hänvisningar till dessa lagar framöver samlas i försvarsmaktslagen.

Om försvarsmaktens polisuppgifter föreskrivs i lagen om fullgörande av polisuppgif-

ter inom försvarsmakten (1251/1995). Den som fullgör i lagen avsedda polisuppgifter skall följa de principer som föreskrivs i polislagen. Om försvarsmaktens rätt att använda fastigheter för tillfälliga militära övningar och rätt till järnvägstransport enligt en särskilt betalningstariff samt om vissa andra naturaprestationer bestäms i lagen om naturaprestationer för krigsväsendets räkning under fredstid (94/1920, nedan naturaprestationslagen). Försvarsmakten ordnar hälsovård för dem vilkas hälsovård den ansvarar för. Försvarsmakten kan även i övrigt erbjuda hälsovårdstjänster på det sätt som föreskrivs i lagen om hälsovården inom försvarsmakten (322/1987). Bestämmelser om försvarsmaktens handräckning till polisen finns i lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen (781/1980). Handräckning ges då polisens resurser är otillräckliga för utförande av ett uppdrag eller då för uppdraget krävs sådan specialpersonal eller materiel som polisen saknar. Lagens 4 § och 4 a § reviderades genom en lag om ändring av lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen (552/2005) som trädde i kraft den 20 juli 2005. Genom revideringen utvidgades handräckningen till att också inbegripa användning av militära maktmedel. Vidare deltar försvarsmakten i militär krishantering enligt vad som föreskrivs i lagen om militär krishantering (211/2006).

Redogörelseförfarandet

Sedan 1997 har statsrådet i de säkerhets- och försvarspolitiska redogörelserna i den utformning de har i dag lagt fram riktlinjer för utvecklandet av försvarspolitiken och försvarsmakten. I 1997 års redogörelse lades grunderna för utvecklingen av Finlands försvar fram till 2008. Omstruktureringen av försvaret sågs över 2001, vid vilken tidpunkt arbetet med utvecklingsplanen för försvaret fram till 2010-talet och samtidigt också de övergripande riktlinjerna för säkerhets- och försvarspolitiken tidigarelades till 2004. Försvarsutskottet menar i sitt betänkande (FsUB 1/2004 rd) till redogörelsen 6/2004 att redogörelseförfarandet har visat sig vara en mycket behändig metod att bedöma förändringarna i säkerheten i vår omvärld och Fin-

lands säkerhets- och försvarspolitiska handlingslinjer. Utifrån redogörelsen kan man också lägga upp nödvändiga långsiktplaner för hur försvarsmakten bör utvecklas. Redogörelsen 2004 anger i centrala delar hur vårt försvar ska utvecklas med sikte på 2010-talet. En bredare behandling i form av en redogörelse en gång per valperiod erbjuder den nödvändiga politiska ramen för hur Finlands försvarsresurser ska fördelas. Utifrån riktlinjerna i redogörelsen har det också varit nödvändigt att ändra den lagstiftning som gäller försvarsmakten och dess verksamhet. Exempelvis de organisationsförändringar och tyngdpunktsområden för uppgifterna som presenteras i riktlinjerna har stadfästas bl.a. genom ändring av lagen om försvarsmakten.

2.2. Internationell utveckling och lagstiftningen i utlandet

De förändrade säkerhetshoten efter det kalla kriget har lett till snabba omstruktureringar av försvarssystemen även i de centrala europeiska länderna. Vid sidan av territoriellt försvar i traditionell mening betonas försvaret av samhällenas grundläggande demokratiska värden och intressen och livsviktiga samhällsfunktioner samt krishantering. Trots detta ser alla länder i Europa ut att bibehålla resurser för att försvara sitt eget territorium, antingen genom försvarsallianser eller sina nationella väpnade styrkor. Man har emellertid övergått från stora, på allmän värnplikt baserade försvarssystem till mera begränsade och yrkesmässiga truppsammansättningar.

Denna allmäneuropeiska utveckling märks tydligt i de nordiska länderna. Det svenska försvaret bygger tills vidare på allmän värnplikt, men bara en tredjedel av årsklassen tas in för utbildning. Försvarsmakten i Sverige satsar på internationell aktivitet och krishanteringssuppdrag. Bestämmelser om försvarsmakten finns i den svenska grundlagen, i vilken föreskrivs om exempelvis användningen av vapenmakt i internationella uppdrag samt om verksamheten vid krig och krigsfara. I Sverige kan med tanke på krigsfara eller den krigstida ledningen i landet inom riksdagen utses en särskild krigsdelegation som består av riksdagsledamöter och som träder i riksdagens ställe om förhållandena kräver det.

Regeringen är högsta beslutsfattande organ i militära frågor. Försvarsmakten leds av överbefälhavaren för försvarsmakten, som har en relativt självständig ställning. Om den svenska försvarsmaktens uppgifter bestäms genom förordning. Det finns särskilda författningar om bl.a. handräckning och om personal.

I Norge ligger tyngdpunkten likaså på internationell verksamheten, till vilken man överför resurser från det nationella försvaret. Försvaret bygger på allmän värnplikt, men liksom i Sverige tas bara en tredjedel av årsklassen in för utbildning. I Norge innehas överbefälet av konungen. Bestämmelser om överbefälhavarens ställning och rättigheter finns i grundlagen. I övrigt regleras den norska försvarsmakten genom ett flertal lagar och förordningar. Liksom i Finland finns det särskilda lagar om exempelvis värnplikt och militär disciplin. Också om personalen finns en särskild lag.

Också i Danmark ligger tyngdpunkten på internationell verksamhet. Mer än hälften av de värnpliktiga överförs direkt till personalreserven för räddningsberedskapen. Bestämmelser om försvarsmakten finns t.ex. i lagen om försvarsmaktens mål, uppgifter och organisation. I Danmark är försvarsministern den högsta myndighet som ansvarar för försvarsmakten.

I Tyskland ligger tyngdpunkten likaså på internationell verksamhet. Den tyska grundlagen omfattar rätt detaljerade bestämmelser om försvarsmakten och om dess befogenheter. Också den övriga lagstiftningen om försvarsmakten är detaljerad, och den är fördelad på ett antal lagar i vilka bestäms om exempelvis uppgifter och befogenheter. I Tyskland innehas överbefälet över armén i fredstid av försvarsministern och i krig av förbundskanslern.

2.3. Bedömning av nuläget

Riktlinjerna för 2004 års säkerhets- och försvarspolitiska redogörelse förutsätter ändringar i lagen om försvarsmakten. Lagen om försvarsmakten är en allmän lag, som omfattar de centrala bestämmelserna om försvarsmakten. Lagen har ändrats sammanlagt tolv gånger. Tack vare de åtskilliga ändringarna är lagens sakinhåll i huvudsak aktuellt.

Den senaste ändringen genomfördes sommaren 2001.

Under årens lopp har det varit nödvändigt att i lagen ta in bestämmelser om nya saker och sakkomplex. Detta har förutsatt att flera parallella paragrafer tas in i lagen. Därmed är lagen inte längre i sakligt och språkligt hänseende enhetlig.

Bestämmelser om försvarsmaktens handräckning till olika myndigheter finns antingen i särskilda lagar eller i den lag som gäller ifrågavarande myndighet eller verksamhet. Bestämmelserna om förpliktelser gällande handräckning bör sammanföras i en helhet. Samtidigt vill man lägga tyngdpunkten vid ett mer effektivt utnyttjande av försvarsmaktens personal och materiel i olika störningssituationer.

Vidare vore det ändamålsenligt att i lagen i fråga om vissa ärenden utfärda mer preciserade bestämmelser än de nuvarande. Till dessa ärenden hör bl.a. myndigheternas beslutsfattande och behörighet samt bestämmelserna om försvarsmaktens personals rättigheter och skyldigheter.

Den lagstiftning som gäller Försvarshögskolan är splittrad. I lagen om försvarsmakten konstateras att Försvarshögskolan är en högskola som är underställd huvudstaben. Vidare omfattar lagen bestämmelser om rättigheter och skyldigheter som gäller studerande vid Försvarshögskolan. I övrigt finns bestämmelser om Försvarshögskolan på förordningsnivå. På grund av ett flertal ändringar som gjorts vid olika tidpunkter utgör förordningen om Försvarshögskolan inte en enhetlig helhet. Det vore ändamålsenligt att föra samman de bestämmelser om Försvarshögskolan som förutsätter reglering på lagnivå. Bestämmelserna är så många att det för tydlighetens skull borde föreskrivas om Försvarshögskolan i en egen, särskild lag. Beredningen av lagen har redan påbörjats inom försvarsförvaltningen.

Lagstiftningen om militär krishantering har reviderats. I lagen om militär krishantering finns närmare bestämmelser om försvarsmaktens deltagande i militära krishanteringsuppdrag och i Europeiska unionens snabbinsatstyrkor samt om beslutsfattandet i dessa ärenden.

Fördraget om upprättandet av en konstitution för Europa omfattar en s.k. samverkans- eller solidaritetsklausul. Enligt detaljmotiveringen till regeringens proposition beträffande det konstitutionella fördraget (RP 67/2006 rd) bestäms i artikel I-43 att unionen och dess medlemsstater skall handla gemensamt i en anda av solidaritet om en medlemsstat utsätts för en terroristattack eller drabbas av en naturkatastrof eller en katastrof som orsakas av människor. I artikel I-43.1 föreskrivs att unionen på grundval av solidaritetsklausulen skall mobilisera alla instrument som står till dess förfogande, även de militära resurser som medlemsstaterna tillhandahåller. Enligt artikel I-43.1 a skall unionen vidta åtgärder för att förhindra terroristhot på medlemsstaternas territorier, skydda de demokratiska institutionerna och civilbefolkningen från en eventuell terroristattack eller för att bistå en medlemsstat på dess territorium på begäran av dess politiska myndigheter vid en terroristattack. Vidare skall unionen enligt artikel I-43.1 b bistå en medlemsstat på dess territorium på begäran av dess politiska myndigheter vid en naturkatastrof eller en katastrof som orsakas av människor. De närmare föreskrifterna för genomförandet av bestämmelsen anges enligt artikel I-43.2 i artikel III-329.

Om det konstitutionella fördraget träder i kraft kommer det att ge en särskild rättslig grund för verksamhet i enlighet med solidaritetsklausulen. Även om fördraget inte har trätt i kraft har EU-medlemsländerna i Europeiska rådet den 25 mars 2004 förbundit sig att handla i en anda av solidaritet i syfte att bekämpa terrorism.

Utrikesutskottet behandlade i sitt betänkande till statsrådets redogörelse om Europeiska unionens konstitutionella fördrag (UtUB 2/2006 rd) solidaritetsklausulens innehåll och räckvidd. Enligt utredning till utrikesutskottet förbereder sig olika förvaltningar i Finland för biståndsåtgärder enligt solidaritetsklausulen som ett led i sin normala beredskap för undantagsförhållanden. Utrikesutskottet anser det viktigt att de legislativa och administrativa villkoren för åtgärder enligt klausulen uppdateras och att det ses till att samarbetet fungerar i praktiken i hela statsförvaltningen.

Enligt utrikesutskottet kan insatserna för att genomföra solidaritetsklausulen hänföras till gränsöverskridande handräckning från olika myndigheter i medlemsstaterna på den begärande statens önskan. Till denna del hänvisar utskottet också till försvarsutskottets utlåtande (FsUU 2/2006 rd), där det framhålls att solidaritetsklausulen i princip bör genomföras i samråd mellan räddningsmyndigheterna och polisen och att samarbetet kan stödjas genom att soldater eller försvarsmateriel ställs till förfogande för biståndsuppdrag som en form av internationell handräckning. Trots att solidaritetsklausulen inte lämpar sig för militär krishantering i det nationella beslutsfattandet ser utrikesutskottet helst att alla medlemsstater ställer fram sina resurser, också de militära, för genomförande av klausulen. Utrikesutskottet upprepar sin ståndpunkt att solidaritetsklausulen till sin substans inte hör till unionens yttre åtgärder, eftersom den gäller situationer och åtgärder vars huvudsakliga föremål finns inom unionens eget område. Unionens krishanteringsinsatser genomförs per definition utanför unionens område. Insatser som genomförs med stöd av solidaritetsklausulen faller därför i våra förhållanden inte under militär krishantering och de beslutsprocedurer som hänger samman med den (UtUB 1/2006 rd).

I samband med stiftandet av lagen om militär krishantering godkändes en lag om ändring av värnpliktslagen (213/2006). Syftet var att i värnpliktslagens 3 b § samla alla de fall av tjänstgöring utomlands som grundat sig på bestämmelser i lag eller långvarig praxis. I 3 b § 3 punkten i värnpliktslagen beaktas eventuella uppdrag utanför Finlands gränser. I punkten sägs att en värnpliktig kan förordnas till tjänstgöring utomlands om han hör till en handräckningsavdelning som skall ge handräckning utanför Finlands gränser. Enligt förarbetet till lagen (RP 5/2006 rd) blir det genom den föreslagna ändringen också möjligt att beakta de skyldigheter som solidaritetsklausulen medför med tanke på den eventuella användningen av värnpliktiga. Som exempel på eventuella handräckningssituationer nämns stora översvämningar, dammolyckor, omfattande skogsbränder, spaningspådrag i syfte att rädda människoliv och i synnerhet beredskap att ge handräck-

ning i samband med en eventuell oljeskadeolycka i Östersjöområdet. I sitt utlåtande om ändringen av värnpliktslagen (FsUU 8/2005 rd) konstaterade försvarsutskottet att för att det skall vara möjligt att ge ändamålsenlig handräckning av det ovan beskrivna slaget samt för att möjliggöra övning på förhand bör rättsgrunden, särskilt med beaktande av de värnpliktigas rättsskyddssynpunkter, vara tydlig.

I samband med att värnpliktslagen ändrades beskrevs på samma sätt som ovan eventuella handräckningssituationer genom vilka man också vill bereda sig för den ännu mer mångfasetterade verksamhet som efterfrågas i och med den internationella utvecklingen. Katastroferna kan vara t.ex. stora olje- eller utsläppolyckor. Handräckning kan behövas också på grund av någon annan, motsvarande händelse, exempelvis när det inte rör sig om en händelse som klassificeras som en naturkatastrof eller en storolycka. Ett exempel på en sådan är den helikopterolycka som skedde utanför Tallinn i augusti 2005.

Enligt förarbetet till lagen om militär krishantering (RP 5/2006 rd) är exempelvis eftervårdsuppdrag i anslutning till stora olje- eller utsläppolyckor i regel inte militär krishantering. Därmed är det nödvändigt att i fortsättningen ur lagen om militärkrishantering utelämnas sådan verksamhet som till sin karaktär snarast är bistånd till ett annat lands myndighet, vanligen i syfte att hjälpa civilmyndigheter i deras uppgifter. Också utrikesutskottet har beträffande förslaget till en lag om militär krishantering konstaterat att insatser som genomförs med stöd av solidaritetsklausulen i våra förhållanden inte faller under militär krishantering och de beslutsprocedurer som hänger samman med den (UtUB 2/2006 rd).

Det är emellertid möjligt att bistånd i synnerhet till en myndighet i ett land utanför EU eller till en internationell organisation som organiserar verksamheten kunde genomföras så, att för uppdraget bildas en militär styrka som genomför ett krishanteringsliknande uppdrag, varvid verksamheten organiseras militärt. I en sådan situation kunde en lag om militär krishantering tillämpas.

3. Målsättning och de viktigaste förslagen

3.1. Målsättning

Inom ramen för reformen utreds nuläget i fråga om lagen om försvarsmakten och behovet av ändringar i och utveckling av lagen, samt utarbetas förslag till lagstiftningsåtgärder. Målet har varit att skapa ett logiskt och modernt regelverk som till alla delar också är förenligt med grundlagens anda och krav. Avsikten har också varit att utreda de ändringsbehov som föranleds av ändringar i övrig lagstiftning och att under utredningsarbetets gång beakta eventuella andra ändringsbehov.

Säkerställandet av säkerheten i försvarsmaktens lokaler skall tydligare än vad som är fallet i dag vara försvarsmaktens uppgift, eftersom polisen inte är snabbt tillgänglig i de områden som används av försvarsmakten, och eftersom ärendet mest kostnadseffektivt och på ett sätt som bäst beaktar de grundläggande fri- och rättigheterna kan skötas genom att befogenheterna ses över samt genom tilläggsutbildning till vaktpersonalen.

3.2. Alternativa lösningar

Lagen om försvarsmakten kräver en grundlig översyn. Den enda möjligheten är att skriva om lagen. Förutom en grundlig översyn av lagen om försvarsmakten föreslås också vissa ändringar i sak, bl.a. en uppdatering av myndigheternas befogenheter, exempelvis i fråga om vaktpersonalen, och ändringar som gäller försvarsmaktens centralförvaltningsreform och beslutsfattandet i militära kommandomål.

3.3. De viktigaste förslagen

I propositionen föreslås att lagen i sin helhet reformeras, dvs. att en ny lag stiftas. Den gällande lagen har formats genom stegvis gjorda ändringar i den lag som stiftades 1974 och motsvarar inte längre till alla delar grundlagens krav. Genom förslaget verkställs också de ändringar som stakas ut i statsrådets säkerhets- och försvarspolitiska redogörelse 2004.

Lagförslaget innehåller tydligare bestämmelser än de nuvarande om försvarsmaktens uppgifter och de befogenheter som krävs för fullgörandet av uppgifterna. Det föreslås att till försvarsmaktens uppgifter skall höra det militära försvaret av Finland, stödjande av andra myndigheter och deltagande i internationell militär krishantering. Avsikten är att samla försvarsmaktens befogenheter under samma kapitel i lagen i form av hänvisningsbestämmelser eller lagbestämmelser.

Vidare föreslås bestämmelser om försvarsmaktens deltagande i lämnande av bistånd till en annan stat. Försvarsmakten har tidigare deltagit i räddningsverksamhet främst i Finlands närområden. Med lämnande av bistånd skall också avses mer omfattande bistånd till en annan stat till följd av en terroristattack, en naturkatastrof, en storolycka eller någon annan motsvarande händelse.

Det föreslås att det i framtiden skall krävas tillstånd för fotografering eller annan bildupptagning på vissa av försvarsmaktens objekt, och att sådan verksamhet när den sker utan tillstånd skall bestraffas med böter. För tjänstemän i vakt- eller jourtjänst föreslås nya befogenheter på områden som stadigvarande används av försvarsmakten. Avsikten med detta är att förbättra förutsättningarna för myndighetssamarbete. Samtidigt strävar man efter att trygga verksamhetsförutsättningarna för skötseln av de militära försvarsuppgifterna och förebygga yttre hot som äventyrar skötseln av dem. De nya befogenheter som gäller upprätthållandet av säkerhet och ordning är nära anknutna till tryggandet av säkerheten i de områden som stadigvarande används av försvarsmakten och verksamheten på dessa områden samt till strävandena att minimera de risker som riktas mot utomstående.

Det föreslås att beslutsfattandet i militära kommandomål ändras så, att vissa militära kommandomål föredras av försvarsministern i stället för av kommandören för försvarsmakten. Avsikten är att försvarsministern skall föredra militära kommandomål som hör till de centrala grunderna för rikets militära försvar för republikens president till den del de hänför sig till försvarsministeriets strategiska planering. Revideringen syftar till ökad parlamentarisk medverkan i militära kom-

mandomål.

I lagen föreslås mer preciserade bestämmelser än de nuvarande om försvarsmaktsmyndigheternas uppgifter och befogenheter. Många uppgifter och befogenheter som för närvarande regleras genom förordning föreslås bli upplyfta till lagnivå. I de bestämmelser som gäller myndigheterna har också omorganiseringen av försvarsmakten beaktats.

Det föreslås mer preciserade bestämmelser än de nuvarande om försvarsmaktens personals rättigheter och skyldigheter. I lagen föreslås en ny definition på begreppet yrkesmilitär, med vilket skall avses en person som tjänstgör i en militär tjänst samt den som inom försvarsmakten utnämnts till en militär uppgift i ett tjänsteförhållande för viss tid. Det föreslås att det för yrkesmilitärer direkt i lag föreskrivs en skyldighet i fråga om uppträdande som gäller såväl i tjänsten som i privatlivet. För yrkesmilitärer föreslås också bestämmelser på lagnivå om skyldighet att upprätthålla den yrkesskicklighet och kondition som tjänsteuppgifterna kräver. Vidare föreskrivs för yrkesmilitärer en särskild skyldighet att i vissa situationer anmäla sig för tjänstgöring. Det skall i fortsättningen vara möjligt att säga upp en yrkesmilitär för viss tid. De nya bestämmelserna om personalen motsvarar huvudsakligen de nya bestämmelserna om gränsbevakningens personal och om polisen. Man har emellertid i bestämmelserna strävat efter att beakta särdragen i försvarsmaktens verksamhet.

Det föreslås också ändringar i lagstiftningen om gränsbevakningsväsendet. Den föreslagna lagen förutsätter smärre justeringar i denna lagstiftning, främst i fråga om hänvisningsbestämmelserna. Det föreslås att den bestämmelse i strafflagen som gäller militärpersoners användning av maktmedel upphävs, och att bestämmelsen tas in i försvarsmaktslagen. Likaså föreslås att lagen om naturaprestationer för krigsväsendets räkning under fredstid upphävs och att den bestämmelse i lagen som gäller användning av fastigheter tas in i försvarsmaktslagen.

4. Propositionens konsekvenser

4.1. Ekonomiska konsekvenser

Det årliga anslaget inom försvarsministeriets förvaltningsområde uppgår till ca 2,3 miljarder euro. Anslagen för försvarsmaktens verksamhetsutgifter har under de senaste åren uppgått till cirka 1,3 – 1,4 miljarder euro.

Som en följd av omstruktureringen av försvarsmakten minskas antalet årsverken inom försvarsmakten med sammanlagt 1460 fram till år 2012, och utgifterna minskas med 50 miljoner euro varje år. Avsikten är att det i detta belopp under perioden 2008—2012 genom ändringar i stabsstrukturen görs en insparing på cirka tio miljoner euro per år.

De tilläggsbefogenheter som i propositionen föreslås för tjänstemän i vakt- eller jourtjänst gör det nödvändigt att tilläggsutbilda ca 500 personer för vaktuppgifter. Det måste anordnas ett gemensamt utbildningstillfälle där de gemensamma grunder enligt vilka de nya bestämmelserna skall följas lärs ut till vaktpersonalen. Utbildningen föranleder öngångskostnader på ca 65 000 euro, vilket belopp huvudsakligen omfattar kostnader för deltagarnas tjänsteresor. Vidare måste utbildningen kompletteras med arbetsplatspecifik tilläggsutbildning. Detta föranleder inga betydelsefulla tilläggskostnader.

Den föreslagna bestämmelsen om krav på tillstånd för fotografering och bildupptagning förutsätter ett nytt tillståndsförfarande. Detta bedöms inte föranleda några betydelsefulla tilläggskostnader.

Förslagen i propositionen kan genomföras inom ramen för de nuvarande anslagen inom försvarsministeriets förvaltningsområde och inom ramen för statsrådets beslut om ramarna för statsfinanserna för åren 2007—2011. Den föreslagna lagen hänför sig till budgeten för 2008.

4.2. Konsekvenser för myndigheterna

Propositionen medför inga förändringar i den grundläggande ansvarsfördelningen myndigheterna emellan. I propositionen lyfts lämnande av bistånd till andra myndigheterna med större tydlighet än tidigare fram som

en av försvarsmaktens uppgifter, vilket innebär större kostnadseffektivitet i användningen av rikets samlade resurser.

Propositionen medför att den med skatte-medel anskaffade materiel som försvarsmakten förfogar över kan användas mer effektivt i exceptionella situationer för att bistå andra myndigheter, när dessas resurser är otillräckliga med beaktande av situationens allvar. Förslagen i propositionen förtydligar försvarsmaktens roll i handräckningssituationer, och möjliggör utnyttjande av försvarsmaktens personal och specialmateriel som försvarsmakten förfogar över för att bistå andra myndigheter, i synnerhet i exceptionella situationer utanför finskt område, när myndigheterna i det andra landet har otillräckliga resurser. Därmed kan Finland agera i enlighet med EU:s solidaritetsklausul och också ha större spelrum att agera i exceptionella situationer utanför EU:s territorium.

4.3. Konsekvenser för miljön

Förslagen i propositionen förbättrar användningen av försvarsmaktens materiel och personal för bekämpning av miljöskador som inträffar utanför Finlands gränser.

4.4. Samhälleliga konsekvenser

Propositionen ändrar försvarsmaktens förvaltningsstruktur så att den överensstämmer med statsrådets säkerhets- och försvarspolitiska redogörelse av år 2004. Beslut som fattats efter 2004 års redogörelse kommer att omfatta ytterligare 20 orter och beröra 35 trupper, staber eller inrättningar.

Personalen vid huvudstaben i Helsingfors minskas, arméstaben upprättas i S:t Michel och marinstaben flyttas från Helsingfors till Åbo. Dessutom läggs Savolaxbrigaden och Helsingfors Luftvärnsregemente ned, Kotka Kustområde som ett självständigt truppförband läggs ned och antalet depåer minskas. Inom armén läggs 15 staber ned och ersätts genom upprättandet av 7 nya staber.

Arméns ledning koncentreras till en stab som upprättas i S:t Michel och som från början av år 2008 kommer att sysselsätta omkring 250 personer. Arméns kommandör leder fyra operativa militärlän samt Försvars-

maktens Materielverk, Uttis Jägarregemente och Markstridsskolan.

Antalet regionala staber inom armén minskas med omkring hälften. Ledningsförhållandena blir klarare och grundstrukturen står i möjligaste mån nära den krigstida organisationen. Med reformen säkerställer man också den regionala täckningen av försvarsmaktens service samt kontakterna till reserven.

Inom försvarsmakten upprättas landskapsbyråer. Vid landskapsbyråerna inrättas kundserviceställen som tillhandahåller de tjänster de värnpliktiga behöver inom försvarsmakten. Försvarsmaktens informationssystem utvecklas så, att kundservicen i framtiden i allt större omfattning skall kunna erbjudas också genom elektronisk kommunikation.

Genom upprättandet av landskapsbyråerna kan man effektivisera planeringen av det militära försvaret och förbättra täckningen av försvarsmaktens territoriella verksamhet och tillgången på service. Samtidigt kan man allt bättre trygga de värnpliktigas ställning och rättigheter.

Lagförslaget förbättrar försvarsmaktens personals möjligheter att ingripa i förseelser som kan äventyra ordningen och säkerheten på områden som stadigvarande används av försvarsmakten. Förslaget möjliggör en mer effektiv säkerhetskontroll och säkerhetsvisitation, vilket bland annat minskar risken för att brottslingar kommer över farligt material som hör till försvarsmakten eller att ordningen och säkerheten på områden som försvarsmakten besitter äventyras. Propositionen bidrar därmed till att förebygga brott. Propositionen gör det nödvändigt att omskola vaktpersonalen så att den uppfyller kraven enligt den nya lagen.

5. Beredningen av propositionen

5.1. Beredningsskeden och beredningsmaterial

För beredningen av totalrevideringen av lagen om försvarsmakten tillsattes en kommission med uppgift att utreda nuläget i fråga om lagen och behovet av ändringar i och utveckling av den, samt att med utgångspunkt i utredningen utarbeta ett förslag till lagstiftningsåtgärder i form av en regeringsproposi-

tion. Målet var att skapa ett logiskt och modernt regelverk som till alla delar också är förenligt med grundlagens anda och krav. Kommissionen skulle vidare utreda de ändringsbehov som föranleds av ändringar i övrig lagstiftning och dessutom under utredningsarbetets gång beakta eventuella andra ändringsbehov.

Utöver försvarsministeriet omfattade kommissionen representanter för republikens presidents kansli, statsrådets kansli, justitie-, inrikes- och utrikesministeriet samt försvarsmakten. Kommissionen hörde professor Veli-Pekka Viljanen från Åbo universitet och professor Mikael Hidén från Helsingfors universitet som sakkunniga.

5.2. Remissyttranden och hur de har beaktats

Försvarsministeriet begärde utlåtande om kommissionens betänkande av följande remissinstanser:

republikens presidents kansli, statsrådets kansli, ministerierna, justitiekanslersämbetet, riksdagens justitieombudsmans kansli, staben för gränsbevakningsväsendet, huvudstaberna, Dataombudsmannens byrå, Riksåklagarämbetet, Suomen Sosialidemokraattinen Puolue – Finlands Socialdemokratiska Parti rp, Centern i Finland rp, Samlingspartiet rp, Svenska folkpartiet i Finland rp, Kristdemokraterna i Finland (KD) rp, Gröna Förbundet rp, Västerförbundet rp, Sannfinländarna rp, Akava rf, Finlands Näringsliv EK, Maanpuolustuksen Henkilökuntaliitto ry, Befälsförbundet rf, Sotilasammattiliitto ry, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf, Tjänstemannacentralorganisationen FTFC rf, Upseeriliitto ry, Pardia rf, Kadettikunta ry, Försvarsfrämjandet rf, Försvarsutbildning rf, Finlands Sjöräddningssällskap rf, Räddningsbranschens Centralorganisation i Finland SPEK rf, Finlands Fredsförbund – förening för FN rf, Fredskämparna i Finland rf, Finlands Fredsbevararförbund rf, Finlands Reservofficersförbund rf, Varusmiesliitto – Beväringförbund ry, Finlands Röda Kors,

planeringskommissionen för försvarsinformation och sekretariatet för säkerhets- och försvarskommittén.

Utlåtanden begärdes av 49 olika remissinstanser. För utlåtandena angavs en kortare tidsfrist än normalt, d.v.s. endast 20 dagar, eftersom avsikten är att lagförslaget skall läggas fram för den sittande riksdagen. Orsaken till detta är framför allt försvarsmaktens omorganisering, som måste förberedas i god tid före den 1 januari 2008. Dessutom blev tillsättandet av den kommission som skulle bereda förslaget fördröjt av orsaker som inte berodde på försvarsministeriet.

Man fick 35 utlåtanden om förslaget. Dessutom inkom utlåtanden av Vapenvägrarförbundet rf och Reservistförbundet rf. Den föreslagna reformen ansågs i utlåtandena i regel vara motiverad och värd att understöd-
das. De ändringsförslag som framlagts i utlåtandena har i mån av möjlighet beaktats.

6. Samband med andra propositioner

Vid försvarsministeriet har man samtidigt berett en regeringsproposition med förslag till ny lag om försvarsmakten, en proposition med förslag till en ny värnpliktslag och en proposition med förslag till lag om frivilligt försvar. Propositionerna har nära samband med varandra. En regeringsproposition med förslag till värnpliktslag (RP 187/2006 rd) och en regeringsproposition med förslag till lag om frivilligt försvar samt vissa lagar som har samband med den (RP 172/2006 rd) överlämnades till riksdagen i september 2006. Det vore ändamålsenligt att den föreslagna lagen om försvarsmakten behandlas samtidigt med de propositioner som nämns ovan.

I 5 och 45 § i den föreslagna lagen ingår en hänvisning till värnpliktslagen samt i 5, 6 och 28 § en hänvisning till lagen om frivilligt försvar. Hänvisningarna och bestämmelsernas slutliga formulering bör ses över så att de motsvarar bestämmelserna i den nya värnpliktslagen.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslag

1.1. Lag om försvarsmakten

Lagens rubrik

Den gällande lagen har rubriken ”lagen om försvarsmakten” på finska laki puolustusvoimista. Enligt förslaget ändras lagens rubrik på finska till puolustusvoimalaki, eftersom detta namn redan nu används. Dessutom är rubriken kort och koncis. Däremot föreslås det att den svenska rubriken lagen om försvarsmakten skall bibehållas.

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 §. Tillämpningsområde. I paragrafen ingår bestämmelser om försvarsmaktslagens tillämpningsområde. I lagen föreskrivs om försvarsmaktens uppgifter, behörighet, organisation, förvaltning, beslutsförfarande i militära kommandomål och personal.

I 1 § i den gällande lagen konstateras att försvarsmakten är administrativt och militärt organiserad. Denna formulering slopas, eftersom tudelningen i militära och administrativa ärenden har förlorat sin betydelse. Sambandet mellan försvarsmaktens verksamhet samt den politiska ledningen och den lagstiftande makten nämns redan 1974 i förarbetena till den nuvarande lagen, och detta samband har ökat ytterligare i och med grundlagen, eftersom den parlamentariska dimensionen har betonats i beslutsförfarandet i militära kommandomål. Beslutsförfarandet i militära kommandomål skall dock nämnas separat, eftersom det inte ingår i de övriga ärenden som nämns inom ramen för tillämpningsområdet.

2 §. Försvarsmaktens uppgifter. I paragrafen föreslås bestämmelser om försvarsmaktens uppgifter. Till innehållet motsvarar paragrafen i huvudsak 2 § i den gällande lagen. Avsikten är att skapa koncigare bestämmelser om försvarsmaktens uppgifter och att beakta försvarsmaktens nya uppgifter.

Försvarsmakten skall ha tre uppgifter: det militära försvaret av Finland, stödande av andra myndigheter och deltagande i interna-

tionell militär krishantering. Uppgifterna preciseras till behövliga delar i olika punkter i paragrafen.

Det militära försvaret av Finland är försvarsmaktens huvuduppgift. Om detta föreskrivs i 1 mom. 1 punkten.

Enligt 1 mom. 1 a-punkten har försvarsmakten till uppgift att övervaka landområdena, vattenområdena och lufrummet samt att trygga den territoriella integriteten. Dessa uppgifter nämns också i den gällande lagen. För att trygga rikets territoriella integritet övervakas rikets land- och vattenområden samt lufrum i samverkan med andra övervakningsmyndigheter. Genom territoriell övervakning förebyggs eller uppdagas och klarläggs territorieförseelser och territoriekränkningar. Territoriekränkningar skall vid behov förhindras med maktmedel eller på annat sätt. I territorialövervakningslagen ingår närmare bestämmelser om försvarsmaktens deltagande i övervakningen av land- och vattenområdena samt lufrummet. En hänvisning till territorialövervakningslagen ingår i förslaget till 3 §.

Försvarsmakten tryggar för sin del folkets livsbetingelser och de grundläggande fri- och rättigheterna, statsledningens handlingsfrihet och den lagliga samhällsordningen. Om detta föreskrivs i 1 mom. 1 b-punkten. För att tryggandet av dessa skall vara möjligt måste försvarsförmågan vara tillräcklig. Dessutom skall försvarsmakten förebygga militära hot och avvärja anfall mot landet.

Avvärjandet av militära hot och försvaret av hela riket måste planeras och genomföras så, att landets självständighet och medborgarnas livsbetingelser tryggas i alla situationer. För att förebygga hot måste försvarsmaktens beredskap kunna höjas, behövliga trupper inkallas, den krigstida truppmaterielen spridas och viktiga objekt skyddas.

Försvarsmakten upprätthåller och utvecklar försvarsberedskapen. Denna uppgift anses nu ingå i den nämnda punkten och nämns inte längre separat. Försvarssystemet skapar och upprätthåller den militärstrategiska lägesbild som beslutsfattandet förutsätter och förebygger eller avvärjer militära hot. För att skapa och upprätthålla en militärstrategisk lägesbild

måste underrättelse- och övervakningssystemet följa upp utvecklingen inom Finlands säkerhetsmiljö, fastställa förändringar i miljön och producera information om den rådande situationen. Systemet ger en förvarning om utvecklingen av militära hot, så att behövliga motåtgärder kan inledas.

Upprätthållandet och utvecklandet av försvarsberedskapen innefattar också bl.a. anskaffning av försvarsmateriel, underhåll, lagring, logistik, operativ planering, utvecklande av ledningssystemen, personalutbildning, reglering av beredskapen, utvecklande av beredskapsförband och förberedelser för informationskrigföring.

I c-punkten föreskrivs att försvarsmakten liksom för närvarande har till uppgift att tillhandahålla militär utbildning, styra den frivilliga försvarsutbildningen och stärka försvarsviljan. Försvarsmakten stöder alltså också verksamhet som höjer medborgarnas fysiska kondition. Detta nämns dock inte längre separat.

Försvarsmakten producerar trupper för det nationella försvaret. Därför tillhandahåller försvarsmakten militär utbildning för beväringar, reservister och studerande vid militära läroanstalter. En del av de utbildade är lämpade för internationella krishanteringssuppdrag. Militärutbildningen kompletteras av det frivilliga försvaret. Försvarsmakten stöder det frivilliga försvaret som en del av Finlands försvar enligt vad som föreskrivs i lagen om frivilligt försvar (/2006).

Försvarsmakten stärker försvarsviljan t.ex. genom att ge medborgarna möjligheter att delta i försvarsarbetet samt genom att hos medborgarna förankra de värderingar och funktioner som främjar försvaret. Också samarbetet med veteranorganisationer och motsvarande organisationer hänger samman med bl.a. stärkandet av försvarsviljan.

Man strävar efter att stärka Finlands militära försvar också genom internationellt samarbete. I detta syfte deltar man bl.a. i utvecklandet av Europeiska unionens militära krishantering och i Natos partnerskap för fred samt utvecklar det bilaterala samarbetet. Det militära försvaret utvecklas bl.a. i riktning mot att Finland kan vara en aktiv medlem i den säkerhetsgemenskap som skapas av Europeiska unionen och avsätta nödvändiga mi-

litära resurser för insatser som skyldigheterna visavi unionen kräver. Trupperna, som utses särskilt, utvecklas så att de kan användas också för internationella krishanteringssuppdrag. Den militära försörjningsberedskapen tryggas genom både bilaterala och multilaterala arrangemang, t.ex. genom deltagande i EU:s resurssamarbete och Europeiska försvarsbyråns verksamhet. I motsats till nuläget skall det inte längre separat bestämmas att försvarsmakten har till uppgift att svara för den internationella verksamheten inom förvaltningsområdet. Internationell verksamhet är allt närmare knuten till alla de tre uppgifter som försvarsmakten har. Genom internationell verksamhet stärks å ena sidan Finlands försvar i och med att försvarsmaktens internationella kompatibilitet utvecklas. Å andra sidan stöder Finland myndigheter i andra länder t.ex. genom att tillhandahålla krishanteringsutbildning. Dessutom deltar Finland i internationell militär krishantering.

Enligt 1 mom. 2 punkten har försvarsmakten till uppgift att stödja andra myndigheter. Försvarsmaktens stöd till andra myndigheter behövs i sådana situationer då andra myndigheter för utförandet av uppgifterna inte har t.ex. sådant kunnande eller sådan materiel som försvarsmakten har. Stödet ges utan att försvarsmaktens huvuduppgift äventyras. Detta betraktas som en självklarhet som inte längre nämns separat i lagen.

Försvarsmakten och andra myndigheter har för närvarande mycket samarbete i syfte att förebygga och avvärja olika hotsituationer. Samarbetet bygger på lagstadgade förpliktelser samt på samarbetsavtal mellan myndigheterna. Förutom de traditionella militära hoten medför bl.a. massförstörelsevapenhotet, terrorismen, informationskrigföringen samt hot som riktar sig mot data- och informationssystemen utmaningar som försvarsmakten noggrant följer med. Genom kontinuerligt samarbete mellan myndigheterna garanteras att de disponibla resurserna utnyttjas så effektivt som möjligt i olika hotsituationer. I syfte att säkra samarbetet har försvarsmakten redan under normala tider placerat kontaktpersoner i ett flertal andra myndighetsorganisationer. Försvarsmaktens samarbete med olika myndigheter försiggår på alla förvaltningsnivåer. Genom samarbete under normala tider ska-

pas grunderna för ett kontinuerligt och fungerande samarbete med tanke på både störningssituationer och undantagsförhållanden.

Försvarsmakten kan vid behov stödja andra myndigheter i både hemlandet och utomlands. För detta ändamål lämpar sig bl.a. specialmateriel för krävande situationer, personal som utbildats för undantagsförhållanden och systemet med lägesbilder. Gränsen mellan militära och civila uppgifter måste dock vara tydlig. De civila uppgifterna skall ledas av civila myndigheter och de militära enheter som bistår i dessa uppgifter och som leds av militärpersoner skall lyda under den civila ledningen.

Enligt a-punkten skall försvarsmakten liksom för närvarande ge handräckning för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet samt för förhindrande och avbrytande av terroristbrott samt för skyddande av samhället i övrigt. Bestämmelser om de situationer då försvarsmaktens kunnande och materiel kan användas för handräckning till polisen ingår i lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen (781/1980). Försvarsmakten ger för närvarande andra myndigheter handräckning ca 500 gånger per år. Ungefär hälften av handräckningarna gäller letande efter eller förstöring av sprängämnen. Resten hänför sig i regel till räddningsverksamhet eller till överlämnande av specialmateriel till andra myndigheter. Dessutom har försvarsmakten nästan utan undantag stött polisen vid upprätthållandet av säkerheten vid stora internationella idrottsevenemang och möten. Den reviderade lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen gör det möjligt att använda allt mer militäriska maktmedel för stödjande av polisen. Försvarsmaktens trupper kan bl.a. användas för skydd och övervakning av objekt och områden samt för avspärning av områden. Till polisens förfogande kan också ställas enheter från flygvapnet och marinen, bepansrade fordon samt luftvärnsenheter. Polisen kan också stödjas med skyddstrupper och skyddsmedel. Nedan föreslås dessutom nya befogenheter för tjänstemän i vakt- och jourtjänst, vilket torde öka myndighetssamarbetet mellan försvarsmakten och polisen.

Försvarsmakten skall också ge handräckning för skyddande av samhället i övrigt.

Syftet med detta är att visa att försvarsmakten kan ge handräckning då det för tryggheten av samhället krävs sådan personal och materiel och sådant kunnande som försvarsmakten har. Att uppgiften regleras också i denna lag visar att försvarsmakten som organisation kan ge handräckning för en uppgift som inte hör till försvarsmaktens övriga uppgifter. Vidare kan försvarsmakten om situationen så kräver ge t.ex. djurhälsomyndigheter handräckning direkt på djurhälsomyndighetens begäran. Detta förutsätter dock att bestämmelser om handräckningen också ingår i den lagstiftning som gäller den som tar emot handräckningen.

Enligt b-punkten deltar försvarsmakten i räddningsverksamhet genom att till myndigheternas förfogande ställa den utrustning och personal samt de sakkunniga på olika områden som behövs. Sådan materiel som är lämplig för räddningsverksamheten är försvarsmaktens fartyg, luftfartyg och fordon, signal-, skydds-, underhålls-, medicinal- och spaningsutrustning samt räddnings- och röjningsmateriel. Vid storolyckor kan försvarsmakten stödja räddningsmyndigheterna genom att bistå vid transporter och avspärning av områden samt genom att ställa materiel och räddningsenheter till förfogande. Försvarsmaktens trupper kan vid behov användas bl.a. när det gäller att leta efter försvunna personer, släcka skogsbränder, stödja evakueringar och skapa signalförbindelser på olycksplatser. Försvarsmakten deltar i räddningsverksamhet enligt t.ex. räddningslagen (468/2003) och sjöräddningslagen (1145/2001).

Om EU:s konstitutionella fördrag träder i kraft kommer det att omfatta en särskild rättsligt grund för verksamhet i enlighet med solidaritetsklausulen. Även om fördraget inte har trätt i kraft har EU-medlemsländerna i Europeiska rådet den 25 mars 2004 förbundit sig att handla i en anda av solidaritet i syfte att bekämpa terrorism. Lämnandet av bistånd till en annan stat kan beroende på situationen innefatta t.ex. utsändande av yrkeskunnig militär personal eller trupper av värnpliktiga, sjukvårdsmateriel och transportmateriel. Verksamheten kan också förutsätta att försvarsmakten sänder trupper till en annan EU-stats territorium bl.a. för att bekämpa över-

svämningar, släcka skogsbränder och stödja evakueringar. Detta möjliggörs genom att man i c-punkten föreskriver att försvarsmakten har till uppgift att delta i lämnande av bistånd till en annan stat till följd av en terroristattack, en naturkatastrof, en storolycka eller någon annan motsvarande händelse.

Även om uttrycket ”till en annan stat” används i punkten är det möjligt att en annan stats begäran om bistånd kan kanaliseras också via någon internationell organisation.

I framtiden kan det också bli aktuellt med ett mera omfattande bistånd än det bistånd som i enlighet med solidaritetsklausulen lämnas till EU-området. Det kan t.ex. krävas att försvarsmakten över hela världen ger ovan beskrivet stöd i form av personal och materiel för eftervården av naturkatastrofer (t.ex. tsunamier) eller av storolyckor som inträffat av naturliga skäl eller som orsakats uppsåtligen (t.ex. översvämningar, oljeutsläpp, explosioner vid kemiska fabriker, föroreningar av vatten, jordbävningar, kärnkraftsutsläpp). Skötseln av dessa uppgifter är i regel inte militär krishantering, men stödande av ett annat lands myndigheter med personal och materiel från försvarsmakten kan komma i fråga.

Dessutom kan olyckor i närområdena kräva att försvarsmaktens resurser utnyttjas. En omfattande oljeolycka eller ett fartyg i sjönöd på en annan stats territorialvatten kan vara en sådan situation då försvarsmakten kan bistå i t.ex. oljebekämpningsuppgifter eller efterspanings- och räddningsuppdrag.

Bestämmelser om värnpliktigas deltagande i internationella uppdrag ingår i den föreslagna värnpliktslagen (/2006). Enligt lagen kan en värnpliktig som fullgör beväringstjänst eller deltar i en repetitionsövning kortvarigt förordnas till tjänstgöring utomlands, om han hör till en handräckningsavdelning som skall ge handräckning utanför Finlands gränser.

Den internationella militära krishanteringen är ett centralt element i Finlands säkerhets- och försvarspolitik och den stödjer Finlands eget försvar. Krishanteringsförmågan förbättras med hänsyn till unionens målsättning, Natos partnerskap för fred och det nordiska krishanteringssamarbetet. I 3 punkten föreskrivs att deltagande i internationell militär

krishantering liksom för närvarande hör till försvarsmaktens uppgifter.

Finland deltar i internationell krishantering enligt vad som bestäms om det i lagen om militär krishantering. I motiveringen till lagen om militär krishantering konstateras att en övergripande genomgång av lagen om fredsbevarande verksamhet (514/1984) har visat sig vara nödvändig på grund av den utveckling som skett i det internationella krishanteringssamarbetet. Inom ramen för EU:s gemensamma säkerhets- och försvarspolitik utvecklas för närvarande unionens förmåga att genomföra krävande krishanteringsuppdrag som förutsätter en snabb mobilisering. Som medlem i unionen måste Finland vara berett på att delta även i dessa uppdrag. Finland deltar dessutom även i fortsättningen på normalt sätt i annan militär krishanteringsverksamhet särskilt inom ramen för EU:s, Förenta Nationernas (FN) och Natos partnerskap för fred (PfP).

I egenskap av medlem i EU och FN samt som land inom ramen för Natos partnerskap för fred är det nödvändigt för Finland att säkra att lagstiftningen om militär krishantering möjliggör ett finländskt deltagande i modern krishanteringsverksamhet. En uppdaterad lagstiftning är en väsentlig del av den nationella krishanteringsberedskapen.

Om försvarsmaktens övriga uppgifter och om innehållet i dessa uppgifter föreskrivs särskilt någon annanstans i lagstiftningen. Om detta föreskrivs i 3 mom. Man har strävat efter att i den föreslagna lagen samla försvarsmaktens alla uppgifter och de befogenheter som krävs för att sköta uppgifterna. Momentet föreslås närmast med tanke på nyare författningar.

2 kap. Behörighet

I kapitlet samlas all den behörighet som försvarsmakten behöver för att sköta de uppgifter som avses i 1 kap., antingen i form av egna bestämmelser eller i form av hänvisningar till befintliga lagar.

Militärt försvar av Finland

3 §. Territorialövervakning. Med territorialövervakning avses övervakande och

tryggande av den territoriella integriteten. Bestämmelser om territorialövervakningen och de befogenheter som behövs vid den ingår i territorialövervakningslagen (755/2000). I paragrafen hänvisas till de befogenheter som behövs för skötseln av de uppgifter som avses i förslaget till 2 § 1 a och b-punkten.

Till en stats suveränitet hör dess territoriella integritet. I territorialövervakningslagen ingår bestämmelser om övervakning och tryggande av Finlands territoriella integritet under fredstid. Övervakningen och tryggandet av rikets territoriella integritet sköts av militär-, gränsbevaknings-, polis- och tullmyndigheterna samt av sjöfartsverket och luftfartsverket inom sina verksamhetsområden. Rikets territoriella integritet tryggas vid behov med hjälp av de maktmedel som territorialövervakningslagen medger.

Försvarsmakten och gränsbevakningsväsendet kan också använda militära maktmedel för tryggande eller återställande av den territoriella integriteten (32 § och 33 § 1 mom. i territorialövervakningslagen). Med militära maktmedel avses sådan användning av vapenmakt med krigsmateriel som är slagkraftigare än användningen av militärpersonens personliga vapen. Sådan krigsmateriel är t.ex. olika automatvapen, kanoner, robotar och sprängämnen. Användningen av militära maktmedel kan komma i fråga endast i exceptionella situationer. Enligt huvudregeln är det försvarsministeriet som fattar beslut om användning av militära maktmedel vid territorialövervakningen.

4 §. Tryggande av befolkningens livsbetingelser och statsledningens handlingsfrihet samt försvar av den lagliga samhällsordningen. Enligt paragrafen skall försvarsmakten trygga Finlands territorium, befolkningens livsbetingelser och statsledningens handlingsfrihet samt försvara den lagliga samhällsordningen vid behov med maktmedel. Maktmedlen skall vara förenliga med internationella förpliktelser som är bindande för Finland.

I paragrafen hänvisas till den uppgift som avses i 1 kap. 2 § 1 b-punkten. Det allmänna förbudet mot användning av maktmedel i artikel 2 stycke 4 i FN:s stadga är den grundläggande folkrättsliga normen för maktmedel

med vapenkraft. Förbudet mot användningen av maktmedel är allmänt, och det finns endast två undantag som stadgan erkänner, dvs. kollektiva väpnade aktioner med stöd av artikel 42 och självförsvar enligt artikel 51. Om någon av FN:s medlemsstater blir föremål för väpnat angrepp har denna stat enligt artikel 51 i FN:s stadga ”naturlig rätt till självförsvar”. Självförsvaret kan också vara kollektivt, om en stat som utsatts för angrepp ber om hjälp.

Användningen av militära maktmedel i enlighet med territorialövervakningslagen lämpar sig i sak bättre för avvärjande av en redan befintlig konkret territoriekränkning än för en militär försvarsuppgift som gäller hela riket. När en territoriekränkning utvidgas mot en väpnad konflikt måste man fatta beslut om användningen av militär makt för landets försvar. I territorialövervakningslagen regleras dock inte användningen av militära maktmedel i anslutning till en försvarsuppgift. Enligt 33 § 2 mom. i territorialövervakningslagen är försvarsministeriets beslutanderätt subsidiär i förhållande till den användning av maktmedel som kan härledas ur överbefälhavarens befogenheter. Militära kommandon om användningen av maktmedel i en försvarsuppgift åsidosätter alltså försvarsministeriets beslutsfattande om användningen av militära maktmedel enligt territorialövervakningslagen.

När försvarsmakten använder militär makt för försvaret av landet skall detta ske med stöd av den här föreslagna bestämmelsen. I den gällande lagstiftningen ingår inte någon allmän bestämmelse om befogenheten för en militärperson som tjänstgör i en försvarsuppgift att använda maktmedel. De situationer där maktmedel används i en försvarsuppgift börjar med en enskild militärpersons bruk av maktmedel och sträcker sig ända till användningen av den tyngsta beväpningen eller de tyngsta vapensystemen. Användningen av maktmedel omfattar också de moderna metoderna för militär påverkan, dvs. elektronisk krigföring eller informationskrigföring.

Rätten att använda maktmedel i en försvarsuppgift har traditionellt ansetts grunda sig på försvarsmaktens lagstadgade uppgift att försvara rikets självständighet och den territoriella integriteten i sista hand med hjälp

av maktmedel. Det ligger dock i linje med den gällande grundlagen att bestämmelser om all användning av maktmedel ingår i lagstiftningen om respektive specialområde.

Under en väpnad konflikt innebär krigets lagar att utöver normal lagstiftning och internationella förbindelser skall i synnerhet de specialbestämmelser om krig som utarbetats för dessa störningssituationer tillämpas, t.ex. Haagkonventionen från 1907 angående lagar och bruk i lantkrig och Genevekonventionerna från 1949 och de tilläggsprotokoll från 1977 som kompletterar dessa. Också de allmänna människorättskonventioner som är förpliktande för staten lämpar sig för förhållanden med en väpnad konflikt. Andra internationella förpliktelser som skall tillämpas är t.ex. konventionen om förbud mot eller inskränkningar i användningen av vissa konventionella vapen som kan anses vara ytterst skadebringande eller ha urskillningslösa verkningar och de till konventionen bifogade protokollen som är förpliktande för Finland samt begränsningarna i anslutning till internationell humanitär sedvanerätt. Grundprincipen för krigets lagar är att militärt nödvång inte får kränka humaniteten. Därför är det förbjudet att använda slagkraftigare vapen än nödvändigt. De krigförande har inte rätt att skada fienden med vilka medel som helst. Också skillnaden mellan den civila befolkningen och de krigförande och mellan civila objekt och militära objekt samt inriktningen av militära åtgärder endast på militära objekt är en särskilt viktig princip med hänsyn till de nuvarande krigens och konflikternas art. Dessa principer får inte ens militära ändamålsenlighetssynpunkter åsidosätta vid en konflikt.

Under undantagsförhållanden kan användningen av maktmedel styras med detaljerade konfrontationsregler. Konfrontationsreglerna bygger på principer som har godkänts i internationella avtal och i sedvanerätten. I reglerna är utgångspunkten bruket av maktmedel i relation till det aktuella hotet. Detta förutsätter att användningen av maktmedel med vapenkraft inte får leda till alltför stora skador eller onödigt lidande, oavsett om det är fråga om en militärperson eller civil person. Användningen av maktmedel får inte heller oskäligt orsaka förluster i människoliv bland

civilbefolkningen, skador på civila eller skador på civil egendom i förhållande till den påtagliga och direkta militära fördelen som kan emotas. Verkställigheten av konfrontationsreglerna är till sin natur ett militärt kommando och reglerna utarbetas som en del av den operativa planeringen.

Användningen av maktmedel i anslutning till en försvarsuppgift måste särskiljas från annan användning av maktmedel som regleras i lagen. Avsikten med paragrafen är inte att begränsa t.ex. den i 23 § föreslagna rätten för en militärperson i vakt- eller jourtjänst att använda maktmedel. När det gäller en militärperson som tjänstgör i en försvarsuppgift begränsar paragrafen inte heller den rätt till nödvärn eller handling i nödtillstånd som han eller hon har på samma sätt som andra medborgare.

Ett beslut om användning av militära maktmedel är ett militärt kommandomål. Det första beslutet om en omfattande användning av maktmedel har betydande följder både inrikes- och utrikespolitiskt. Ett sådant ärende anses hänföra sig till kategorin principiellt viktiga militära kommandomål. Det är fråga om en betydande förändring i den militära försvarsberedskapen och om ett vittsyftande eller principiellt viktigt ärende som gäller försvarsmaktens militära verksamhet. Beslutet om användning av militära maktmedel i försvarsuppgifter hänskjuts till republikens president för avgörande i enlighet med vad som föreskrivs i 31 §.

Om krigsförbrytelser och brott mot mänskligheten föreskrivs särskilt i 11 kap. i strafflagen (39/1889) och därför tas de inte upp i denna lag.

5 §. Militär utbildning. I paragrafen hänvisas till värnpliktslagen (/2006), lagen om frivilligt försvar (/2006) och till den separata regleringen om Försvarshögskolan. Till värnpliktslagens bestämmelser om befogenheter hör t.ex. skyldigheten att infinna sig vid uppbåd, närvaroskyldigheten vid värnplikt, rätten att kalla till repetitionsövning och verkställandet av hälsoundersökningar. Enligt lagen om frivilligt försvar kan försvarsmakten ge frivilliga personer som fyllt 18 år militär utbildning. Genom alla dessa möjliggörs för sin del att försvarsmakten kan genomföra den militära utbildning av de mi-

litärpersoner som behövs för försvarsmaktens försvarsuppgift.

Det föreslås att regleringen om Försvarshögskolan skall särskiljas från den övriga lagstiftningen om försvarsmakten och att det i framtiden skall stiftas en egen lag om den. Innan den separata lagen träder i kraft förblir de paragrafer om Försvarshögskolan som ingår i den nuvarande lagen om försvarsmakten i kraft.

6 §. Frivilligt försvar. I paragrafen hänvisas till lagen om frivilligt försvar (/2006). Med frivilligt försvar avses verksamhet som myndigheterna stöder med stöd av lag och som organisationer och medborgare frivilligt bedriver till förmån för rikets försvar. Försvarsmakten styr, stöder och övervakar för sin del det frivilliga försvaret.

7 §. Militär disciplin. I paragrafen hänvisas till försvarsmaktens rätt att utöva disciplinär makt. Försvarsmaktens uppgifter i anslutning till disciplinär makt hänför sig till vissa sådana brott som avses i 2 § i militära rättegångslagen (326/1983) för vilka en disciplinär påföljd kan utdömas över en person som lyder under 45 kap. i strafflagen på det sätt som föreskrivs i militära disciplinlagen (331/1983). Sådana som lyder under 45 kap. i strafflagen är de som tjänstgör i en militär tjänst inom försvarsmakten, de som inom försvarsmakten har utnämnts till tjänstemän i tjänsteförhållande för viss tid för att tjänstgöra i militära uppgifter, de som fullgör sin värnplikt och de som fullgör tjänstgöring enligt lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor (194/1995) samt elever som vid försvarsmakten utbildas för militär tjänst.

I krigstid lyder under bestämmelserna i 45 kap. i strafflagen utöver krigsmännen de som tjänstgör inom försvarsmakten i andra tjänster än militärtjänster och de som inom försvarsmakten har utnämnts till tjänstemän i tjänsteförhållande för viss tid för att tjänstgöra i andra än militära uppgifter, de som tjänstgör inom försvarsmakten vid militärt organiserade trupper och inrättningar på basis av en förbindelse eller annat än ett tillfälligt eller kortvarigt arbetsförhållande, de som tjänstgör vid offentliga inrättningar samt vid trafik- och telekommunikationsinrättningar som underställts militärledningen, samt de som i den ordning som bestäms i fråga om

allmän arbetsplikt förordnats att tjänstgöra inom försvarsmakten eller vid militärt organiserade trupper och inrättningar som är underställda militärledningen. Under bestämmelserna lyder i krigstid även de som tjänstgör någon annanstans än inom försvarsmakten i motsvarande uppgifter enligt vad som särskilt bestäms i lag.

Bestämmelserna om krigsmän tillämpas även på dem som tjänstgör i militära uppgifter inom gränsbevakningsväsendet samt på dem som deltar i sådan krishanteringsutbildning, i sådana krishanteringsövningar och i sådan krishanteringstjänstgöring som avses i lagen om militär krishantering enligt vad som särskilt bestäms i lag.

Nödvändiga förutsättningar för försvarsmaktens funktionsförmåga är en disciplinerad trupp och god motivering. Disciplin och god ordning är nödvändiga också på grund av att kasernlivets karaktär av internatskola och de krav som i allmänhet ställs på militärpersonernas uppträdande. Vidare är det viktigt att de disciplinära ärendena kan behandlas tillräckligt snabbt, effektivt och rättvist.

8 §. Polisuppgifter. Enligt paragrafen sköter försvarsmakten polisuppgifter enligt vad som föreskrivs i lagen om fullgörande av polisuppgifter inom försvarsmakten.

Polisuppgifterna omfattar undersökningen av brott som handläggs som militära rättegångsärenden samt undersökning av brott som avses i 40 kap. i strafflagen och som har begåtts av en person i försvarsmaktens tjänst. Ett brott som har begåtts av någon annan än en krigsman kan undersökas endast om det finns sannolika skäl att misstänka att också en krigsman är delaktig i brottet. Försvarsmaktens polisuppgifter omfattar dessutom undersökningen av sådana brott som riktar sig mot försvarsmaktens egendom och avses i 2 § 2 mom. i militära rättegångslagen och som en annan person i försvarsmaktens tjänst än en krigsman har begått på ett område eller i ett fordon som innehas av försvarsmakten eller i ett tjänsteuppdrag inom försvarsmakten, under förutsättning att det finns skäl att misstänka att också en krigsman är delaktig i brottet. Till uppgifterna hör också sådana uppgifter enligt 10 § 1 mom. i polisförvaltningslagen (110/1992) som gäller säkerhet och övervakning på det militära försvarets

område i syfte att förhindra olaglig spaningsverksamhet som riktar sig mot Finland.

Totalrevideringen av lagen om försvarsmakten, men också de flertaliga förändringar som skett i polisens befogenheter, förutsätter att lagen om fullgörande av polisuppgifter inom försvarsmakten ändras och revideras i framtiden.

9 §. Hälsovård. I paragrafen föreslås en hänvisning till lagen om hälsovården inom försvarsmakten. Försvarsmaktens hälsovårdsuppgifter gäller hälsovård för dem vars hälsovård försvarsmakten ansvarar för samt andra särskilt föreskrivna hälsovårdstjänster. Försvarsmakten ansvarar för hälsovården för dem som med stöd av värnpliktslagen och lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor tjänstgör inom försvarsmakten och gränsbevakningsväsendet under deras tjänstgöringstid samt för sådana studerande som skall utbildas för militära tjänster. Försvarsmakten kan också tillhandahålla hälsovårdstjänster för andra, t.ex. för avlönad personal inom försvarsmakten. Hälsovården inom försvarsmakten omfattar egentlig hälsovård och sjukvård.

Stödjande av andra myndigheter

10 §. Handräckning till polisen och gränsbevakningsväsendet. I paragrafen föreslås en hänvisning till lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen och gränsbevakningslagen (578/2005). Försvarsmakten ger handräckning till polisen för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet samt för förhindrande och avbrytande av terroristbrott. Försvarsmakten skall ge polisen handräckning t.ex. för efterspaning och gripande av en person, för avstängning och undersökning av en plats eller ett område, för trafikdirigering, för tillfälligt skyddande av personer och egendom, för röjning av sprängladdningar samt för annat sådant uppdrag, för vars utförande försvarsmaktens specialpersonal eller specialmateriel behövs. Handräckning ges endast då polisens resurser är otillräckliga för utförandet av ett uppdrag eller då för uppdraget krävs sådan specialpersonal eller specialmateriel som polisen saknar.

Polisen har rätt att av försvarsmakten få handräckning som kräver användning av

maktmedel för att förhindra eller avbryta terroristbrott, om det inte är möjligt att förhindra eller avbryta brottet med polisens egen utrustning och personal. Handräckning kan omfatta användning av militära maktmedel, om det är nödvändigt för att avvärja en överhängande allvarlig fara som hotar ett stort antal människors liv eller hälsa och det inte finns något lindrigare sätt att avvärja hotet. Polisen svarar för den allmänna ledning och samordning av parternas åtgärder som behövs för att handräckningen skall kunna utföras tryggt samt för arbetarskyddsarrangemangen. I paragrafen nämns liksom för närvarande separat att försvarsmakten i enlighet med vad som föreskrivs i lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen har rätt att använda militära maktmedel under polisens ledning när den bistår polisen i att förhindra eller avbryta ett terroristbrott.

Gränsbevakningsväsendet har rätt att få handräckning av försvarsmakten i form av utrustning för efterspaning och personalresurser för efterspaning och reglering av trafiken, om det är nödvändigt för att en person som uppenbart olagligen har passerat riksgränsen skall kunna ertappas i Finland på bar gärning, i form av skyddsutrustning som behövs för att gränsbevakningsväsendet tryggt skall kunna utföra ett farligt uppdrag, i form av särskild sakkunskap som behövs för att utföra en gränsövervakningsuppgift eller undersöka en gränstilldragelse samt i form av utrustning och särskild sakkunskap som behövs för att avvärja ett i lagen om sjöfartsskydd avsett hot mot säkerheten som riktar sig mot ett fartyg som är till havs eller mot dess passagerare. Användning av skjutvapen och militära maktmedel hör inte till denna handräckning.

11 §. Handräckning för skyddande av samhället. Enligt paragrafen ger försvarsmakten handräckning för skyddande av samhället enligt vad som föreskrivs i lagen om bekämpande av oljeskador som uppkommer på land (378/1974), lagen om förhindrande av miljöförorening från fartyg (300/1979) eller i någon annan lag.

Oljeskadebekämpningsmyndigheter är den regionala miljöcentralen, den lokala räddningsmyndigheten inom räddningsväsendet och den räddningsledare som leder bekämp-

ningsarbetet. Andra myndigheter är skyldiga att ge oljeskadebekämpningsmyndigheterna handräckning i de ärenden som avses i lagen om bekämpande av oljeskador som uppkommer på land. Försvarsmakten är också skyldig att inom sitt verksamhetsområde delta i övervakningen enligt lagen om förhindrande av miljöförorening från fartyg och på begäran ge övervakningsmyndigheterna handräckning (30 § 4 mom.). Hänvisningen till annan lagstiftning har retts ut i motiveringarna till 2 § 2 punkten a underpunkten.

12 §. Bistånd till en annan stat. Enligt 1 mom. kan försvarsmakten delta i lämnande av bistånd till en annan stat till följd av en terroristattack, en naturkatastrof, en storolycka eller någon annan motsvarande händelse.

Enligt 1 § i grundlagen deltar Finland i internationellt samarbete i syfte att säkerställa fred och mänskliga rättigheter samt i syfte att utveckla samhället. Försvarsmaktens deltagande i lämnande av bistånd till en annan stat är en del av de nationella förberedelserna för en sådan internationell utveckling som kan aktualisera en ännu mera skiftande internationell verksamhet, t.ex. möjligheten att använda även militärt materiel och militär personal för eftervården av naturkatastrofer eller andra katastrofer samt terroristattacker. Man måste bereda sig på dylik verksamhet utan geografiska begränsningar. Förutom verksamhet i enlighet med den solidaritetsklausul som realiserar inom medlemsstaternas territorium kan biståndet till en annan stat vid behov gälla globalt. Som exempel kan nämnas omfattande naturkatastrofer som t.ex. tsunamier eller jordbävningar i fråga om vilka det vid eftervården kan vara nödvändigt att använda militärt materiel eller militär personal som bistånd. Denna paragraf tillämpas inte på verksamhet som är förenad med användning av maktmedel.

Försvarsmakten kan i synnerhet vid storolyckor ha tillgång till sådan behövlig utrustning, materiel och sådana sakkunnigtjänster som kan utnyttjas vid lämnandet av bistånd i synnerhet inom räddningsverksamheten. Som sådana kan betraktas specialkunnande, t.ex. dykare, röjningspersonal, medicinalpersonal, yrträddare, oljebekämpningskapacitet och utrustning för undervattensspaning. Också en-

skilda personer med specialkunskaper, t.ex. specialistläkare, röjningsexperter, minexperter eller vapenssystemexperter kan komma i fråga. Försvarsmaktens personal skall kunna förordnas att delta i uppgifter som hänför sig till lämnandet av bistånd. I första hand skall sådana personer användas som vid karriär- och personalplaneringen har meddelat att de är intresserade av dessa uppgifter. Personalen i fråga skall fortsättningsvis stå i tjänsteförhållande till försvarsmakten och villkoren för tjänsteförhållandet skall fastställas i enlighet med försvarsmaktens tjänstekollektivavtalssystem. Enligt 8 § 3 mom. i lagen om militär krishantering (211/2006) kan försvarsmaktens personal i tjänsteförhållande förordnas att som tjänsteuppdrag delta i uppgifter som hänför sig till utbildning som hör till militär krishantering. Med undantag av krishanteringssuppgifter under operationen har skötseln av övriga internationella och inhemska uppgifter inom försvarsmakten baserat sig på förfarandet med förordnande till en uppgift, vilket har genomförts med hjälp av systemet för karriär- och personalplanering. Med stöd av 3 b § i den reviderade värnpliktslagen kan även avdelningar med beväringar användas för verksamheten. Också utnyttjande av transportkapaciteten, t.ex. förmågan till helikoptertransporter, taktiska flygtransporter, transporter till havs, terrängtransporter, landsvägstransporter eller sjuktransporter, kan bli aktuellt vid storolyckor och i anslutning till miljöhot och terroristattacker. I samband med dessa hotbilder är det dessutom möjligt att utnyttja försvarsmaktens materiel, t.ex. sjukvårdsmateriel, skydd mot väderleken, utrustning för fältförläggning, arbetsmaskiner, operationsstationer samt platser och stationer för akutvård. Även utnyttjandet av försvarsmaktens skyddsmateriel (underrättelse, skydd och rengöring), räddningsfordon, utrustning för vattenrening eller fältlaboratorium vid lämnandet av bistånd kan komma i fråga på basis av en prövning från fall till fall.

Försvarsmakten har hittills deltagit i lämnandet av gränsöverskridande bistånd t.ex. i egenskap av en sådan övrig sjöräddningsmyndighet som avses i 4 § i sjöräddningslagen (1145/2001) liksom också på basis av bi-

laterala fördrag som ingåtts i synnerhet med grannländerna. Som ett sådant fördrag kan nämnas t.ex. den överenskommelse om efterspanings- och räddningstjänsten till havs och i luften (FördrS 53/1999) som ingåtts mellan Finland och Estland. I 7 § i sjöräddningslagen föreskrivs om internationellt samarbete inom sjöräddningstjänsten. Avsikten är att dylik verksamhet skall fortsätta och den föreslagna regleringen begränsar inte befintliga rättsliga arrangemang för deltagande.

Enligt 2 mom. fattas beslut om försvarsmaktens deltagande i verksamhet som avses i 1 mom. av försvarsministeriet på begäran av behörigt ministerium och efter att ha hört utrikesministeriet. I 49 § i räddningslagen föreskrivs att utöver det som har överenskommit mellan stater kan inrikesministeriet på begäran av en annan stat eller en internationell organisation besluta att genom räddningsväsendet ge bistånd till utlandet, när detta är motiverat för att skydda människor, miljön eller egendom. Inrikesministeriet beslutar alltså om lämnande av bistånd till utlandet då biståndet hör till räddningsväsendet. Enligt 1 § i räddningslagen omfattar räddningsväsendet insatser för att förebygga eldsvådor och andra olyckor, räddningsverksamhet och befolkningsskydd. I regel är det alltså inrikesministeriet som av försvarsministeriet begär att försvarsmakten skall delta i lämnandet av bistånd till en annan stat och som leder lämnandet av bistånd när försvarsmakten leder sina egna trupper. I lagen har man också berett sig på en situation där ett annat ministerium, t.ex. miljöministeriet, har behörighet. Begäran skall inte vara formbunden, utan den kan vara skriftlig eller muntlig i synnerhet med beaktande av hur brådskande verksamheten i fråga är. Försvarsministeriet beslutar om huruvida försvarsmakten deltar i den föreslagna verksamheten. Före beslutsfattandet skall försvarsministeriet höra utrikesministeriet. Detta är sedvanligt och motiverat när det bistånd som försvarsmakten lämnar till en annan stat genomförs utanför Finlands gränser.

Enligt 3 mom. fattas beslutet om försvarsmaktens deltagande i verksamhet som avses i 1 mom. av statsrådets allmänna sammanträde om det är fråga om ett vittsyftande och principiellt viktigt projekt eller om ärendets be-

tydelse av någon annan anledning så kräver. Beslutsfattandenivån motsvarar 67 § i grundlagen, enligt vilken vittsyftande och principiellt viktiga ärenden avgörs vid statsrådets allmänna sammanträde. Sådana handräckningsärenden som stöder sig på EU:s och medlemsstaternas gemensamma handlingar i en anda av solidaritet kan preliminärt behandlas i regeringens EU-ministerutskott. Sådana handräckningsärenden som är viktiga med tanke på utrikes- och säkerhetspolitiken kan behandlas preliminärt vid gemensamma sammanträden mellan republikens president och statsrådets utrikes- och säkerhetspolitiska utskott.

Som vittsyftande och principiellt viktiga projekt kan betraktas deltagande i t.ex. sådana uppgifter som genomförs i uppenbart riskfyllda förhållanden. Det kan t.ex. vara fråga om en terroristattack eller kärnkraftsolycka där personalen arbetar under extremt riskfyllda förhållanden vid lämnandet av bistånd för eftervården. Det är i sista hand alltid ändamålsenligt att indelningen i vittsyftande och principiellt viktiga projekt eller i ärenden som av annan orsak kräver att beslutet fattas vid statsrådets allmänna sammanträde görs utifrån en prövning från fall till fall, varvid man vid prövningen kan beakta, utöver de politiska faktorerna och den nationella beredskapen, också biståndets målsättning och uppgifter och sätten för dess genomförande samt förhållandena på verksamhetsområdet inklusive en riskbedömning av uppdraget. Ministeriet informerar republikens president om beredningen av beslutet.

I momentet ingår också en bestämmelse om att beslutet om lämnande av bistånd fattas av republikens president om lämnandet av bistånd är utrikespolitiskt betydelsefullt. Detta hänvisar till republikens presidents och statsrådets behörighet i internationella ärenden, om vilket bestäms i 93 § i grundlagen. Presidenten fattar beslut enligt 58 § 1 mom. i grundlagen. Det är alltså inte fråga om utövande av befogenheter som presidenten innehar i egenskap av försvarsmaktens överbefälhavare enligt 128 § 1 mom. i grundlagen, utan beslut om saken skall fattas som ett utrikes- och säkerhetspolitiskt beslut i statsrådet och utifrån statsrådets förslag till avgörande. Sändande av försvarsmaktens trupper för

lämnande av bistånd påverkar ställningen för försvarsmaktens överbefälhavare, eftersom de trupper som sänds är en del av försvarsmakten och därmed underställda överbefälhavaren. Verkningarna för överbefälhavarens ställning är dock ringa eftersom republikens president i egenskap av den som leder utrikespolitiken fattar beslut om lämnande av bistånd som är utrikespolitiskt betydelsefullt.

Enligt 4 mom. får försvarsmakten inte åläggas uppdrag som avses i 1 mom. utan det förfarande för beslutsfattande som avses i 2 eller 3 mom., om inte något annat följer av den befogenhet som republikens president innehar i egenskap av försvarsmaktens överbefälhavare. Beslutsförfarandet i paragrafen utesluter alltså inte möjligheten för presidenten i egenskap av överbefälhavare att förordna försvarsmakten genom militärt kommando inom ramen för beslutanderätten i 31 § i denna proposition. En bestämmelse med motsvarande innehåll ingår i 4 a § 2 mom. i lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen (781/1980) och i 23 § i territorialövervakningslagen.

Deltagande i militär krishantering

13 §. Militär krishantering. I paragrafen föreslås en hänvisning till lagen om militär krishantering. Försvarsmakten deltar i internationell militär krishantering enligt vad som föreskrivs i nämnda lag.

Lagen om militär krishantering trädde i kraft den 1 april 2006. Den ersatte lagen om fredsbevarande verksamhet (514/1984). Syftet med totalreformen var att beakta utvecklingen inom den internationella krishanteringsverksamheten, för att Finland också i fortsättningen skall kunna delta fullt ut i krishanteringsuppgifter särskilt inom ramen för Förenta Nationerna, Europeiska unionen och Nato. Lagstiftningen reviderades också så, att Finland kan delta i verksamheten inom Europeiska unionens beredskapsstyrkor.

Försvarsministeriet ger försvarsmakten de uppdrag som den militära krishanteringen förutsätter. Försvarsmakten sörjer för den utbildning och de övningar som behövs för att åstadkomma de färdigheter som den militära krishanteringen förutsätter.

Användning av fastigheter och begränsningar som gäller fastigheter

14 §. Tillfällig rätt att använda fastigheter. I paragrafen föreslås bestämmelser om försvarsmaktens rätt att tillfälligt använda andra fastigheter än sådana som stadigvarande används av försvarsmakten, om detta är nödvändigt med tanke på militär övningsverksamhet eller en höjning av försvarsberedskapen. För närvarande har detta varit möjligt med stöd av den gamla lagen om naturaprestationer för krigsväsendets räkning under fredstid, den s.k. naturaprestationslagen, som härstammar från de första åren av Finlands självständighet. Naturaprestationslagen har varit i kraft som en undantagslag. Mot bakgrund av den föreslagna regleringen föreslås naturaprestationslagen bli upphävd.

Det finns alltså ett motiverat behov av tillfällig rätt att använda fastigheter. Försvarsmakten bereder sig att försvara hela riket. För detta försvarsuppdrag måste försvarsmakten planera och utföra truppövningar för rikets försvar inom de områden som man bereder sig att försvara. Försvarsberedelserna omfattar detaljerad planering som gäller terräng och fastigheter. Därför måste försvarsmakten ha tillträde till fastigheterna.

Försvarsmakten måste ordna stridsövningar, i vilka det ingår truppövningar, för att försvarsplanerna skall kunna finjusteras och deras funktionsduglighet testas i praktiken. På de övningsområden som försvarsmakten stadigvarande använder kan man inte testa försvarsplaner som uppgjorts med tanke på andra områden. De övningsområden som försvarsmakten besitter är alltför små för genomförandet av tillräckligt omfattande övningar. Dessutom är terrängförhållandena annorlunda än på ett verkligt operationsområde. Övningar förutsätter bl.a. användning av ett stort antal olika strids- och terrängfordon, för vilket krävs omfattande landområden.

Fastigheterna i Finland består allt oftare av små, avskilda skiften. Därmed kan det på ett område som behövs för militära övningar, också när området är litet, finnas många markägare. Försvarsmakten strävar efter att alltid innan militära övningar inleds avtala om användningen av fastigheter som inte

stadigvarande används av försvarsmakten med dessa fastigheters ägare eller innehavare, samt att informera invånare och markägare i omgivningen om de förestående övningarna. Detta är den verksamhetsmodell som huvudstaben etablerat med utgångspunkt i gällande lagstiftning och som man har för avsikt att följa också framöver. Det är dock inte alltid möjligt att nå markägarna, eftersom övningarna kräver vidsträckta områden och markägarnas antal ofta är stort. Urbaniseringen och flyttningen från landsbygden har medfört att allt fler markägare bor på en annan ort än den där skiftena finns.

I samband härmed kan nämnas att tillträdet till dessa fastigheter delvis sker med stöd av 30 § i terrängtrafiklagen (1710/1995), enligt vilken försvarsmakten inte behöver ansöka om tillstånd för sina övningar hos miljöförvaltningsmyndigheten.

I den föreslagna paragrafen skall rätten att använda fastigheter vara bunden till ett krav på att detta är absolut nödvändigt med tanke på militär övningsverksamhet eller en höjning av försvarsberedskapen. Vidare skall nyttjanderätten begränsas av dess tillfälliga karaktär samt av en proportionalitetsprincip med avseende på olägenhet eller skada som fastighetens ägare eller innehavare förorsakas. Därmed är nyttjanderätten beroende av nödvändighetsprövning samt begränsad både tidsmässigt och i förhållande till den olägenhet och skada den medför.

Den föreslagna paragrafens 2 mom. skall omfatta en i språkligt hänseende moderniserad bestämmelse som i huvudsak motsvarar den begränsning i naturaprestationslagen enligt vilken försvarsmakten dock inte skall ha rätt att använda bostadshus eller därtill hörande gårdsplaner och trädgårdar, odlingsmark före skörden eller försöksfält inom jord- och skogsbruket.

I naturaprestationslagen nämns byggnader samt gårdsplaner och trädgårdar. I denna lag lämnas emellertid bostadshus med därtill hörande gårdsplaner och trädgårdar utanför nyttjanderätten. I fredstid avtalas om användningen av byggnader med byggnadens ägare, oberoende av vilken typ av byggnad det är fråga om. Avsikten är att byggnader bara i mycket exceptionella situationer skall kunna användas med stöd av paragrafen. Att

bostadshusen, vilka lämnas utanför nyttjanderätten, skall omfatta gårdsplanen och trädgården, anses motsvara nuläget.

Beslut om försvarsmaktens användning av en fastighet enligt 1 mom. skall fattas av den regionala eller lokala förvaltningsmyndigheten eller av den som leder övningen. Ändring i beslutet får inte sökas genom besvär, eftersom det inte rör sig om ett egentligt förvaltningsbeslut som kan överklagas, utan om utövande av offentlig makt i anslutning till faktisk förvaltningsverksamhet. Beslutsfattandet i ett sådant ärende karaktäriseras därmed som presterande förvaltning, som inte påverkar individuella rättigheter eller skyldigheter utan säkerställer att försvarsmaktens i 1 mom. föreskrivna rättighet tillgodoses i praktiken. Behörigheten att utöva offentlig makt uppkommer alltså i detta fall av försvarsmaktens rätt att tillfälligt använda andra fastigheter än sådana som är i dess besittning. Detta förfarande motsvarar etablerad praxis i fråga om tillämpningen av gällande lagstiftning. Vid förfarandet skall givetvis grunderna för god förvaltning och också i tillämpliga delar övriga krav som gäller god förvaltning iaktas.

För skada som användningen av en fastighet orsakat betalas ersättning enligt gängse pris till fastighetens ägare eller innehavare. Tvister som rör dessa skadestånd har behandlats i allmänna domstolar. Det säger sig självt att försvarsmakten innan beslut fattas om skadestånd skall höra markägarna i ersättningsfrågorna och sträva efter att följa de ersättningsgrunder i olika fall av skada som etablerats på annat håll. Trots det kan man förvänta sig att det också efter den nya lagstiftningens ikraftträdande i praktiken kommer att uppstå skadeståndsfrågor med betydande ekonomiska konsekvenser för fastighetsägaren, där försvarsmaktens, som har ersättningsansvaret, och den utomstående fastighetsägarens motiverade uppfattning om skadans omfattning i betydande grad avviker från varandra. Skadeståndsfrågorna kan gälla bl.a. områden som före en militär övning varit föremål för omfattande skogsvårdsåtgärder samt skogsvägar, eller stora, icke odlade åkerområden som skadats genom att jorden på plöjda åkrar eller åkrar i träda packats samman.

I ovan nämnda exempel och i andra, mot-

svarande fall av skada gäller ersättningen inte alltid de direkta kostnader som de militära övningarna ger upphov till, vilka är lätta att bedöma. Det kan också röra sig om mer omfattande ersättningar exempelvis på grund av att markägarens yrkesutövning försvårats eller denne förorsakats inkomstförluster, vilket i vissa fall av skada kan omfatta flera år. Innan en sådan fråga avgörs skall försvarsmakten av ifrågavarande myndigheter eller instanser som enligt lag sköter en offentlig uppgift inhämta utlåtanden om skadans omfattning.

Ersättningsfrågor som grundar sig på den föreslagna paragrafen skall i framtiden avgöras genom administrativt beslut av försvarsmakten. En part som är missnöjd med ett beslut skall i stället för att väcka privaträttsligt skadeståndsrättegång i ärendet kunna söka ändring i beslutet i den ordning som anges i förvaltningsprocesslagen.

15 §. Förbud och begränsningar beträffande rätten att röra sig. I paragrafen föreslås i enlighet med 2 b § i gällande lag bestämmelser om att försvarsmaktens regionala eller lokala förvaltningsmyndigheter i den mån militära orsaker eller skyddandet av utomstående mot faror nödvändigtvis det kräver får förbjuda obehöriga att röra sig på ett område som försvarsmakten förfogar över eller begränsa denna rätt. Det nya är att i lagstiftningen tas in ett krav på nödvändighet som innebär att förbud mot eller begränsningar i rätten att röra sig endast skall kunna införas i den mån militära orsaker eller skyddandet av utomstående mot faror nödvändigtvis kräver det. Med obehöriga avses personer som inte antingen på grund av sina uppgifter eller av annan motsvarande orsak har motiverade skäl att röra sig på ett område som försvarsmakten förfogar över. Enligt denna definition är också exempelvis en person som hör till försvarsmaktens personal men vars uppgifter inte förutsätter att personen rör sig på området obehörig. I fråga om straff vid överträdelser av förbudet skall hänvisas till strafflagen.

Den som leder övningen kan enligt gällande 2 b § 2 mom. bestämma om förbud eller begränsningar på områden eller ställen som försvarsmakten tillfälligt förfogar över för att hålla övning och som används för att förvara materiel, för gruppering av trupper eller för

verksamhet som kan vara farlig för utomstående. I texten har gjorts vissa förbättringar.

I 1 och 2 mom. avsedda förbud och begränsningar kan enligt 3 mom. övervakas med ett förfarande med passersedlar.

Passersedlarna skall såsom för närvarande vara avgiftsfria. Om de allmänna grunderna för när statliga myndigheters prestationer skall vara avgiftsbelagda och för storleken av de avgifter som uppbärs för prestationerna samt om övriga grunder för avgifterna bestäms i lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992), nedan avgiftslagen. Det föreslås att bestämmelser om avgiftsfrihet meddelas genom en ändring av försvarsministeriets förordning (1050/2005) som utfärdats med stöd av avgiftslagen.

Närmare bestämmelser om det egentliga förfarandet med passersedlar utfärdas genom förordning av försvarsministeriet.

Bestämmelsen motsvarar nuvarande praxis. Tillträde till militära objekt har av tradition krävt tillstånd. En persons rätt att röra sig och uppehålla sig på områdena kan i regel bestyrkas genom en passersedel som utfärdas på personen eller genom det identitetskort som personalen bär. Personer som tillfälligt besöker ett militärt objekt behöver inte nödvändigtvis ansöka om och beviljas en egentlig passersedel, utan den som ordnar besöket, som själv har en passersedel eller som hör till personalen, ansvarar för att gästerna tryggt kan röra sig i anläggningen. I praktiken utfärdar försvarsmakten för besök som varar längre än tillfälliga besök men är alltför kortvariga för att det skall krävas permanent tillstånd också passersedlar med kort giltighetstid, vilka inte är försedda med ett fotografi av personen. Också när det gäller passersedlar som utfärdas på barn till personer som bor i dessa områden varierar praxis inom olika truppförband. I allmänhet krävs ingen passersedel med längre giltighetstid förrän barnet fyllt 12 år.

Passersedlar krävs givetvis inte av exempelvis poliser som utför tjänsteuppdrag på ett sådant område som här avses.

Det förfarande som föreskrivs i lagen om säkerhetsutredningar har tillämpats på förfarandet med passersedlar inom försvarsmakten i situationer där behovet av tillträde till ett område föranleds av exempelvis ett part-

nerskapsavtal mellan försvarsmakten och ett utomstående företag. Avtal med privata aktörer ingås exempelvis beträffande datakommunikation, fastighetsskötsel och varuleveranser. I sådana situationer kan det vara nödvändigt att göra en säkerhetsutredning i fråga om de personer som avtalsparten använder för att fullgöra avtalet. Som en följd av fastighetsreformen inom statsförvaltningen bor och rör sig på områden som stadigvarande används av försvarsmakten också personer vilkas vistelse på området enbart baserar sig på ett privaträttsligt hyresförhållande med en hyresvärd utanför försvarsmakten. Säkerhetsutredningsförfarandet kan inte tillämpas på förfarandet med passersedlar i fråga om dessa invånare. Därför har försvarsmakten i samarbete med hyresvärderna utarbetat en blankett som de som ansöker om en hyreslägenhet skall fylla i innan hyresavtalet ingås. Hyresvärderna sänder uppgifterna i blanketten till den myndighet inom försvarsmakten som fattar beslut om utfärdande av en passersedel. Hyresvärderna ingår inte hyresavtal med hyresgästen förrän försvarsmakten fattat sitt beslut.

I 4 mom. föreslås en ny bestämmelse om att de markområden som avses i 1 mom. skall märkas ut. Bestämmelser om förbudsskyltar och andra markeringar kan utfärdas genom förordning av försvarsministeriet.

16 §. *Fotografering eller annan bildupptagning på ett område som används av försvarsmakten.* I paragrafen föreslås att det skall krävas tillstånd för avbildande, exempelvis fotografering eller annan bildupptagning, avseende vissa militära objekt. Bestämmelsen är ny och har visat sig vara nödvändig i praktiken. För närvarande krävs för flygfotografering tillstånd enligt territorialövervakningslagen. Enligt lagens 14 § är det inom finskt territorium utan tillstånd förbjudet att från luftfartyg eller andra anordningar som rör sig i luften under flygningen och med användning av apparatur för upptagning av elektromagnetisk strålning fotografera vissa i paragrafen uppräknade objekt, såsom fästningsområden, fort, kasernområden, örlogshamnar eller militära flygplatser, om inte något annat följer av ett internationellt fördrag som är förpliktande för Finland. Avsikten är att det framöver av försvarsmässiga

skäl också i övrigt skall krävas tillstånd för fotografering eller annan bildupptagning avseende vissa militära objekt.

I den föreslagna paragrafen uppräknas de områden som används av försvarsmakten där fotografering eller bildupptagning endast får ske med särskilt tillstånd. I lag finns andra bestämmelser exempelvis när det gäller polisens fotografering på brottsplatser. På ett område som används av försvarsmakten får enligt 1 mom. vissa i 1—5 punkten uppräknade militära objekt fotograferas eller annars tas upp endast med tillstånd av garnisonschefen eller kommandören för ett truppförband.

Vid försvarsmaktens ledningsplatser och lokaliteter finns verksamhet och material som hänför sig till försvarsberedskapen som inte får komma till utomståendes kännedom. Signalstationer och radarstationer är viktiga bl.a. med tanke på territorialövervakningen, den militära underrättelseverksamheten och försvarsberedskapen. Ifall detaljerade uppgifter om apparaturen vid dessa samt om apparaturens placering, konstruktion, antal och beskaffenhet hamnade hos orätta personer kunde det äventyra Finlands försvarsberedskap. Också uppgifter om vapensystem är sekretessbelagda. Vid marinens och flygvapnets baser samt i örlogshamnar och på militära flygplatser finns försvarsanläggningar och försvarsmateriel som hänför sig till territorialövervakningen och försvarsberedskapen vilkas antal, beskaffenhet och placering är sekretessbelagd information.

Vid försvarsmaktens upplagsområden och i separata depåer förvaras materiel som behövs för landets försvar. Detaljerade uppgifter om vid vilket upplagsområde eller i vilken depå en viss materiel förvaras får inte komma till allmän kännedom, för att inte höjningen av försvarsberedskapen eller Finlands försvar skall äventyras.

Dessutom kan vid alla ovan nämnda objekt finnas sådan försvarsmateriel som i fråga om detaljerna är sekretessbelagd i förhållande till tredje part exempelvis i de handelsavtal som ingåtts i samband med materielens anskaffning. När internationella övningar ordnas i Finland kan på sådana områden tillfälligt också förvaras främmande makters krigsmateriel, i fråga om vilken dessa makter inte tillåter fotografering eller bildupptagning.

Tillstånd beviljas under förutsättning att fotograferingen eller bildupptagningen inte äventyrar försvarets intressen och sökanden har i 15 § avsett tillstånd att röra sig på ett område som används av försvarsmakten. Med detta avses att sökanden i praktiken skall ha en passersedel som gäller det område som används av försvarsmakten innan han eller hon ansöker om tillstånd för fotografering eller annan bildupptagning som gäller de objekt som avses i paragrafen.

Om fotograferingen eller bildupptagningen äventyrar försvaret, och det ser ut att finnas hinder för beviljandet av tillstånd, bör tillståndsmyndigheten dock utreda om sannolikheten för risker kan minskas så väsentligt genom tillståndsbestämmelser att tillstånd ändå kan beviljas. Den verksamhet som avses i tillståndsansökan kan begränsas exempelvis till områden där det inte finns militära objekt.

Om sannolikheten för risker inte kan minskas tillräckligt genom tillståndsbestämmelser, kan tillstånd inte beviljas.

När ett tillståndsärende avgörs skall myndigheterna iakta de allmänna förvaltningsrättsliga principerna, som är likhetsprincipen, objektivitetsprincipen, proportionalitetsprincipen och ändamålsbundenhetsprincipen. Beslutsfattandet inom myndigheterna och verksamheten också i övrigt bör vara opartisk och den bör kunna motiveras objektivt. Verksamheten bör dimensioneras rätt. Myndigheterna får använda sina befogenheter endast till de ändamål, för vilka befogenheterna är givna. Med andra ord får myndigheterna inte utöva sin prövningsrätt fel när de avgör tillståndsansökningar. Syftet är att tillståndsärenden skall behandlas snabbt och smidigt så att ansökan om tillstånd förorsakar så liten olägenhet som möjligt.

Enligt bestämmelsen kan i tillståndsbeslutet meddelas sådana bestämmelser om platsen och tidpunkten för fotograferingen och den använda utrustningen som är nödvändiga med tanke på försvaret och sökandens säkerhet. Tillståndet kan beviljas för ett område som är mer begränsat än vad som anges i ansökan. Om t.ex. skjutningar verkställs på området, beviljas inte tillstånd för den tiden. Tillståndet kan av övervakningsorsaker och med hänsyn till sökandens säkerhet förenas

med villkoret att militärmyndigheten dagligen skall meddelas när fotograferingen börjar och avslutas. I syfte att övervaka tillståndsbestämmelserna kan det i ett tillstånd förordnas att det framtagna bildmaterialet eller övriga materialet skall visas för tillståndsmyndigheten.

Avgiftslagen är en allmän lag som gäller de avgifter som skall uppbäras för statens prestationer. Enligt den är bl.a. beslut som har fattats med anledning av ansökan i regel avgiftsbelagda. De tillståndsärenden som nämns här skall vara avgiftsfria. För avgiftsfriheten talar särskilt den omständigheten, att behovet av att vid militära objekt begränsa verksamhet som annars är tillåten hänför sig till rikets säkerhet. Det ligger i tillståndsbeviljarens intresse att tillståndsförfarandet tas i bruk.

Avsikten är att tillståndsförfarandet skall göras så enkelt som möjligt med tanke både på den som ansöker om tillstånd och den som behandlar ansökan. Om avgift uppbärs strider detta mot strävan att göra tillståndsförfarandet enkelt. Avgiften för ett tillstånd som beviljas i ett förenklat förfarande kan inte vara stor. Eftersom uppbörden kan medföra kostnader som är större är det också av den anledningen omotiverat att avgiftsbelägga tillståndet. Det föreslås att bestämmelser om avgiftsfrihet meddelas genom en ändring av försvarsministeriets förordning (1050/2005) som utfärdats med stöd av avgiftslagen.

Att tillståndet är avgiftsfritt motsvarar bestämmelserna i territorialövervakningslagen. Avgiftsfria är exempelvis de tillstånd som beviljas för färdsel och verksamhet på ett skyddsområde. Också de passersedlar som utfärdas när det gäller att röra sig på försvarsmaktens områden är avgiftsfria.

I 3 mom. föreslås bestämmelser återkallandet av tillstånd. Tillståndet skall enligt 1 punkten kunna återkallas om den som ansökt om tillstånd bryter mot tillståndsbestämmelserna. I enlighet med proportionalitetsprincipen räcker det emellertid inte med en alldeles liten överträdelse av tillståndsbestämmelserna för att tillståndet skall återkallas.

Enligt 2 punkten kan tillståndet återkallas om den som ansökt om tillstånd givit tillståndsmyndigheten vilseledande uppgifter om sin verksamhet eller dess syfte. Som ex-

empel kan nämnas en situation där sökanden använder fotografierna eller det framtagna materialet för något annat än det angivna syftet, och det egentliga användningsändamålet äventyrar försvarets intressen.

Tillståndet kan enligt 3 punkten återkallas ifall omständigheterna väsentligt förändrats efter det att tillståndet beviljats och fortsatt verksamhet på det sätt som avses i tillståndet skulle äventyra försvarets intressen. Användningsändamålet för ett militärt objekt kan exempelvis förändras på ett så avgörande sätt att tillståndet måste återkallas.

I ett beslut av garnisonschefen eller kommandören som gäller ett i 1—3 mom. avsett ärende skall enligt 4 mom. ändring få sökas genom besvär enligt förvaltningsprocesslagen (586/1996). Ett beslut om återkallande av tillstånd iakttas trots att besvär har anförts, om inte besvärsmyndigheten förbjuder verkställigheten av beslutet. Tillståndsbeslut är beslut i förvaltningsärenden, och på sökande av ändring i dem tillämpas förvaltningsprocesslagen. Besluten kan i regel överklagas hos förvaltningsdomstolen. För tydlighetens skull föreslås i paragrafen en bestämmelse om ändringsökande med hänvisning till förvaltningsprocesslagen. Av sakens natur följer att ett beslut om återkallande av tillstånd skall iakttas trots att besvär har anförts. Besvärsmyndigheten kan dock av rättssäkerhetsskäl förbjuda verkställigheten av beslutet.

I fråga om luftfotografering föreslås i 5 mom. av informativa skäl en hänvisning till territorialövervakningslagen.

Närmare bestämmelser om det tillståndsförfarande som avses i denna paragraf kan enligt 6 mom. utfärdas genom förordning av försvarsministeriet. Det rör sig enligt ordalydelsen om närmare bestämmelser om det förfarande som skall iakttas i samband med ansökan om tillstånd.

I 5 kap. skall föreskrivas att olovlig fotografering eller annan bildupptagning på ett område som stadigvarande används av försvarsmakten är straffbar.

17 §. Registret för tillstånds- och övervakningsärenden. Registret för tillstånds- och övervakningsärenden skall vara ett permanent personregister avsett för riksomfattande bruk, som förs med hjälp av automatisk data-

behandling. Registret skall innehålla uppgifter som det är nödvändigt att behandla för beviljande av de tillstånd som avses i lagen och som gäller rätten att röra sig eller fotografering eller annan bildupptagning, samt för övervakning av förbud och begränsningar. I registret får i fråga om en person som vistas på eller söker tillträde till ställen i försvarsmaktens besittning av de uppgifter som gäller en persons identitet registreras fullständigt namn, födelsedatum, personbeteckning, kön, modersmål, medborgarskap, avsaknad av medborgarskap, nationalitet, hemstat, födelsestat, födelsehemkommun, hemkommun, yrke, adress och telefonnummer eller annan kontaktinformation samt uppgifterna i personens resedokument. Dessutom får uppgift om att personen avlidit föras in i registret.

Det register som avses i denna paragraf skall omfatta de personuppgifter som militärmyndigheten behöver för utfärdande av en i 15 § avsedd passersedel. På motsvarande sätt skall i registret också föras in de personuppgifter som behövs för beviljande av tillstånd för i den föreslagna 16 § avsedd fotografering eller annan bildupptagning på ett område som används av försvarsmakten. Uppgifterna skall också användas för övervakning av beviljade tillstånd samt för övervakning av de förbud och begränsningar som avses i den föreslagna lagen. Eftersom utläningar alltid måste ansöka om särskilt tillstånd att vistas på ett militärt område är det nödvändigt att i registret i fråga om en utläning också registrera uppgifter om personens medborgarskap, avsaknad av medborgarskap, nationalitet, hemstat, födelsestat, födelsehemkommun, hemkommun, yrke, adress och telefonnummer eller annan kontaktinformation, samt uppgifter i personens resedokument.

I registret får också antecknas uppgift om upphittade farliga föremål samt andra, motsvarande uppgifter som inverkar på säkerheten i arbetet för försvarsmaktens personal. Dessa uppgifter har ett nära samband med de föreslagna 18—21 § om upprätthållande av allmän ordning och säkerhet. Militärmyndigheten kan exempelvis i registret föra in uppgifter om farliga föremål eller ämnen som avlägsnats i samband med en säkerhetsvisita-

tion eller säkerhetskontroll samt uppgift om huruvida föremålen eller ämnena återlämnats till personen själv eller om de lämnats vidare till polisen.

Registeransvarig är dels huvudstaben, dels varje förvaltningsenhet inom sitt verksamhetsområde, eftersom vid sidan av huvudstaben varje förvaltningsenhet självständigt ansvarar för sina lokala säkerhetsbehov och fattar självständiga beslut om huruvida förutsättningarna för beviljande av de tillstånd som avses i 15 och 16 § uppfylls med hänsyn till den egna enheten.

I registret för tillstånds- och övervakningsärenden får dessutom antecknas uppgifter om huruvida en person beviljats säkerhetsintyg enligt lagen om internationella förpliktelser som gäller informationssäkerhet (588/2004) samt uppgift om huruvida en säkerhetsutredning gjorts om personen i enlighet med förfarandet i lagen om säkerhetsutredningar (177/2002) och vid vilken tidpunkt och i vilken omfattning en sådan gjorts.

Dessa uppgifter är betydelsefulla när en förvaltningsenhet utfärdar en passersedel på en person, särskilt i de fall där samma person rör sig i samma uppgifter på försvarsmaktens olika områden. I registret skall exempelvis i fråga om säkerhetsutredningen inte antecknas uppgifter om utredningens innehåll, utan endast uppgift om när utredningen gjorts och i vilken omfattning. Förfarande står inte till denna del i strid med 11 § i lagen om säkerhetsutredningar enligt vilken uppgifterna i en säkerhetsutredning inte får användas för något annat ändamål än det som uppgavs i ansökan. Den som ansöker om en passersedel behöver inte fylla i en ansökan om säkerhetsutredning särskilt för varje förvaltningsenhet. Därmed iakttar paragrafen också begränsningsbestämmelsen i 3 § i lagen om säkerhetsutredningar, enligt vilken då befogenheterna används det inte får göras större ingrepp än vad som är nödvändigt i skyddet för någons privatliv.

Uppgifter i registret för tillstånds- och övervakningsärenden får lämnas ut för skötseln av uppgifter enligt lagen om fullgörande av polisuppgifter inom försvarsmakten (1251/1995). I motiveringen till den föreslagna 8 § preciseras vilka uppgifter det är fråga om.

Upprätthållande av säkerhet och ordning

18 §. *Upprätthållande av säkerhet och ordning på ett område som stadigvarande används av försvarsmakten.* Garnisonschefen eller kommandören för ett truppförband bestämmer om upprätthållandet av säkerhet och ordning på områden som stadigvarande används av försvarsmakten. Bestämmelsen motsvarar nuvarande praxis. Garnisonschefen bestämmer om säkerhetsarrangemang vid garnisonen och om passagekontroll, övervakar och styr den militära ordningen samt vidtar vid behov åtgärder som är nödvändiga för att de brott som upptäcks skall kunna utredas eller överföras till polisen. Vid sidan av garnisonschefen ansvarar också kommandören för ett truppförband för dessa åtgärder.

Det föreslås att bestämmelser om utbildningen för en tjänsteman i vakt- eller jourtjänst utfärdas genom förordning av försvarsministeriet.

19 §. *Utredande av identitet, avlägsnande av en person och rätt att gripa en person.* En tjänsteman i vakt- eller jourtjänst skall enligt paragrafen ha rätt att avlägsna en person från ett område som stadigvarande används av försvarsmakten och från ett i 15 § avsett område, om det är uppenbart att den som avlägsnas inte har rätt att vistas på området och ovan nämnda tjänsteman har uppmanat personen att avlägsna sig. Tjänstemannen skall också ha rätt att avlägsna en person som lovligt vistas på området om denne stör eller äventyrar andras eller personens egen säkerhet. Ett område som stadigvarande används av försvarsmakten omfattas av offentlig frid. Med kravet att det skall vara uppenbart att vistelsen är obehörig avses att personen inte förmår visa godtagbara grunder, såsom exempelvis en av försvarsmakten utfärdad passersedel, för att han eller hon vistas på området. I dessa fall kan personen i fråga även ofta misstänkas ha gjort sig skyldig till straffbar kränkning av offentlig frid. Om dessa förutsättningar är uppfyllda skall tjänstemannen ha rätt att avlägsna personen från området, om denne inte iakttar tjänstemannens uppmaning att avlägsna sig. Med vistelse avses i detta sammanhang även att en person i hemlighet eller genom att vilseleda en annan person har tagit sig in på en plats eller

gömmar sig eller stannar där. Även om personen kan misstänkas ha gjort sig skyldig till kränkning av offentlig frid får tjänstemannen alltså enligt egen bedömning alltid i syfte att trygga eller återställa säkerhet och ordning också vidta en lindrigare åtgärd än gripande. Detsamma gäller i 15 § avsedda områden som försvarsmakten förfogar över.

Tjänstemannen skall också ha rätt att få veta namnet, personbeteckningen eller, om personbeteckning saknas, födelsedatum, samt medborgarskap och passuppgifter i fråga om den person som rör sig eller vistas på området. I motiveringen till 15 § beskrivs förfarandet med passersedlar. På områden som hör till försvarsmakten rör sig dagligen också personer som militärmyndigheten exempelvis med hänsyn till besökets tillfälliga natur av olika orsaker inte beviljar särskilt passertillstånd. Dessutom räcker en passersedel inte alltid till för att bestyrka identiteten. Militärmyndigheten bör ha möjlighet att vid behov försäkra sig om personens identitet och om att denne har motiverade skäl att röra sig och vistas på området. Den som blir tillfrågad om sina personuppgifter skall ha rätt att få veta grunden för detta. Personen kan dock inte med hänvisning till förutsättningarna för utredning av identiteten kräva att militärmyndigheten avslöjar uppgifter som hänför sig till hans eller hennes uppdrag i större utsträckning än vad som är nödvändigt för att motivera att personuppgifterna behövs.

Av informativa skäl skall i 2 mom. första meningen hänvisas till bestämmelserna om allmän rätt att gripa en person och i anslutning därtill använda maktmedel. I 1 kap. 1 § 1 mom. i tvångsmedelslagen (450/1987) sägs att om den som har begått brott anträffas på bar gärning eller flyende fot får han gripas av vem som helst, om fängelse kan följa på brottet eller om brottet är lindrig misshandel, snatteri, lindrig förskingring, lindrigt olovligt brukande, lindrig bruksstöld av motordrivet fortkaffningsmedel, lindrig skadegörelse eller lindrigt bedrägeri. Enligt 1 kap. 1 § 4 mom. i tvångsmedelslagen får den som med stöd av denna rätt har gripit någon använda sådana maktmedel som är nödvändiga, om den gripne gör motstånd eller flyr. Bestämmelser om excess i samband med användning av maktmedel finns i 4 kap. 6 § 3 mom. och

7 § i strafflagen.

Brott som ger vem som helst rätt att gripa förövaren är bl.a. de brott som bestraffas enligt 24 kap. 1—4 § i strafflagen, d.v.s. hemfridsbrott, grovt hemfridsbrott, brott mot offentlig frid och grovt brott mot offentlig frid samt motstånd mot person som upprätthåller ordningen, vilket bestraffas enligt 17 kap. 6 § i strafflagen. För att ett brott mot offentlig frid skall vara straffbart förutsätts att brottet inte har föranlett endast liten olägenhet. Även om personen sedermera inte skulle bli straffad för sin gärning, kan den som i en överraskande situation utövar den rätt som vem som helst har att gripa en person inte i allmänhet förutsättas göra en särskilt långtgående bedömning av hur stor olägenhet gärningen vållat.

De metoder som skall anses tillåtna när en person utövar den allmänna rätten att gripa en person beror på uppgiftens karaktär och motståndets farlighet samt även i övrigt på situationen. Det kan t.ex. anses försvarligt att belägga en person med handbojor och t.o.m. låsa in honom i ett rum tills en polisman kommer till platsen, om personen uppträder på ett sätt som vållar fara. Enligt 1 kap. 1 § 3 mom. i tvångsmedelslagen skall en person som gripits med stöd av den allmänna rätten att gripa en person utan dröjsmål överlämnas till polisen.

En tjänsteman i vakt- eller jourtjänst skall med stöd av den allmänna rätten att gripa en person också ha rätt att gripa den som efter efterlysning utfärdad av en myndighet har förklarats anhållen eller häktad. Dessutom skall med stöd av den allmänna rätten att gripa en person också en person som lyder under 45 kap. i strafflagen som har gjort sig skyldig till något annat brott än ett brott som handläggs som ett militärt rättegångsärende kunna gripas. Om denna person gjort sig skyldig till ett i militära rättegångslagen avsett brott kan han eller hon gripas och anhållas genom försvarsmaktens egna åtgärder i enlighet med de specialbestämmelser som gäller militärpersoner. I paragrafen konstateras för tydlighetens skull att en person som gripits utan dröjsmål skall lämnas till polisen. Om den gripna personen inte omedelbart kan lämnas till polisen skall personen friges, dock senast sex timmar efter gripandet. Detta

är en ny bestämmelse som syftar till att säkerställa att den gripne under inga omständigheter oskäligt länge berövas sin frihet.

20 §. Säkerhetsvisitation. En tjänsteman i vakt- eller jourtjänst skall, som en ny rätt i anslutning till rätten att gripa och avlägsna en person som inte lyder under 45 kap. i strafflagen, i samband med avlägsnandet eller gripandet ha rätt att kroppsvisitera den som gripits och granska de saker han eller hon medför, för att försäkra sig om att personen inte medför föremål eller ämnen med vilka han eller hon kan äventyra förvaringen eller utsätta sig själv eller andra för fara. Farliga föremål och ämnen skall vid behov tas ifrån den som visiteras. De skall återlämnas när personen frigges, om det inte finns något hinder för det enligt lag.

Den föreslagna bestämmelsen skall i stort motsvara bestämmelserna om säkerhetsvisitation i 22 § 1, 2 och 5 mom. i polislagen och i 65 § i gränsbevakningslagen. En person som påträffats olovligen eller i övrigt gripits på ett område som hör till försvarsmakten och som inte lyder under 45 kap. i strafflagen utgör inte i något som helst avseende ett undantag i förhållande till en person som gripits av en annan myndighet. Bestämmelsen om utförande av säkerhetsvisitationer och avlägsnande av farliga föremål eller ämnen är nödvändig för tryggnad av militärmyndighetens säkerhet i arbetet och säkerheten för den som är föremål för åtgärden. Att föremålen undersöks är nödvändigt för att säkerhetsvisitationen i praktiken skall kunna genomföras. Avsikten med åtgärden är också att säkerställa att en person som gripits hålls kvar i militärmyndighetens förvar tills överlämnande till polisen kan ske på ett säkert och behörigt sätt. Rätten att förrätta säkerhetsvisitation uppstår i allmänhet i situationer i vilka vem som helst har rätt att gripa en person, när det även i övrigt finns anledning att misstänka att personen gjort sig skyldig till en straffbar gärning. Farliga föremål som vaktaren kan leta efter vid säkerhetsvisitationen är t.ex. skjutvapen och eggvapen och de farliga ämnena kan vara sprängmedel, brandfarliga vätskor och gaser. Genom att frånta personen dessa föremål och ämnen skyddar man både honom själv och andra. En tjänsteman i vakt- eller jourtjänst skall ha rätt att

frånta personen de föremål och ämnen som påträffas vid visitationen, men dessa skall utan dröjsmål återlämnas när personen frigges eller överlämnas till polisen när det finns hinder för återlämnandet enligt lag.

21 §. Säkerhetskontroll. I syfte att sörja för säkerheten och trygga ordningen eller skydda egendom kan säkerhetskontroller utföras vid försvarsmaktens ledningsstab och i andra viktiga lokaler som försvarsmakten har och på områden som försvarsmakten besitter. Bestämmelsen är ny.

En tjänsteman i vakt- eller jourtjänst skall enligt 1 mom. ha rätt att med hjälp av en metalldetektor eller någon annan sådan teknisk anordning eller ett tränat djur kontrollera en person som önskar tillträde till eller befinner sig i försvarsmaktens lokaler eller fordon eller på försvarsmaktens område och personens fordon och saker som personen medför, för att utreda att sådana föremål eller ämnen inte medförs genom vilka säkerheten och ordningen kan äventyras eller som kan användas för att skada egendom eller vars innehav annars är förbjudet enligt lag eller bestämmelser eller föreskrifter som utfärdats med stöd av lag. Säkerhetskontroll skall också kunna verkställas i fråga om personer som avlägsnar sig från försvarsmaktens lokaler, fordon eller område samt i fråga om deras fordon och saker som de medför, även om personen inte misstänks för brott, om kontrollen är av vikt för upprätthållandet av säkerheten och ordningen och om det finns grundad anledning att misstänka att personen brutit mot försvarsmaktens bestämmelser om säkerhet.

Åtgärderna skall vidtas så smidigt som möjligt med beaktande av de tekniska anordningarna, antalet säkerhetskontrollörer och övriga omständigheter. Exempelvis skall det finnas tillräckligt med säkerhetskontrollörer när exceptionellt många personer som skall kontrolleras förväntas anlända så att rusning och dröjsmål kan undvikas. Principen om minimering av olägenhet omfattar också krav på finkänslighet. Om det finns behov av att kontrollera t.ex. innehållet i en väska skall kontrollen utföras så att andra personer inte ser innehållet. På motsvarande sätt skall kontroll av ett fordon utföras på ett finkänsligt sätt så att den inte väcker uppmärksamhet.

Kontrollen utförs i första hand med en me-

talldetektor, med strålningsmätare eller med någon annan motsvarande teknisk anordning. En person som anländer till försvarsmaktens lokaler eller ett område som försvarsmakten besitter kan t.ex. uppmanas att passera genom en portliknande metalldetektor. Alternativt kan personen även kontrolleras med en manuell metalldetektor. Om det finns tillgång till genomlysningsutrustning eller någon annan motsvarande utrustning får den användas för att kontrollera saker som personen medför. Kontrollen av fordonet kan primärt utföras med en metalldetektor, med strålningsmätare eller med någon annan sådan teknisk anordning eller med hjälp av ett tränat djur. Den tekniska utvecklingen är dock omöjlig att förutse och därför kan alltså även någon annan teknisk anordning komma i fråga.

Saker kan vid behov också kontrolleras på annat sätt, t.ex. så att man öppnar en väska eller något annat bagage som personen medför och kontrollerar innehållet för hand. En säkerhetskontrollör har rätt att kroppsvisitera en person i avsikt att hitta föremål eller ämnen som är ägnade att orsaka skada, om det finns grundad anledning att misstänka att personen medför sådana. En grundad misstanke kan uppstå t.ex. om en person uppträder hotfullt eller våldsamt. En misstanke kan även grunda sig på en iakttagelse som säkerhetskontrollören gjort eller på resultatet av användningen av t.ex. en metalldetektor eller någon annan teknisk anordning. Dessutom kan en grundad misstanke basera sig på tips som erhållits av utomstående eller från annat håll, möjligen genom kombination med någon av de ovan nämnda faktorerna. I sådana fall får säkerhetskontrollören kontrollera vad personen bär i kläderna eller i övrigt på sig. Åtgärden är till sitt innehåll likadan som den kroppsvisitation som avses i 5 kap. 9 § i tvångsmedelslagen eller den kroppsvisitation som avses i gränsbevakningslagen. I synnerhet vid grundliga kroppsvisitationer och motsvarande åtgärder av försvarsmakten som grovt inkräktar på individens grundläggande fri- och rättigheter betonas kraven på saklighet, minimering av olägenhet och finkänslighet. Försvarsmakten får inte göra större ingrepp i någons rättigheter och åtgärderna får inte medföra större skada eller olägenhet än vad som är nödvändigt för att en uppgift skall

kunna utföras. En grundlig visitation av personer av motsatt kön får inte utföras.

Säkerhetskontroller utförs på annat håll med stöd av bl.a. luftfartslagen (1242/2005), lagen om sjöfartsskydd på vissa fartyg och i hamnanläggningar som betjänar dem och om tillsyn över skyddet (485/2004), lagen om bemötande av utlänningar som tagits i förvar (116/2002) och lagen om säkerhetskontroller vid domstolar (1121/1999). Polisen har rätt att utföra säkerhetskontroller i polisinsrättningar och polisens övriga verksamhetslokaler. En motsvarande rätt togs nu in också i den nya gränsbevakningslagstiftningen.

Försvarsmakten har ett flertal lokaler och områden, där skjutvapen och explosionsfarliga ämnen samt annan materiel som behövs för upprätthållandet av försvarsmaktens insatsberedskap förvaras. Därför anses det vara viktigt att man vid försvarsmaktens ledningsstaber kan skydda sig mot skadegörelse och sabotage genom att utföra säkerhetskontroller. Genom säkerhetskontroller tryggas personalens personliga säkerhet, som är en del av den personliga integritet som enligt lag är en grundläggande fri- och rättighet. Detsamma gäller även integriteten i fråga om de personer som besöker försvarsmakten. Säkerhetskontrollerna främjar upprätthållandet av ordning. Med hjälp av dem skyddas ämbetsverket och den egendom som finns där mot skador. Det skall vara möjligt att ställa som villkor för tillträde till ledningsstaberna, de lokaler som är av central betydelse för försvarsmaktens verksamhet och till områden som försvarsmakten besitter att säkerhetskontroll utförs. Säkerhetskontrollen skall utföras så att den inte medför onödig olägenhet eller skada. Säkerhetskontrollen inkräktar på den personliga integriteten hos den som kontrolleras och skall därför regleras i lag.

Till skillnad från bestämmelserna om säkerhetskontroll vid andra myndigheter skall försvarsmakten enligt denna paragraf också vid behov ha rätt att ordna säkerhetskontroll i fråga om personer som avlägsnar sig från ett område. Härvid förutsätts dock att det finns grundad anledning att misstänka att personen brutit mot försvarsmaktens bestämmelser om säkerhet. På områdena finns mycket egendom, exempelvis automatvapen, militära sprängämnen, ammunition och handgranater,

vilka ifall de hamnade i händerna på kriminella organisationers eller andra utomstående kunde utgöra en allvarlig fara för samhällets inre och yttre säkerhet. Vid försvarsmakten hanteras dagligen uppgifter och material med sekretessbelagt och känsligt innehåll som om det avslöjades kunde äventyra försvarsberedskapen och försvarsförmågan eller beredskapen för undantagsförhållanden. I anslutning till försvarsmaktens funktioner hanteras ofta också annat värdefullt och begärligt material, t.ex. olika slags värmebildskameror eller kommunikationsutrustning. Eftersom också det internationella samarbetet ställer krav på sekretess ansvarar försvarsmakten för att information eller material som en annan stat eller det internationella samfundet överlåt till Finland skyddas. Som exempel kan nämnas en situation där det visar sig att vapen har stulits hos försvarsmakten och där det vore ändamålsenligt att kontrollen i främsta hand inriktas på fordon som precis är på väg att lämna området. Behovet blir dessutom särskilt aktuellt i samband med beredskap för undantagsförhållanden. Syftet med kontrollen kan förutom att leta efter farliga ämnen också vara att leta efter redskap som behövs exempelvis för brottslig verksamhet.

Säkerhetskontroller som görs i fråga om personer som avlägsnar sig från ett område kan inte bygga på frivillighet. Sådana kontroller kan dock motiveras, eftersom man genom en effektivare övervakning av varu-, materiel- och persontrafiken ut ur militära anläggningar strävar efter att förhindra olovlig och brottslig bortföring av försvarsmaktens materiel från militära anläggningar, och därmed också att minimera risken för livsfara och hälsofara för utomstående personer. Försvarsmakten har ett starkt intresse av att skydda också utomstående personer från de faror och hot som exempelvis sprängämnen, projektiler eller vapen kan medföra när de hamnar i fel händer.

Avsaknaden av frivillighet när det gäller kontrollen av personer som avlägsnar sig från ett område innebär en avsevärd begränsning av individens frihet. Därför borde kontrollrätten begränsas till verkliga situationer där det finns anledning att exempelvis misstänka att landets försvar eller samhällsliga intressen äventyras. Begränsningen föreslås i paragra-

fen bli uttryckt så, att säkerhetskontroll också kan göras i fråga om personer som avlägsnar sig från försvarsmaktens lokaler, fordon eller område, om det finns grundad anledning att misstänka att personen brutit mot försvarsmaktens bestämmelser om säkerhet. Grundad anledning finns exempelvis när militärmyndigheten informerats om att materiel försvunnit eller när övriga omständigheter ger en klar misstanke om att materiel som hör till försvarsmakten kan ha förts bort genom brottslig handling. Misstanken kan grunda sig på en iakttagelse som någon gjort eller på resultatet av användningen av t.ex. kameraövervakning eller någon annan teknisk anordning. Dessutom kan en grundad misstanke basera sig på tips som erhållits av utomstående eller från annat håll. I ovan nämnda fall rör det sig inte bara om brott mot försvarsmaktens bestämmelser om säkerhet utan också om en olaglig handling. En motsvarande situation kan föreligga i undantagsförhållanden som hänför sig till en höjning av beredskapen och till olika omständigheter som rör rikets säkerhet. Begränsningen av kontrollrätten innebär också att det vid behov på förhand skall informeras om övningar som gäller kontrollen av personer som avlägsnar sig från området.

Enligt 7 § grundlagen har alla rätt till personlig integritet och trygghet. Uppgifter som innebär betydande utövning av offentlig makt får enligt grundlagens 124 § inte anförtros andra än myndigheter. Således skall endast en tjänsteman i vakt- eller jourtjänst kunna vara säkerhetskontrollör. På så sätt garanteras att verksamheten sker under tjänsteansvar, eftersom säkerhetskontrollerna kan omfatta användning av maktmedel. De som utför säkerhetskontroll skall också få den utbildning som behövs för uppgiften. Utbildningen av personer som utbildas för vaktuppgifter skall också ge sådana kunskaper och färdigheter som behövs för säkerhetskontrolluppgifter.

Den föreslagna bestämmelsen förutsätter att säkerhetskontrollen utförs så att den inte medför onödig olägenhet eller skada. Åtgärderna skall vidtas så smidigt som möjligt med beaktande av de tekniska anordningarna, antalet säkerhetskontrollörer och övriga omständigheter. När det gäller säkerhetskontroll-

ler som ordnas i samband med stora offentliga tillställningar skall försvarsmakten emellertid, för att kontrollerna skall kunna ske snabbt och så att de inte medför onödig olägenhet eller skada, också kunna ta värnpliktiga till hjälp för sådana uppgifter i anslutning till säkerhetskontrollen som inte omfattar utförande av egentlig kontroll. Värnpliktiga kunde utföra sådana uppgifter som inte hör till kontrollen som är av avgörande betydelse för att den skall löpa smidigt. Uppgifter av detta slag kan vara exempelvis tjänstgöringsuppdrag som omfattar dirigering av trafik, samt rådgivning till allmänheten.

En tjänsteman i vakt- eller jourtjänst skall också enligt 2 mom. ha rätt att med hjälp av ett tränat djur kontrollera försvarsmaktens lokaler, områden och fordon, för att utreda att det inte finns sådana föremål eller ämnen genom vilka ordningen eller säkerheten kan äventyras eller som kan användas för att skada egendom eller vars innehav annars är förbjudet enligt lag eller bestämmelser eller föreskrifter som utfärdats med stöd av lag. Enligt 27 § i militära disciplinlagen har kommandören för en truppavdelning rätt att låta verkställa rannsakingar och visitationer som riktar sig mot personer som tjänstgör vid försvarsmakten och egendom som är i deras besittning. Rannsaking och visitation kan riktas mot en person som inte lyder under 45 kap. i strafflagen endast om det finns skäl att misstänka att exempelvis bestämmelserna om vapen eller narkotika har överträtts.

Bestämmelsen i 27 § i militära disciplinlagen har i praktiken visat sig vara verkninglös med avseende på civila arbetstagare och problematisk med tanke på likabehandlingen av arbetstagarna. I försvarsmaktens avlönade personal ingår såväl i freds- som i kristid representanter för flera olika personalgrupper. I samma stabslokaler arbetar t.ex. både personer som lyder under 45 kap. i strafflagen och personer på vilka bestämmelserna om militär disciplin inte kan tillämpas.

I takt med att försvarsmaktens personalstruktur förändras och andelen arbetsuppgifter som kräver specialkunskaper ökar är det i många fall en annan arbetstagare än en militärperson som lyder under 45 kap. i strafflagen som utför arbetet. Till dessa arbetsuppgifter hör t.ex. underhålls- och reparationsar-

beten på det flygtekniska området, underhåll och lagerhållning samt forskning och produktutveckling som gäller vapensystem, ammunition och explosionsfarliga ämnen vid försvarsmakten, samt jouruppdrag i samband med territorialövervakningen vid de olika försvarsgrenarna. Varken uppgifternas betydelse för upprätthållandet av en trovärdig försvarsförmåga och som en del av försvarsmaktens insatsberedskap och funktionsförmåga eller arbetstagarens ställning som en s.k. nyckelperson är i princip beroende av hurdan ställning personen har i förhållande till den militära disciplinen eller på vilken nivå i den organisatoriska hierarkin han eller hon arbetar.

Begränsningsbestämmelsen i 27 § i militära disciplinlagen förutsätter i fråga om personer som inte lyder under 45 kap. i strafflagen tröskeln "skäl att misstänka", medan en sådan begränsning inte gäller i fråga om personer som lyder under 45 kap. i strafflagen. I samband med kontroller och rannsakingar har man i flera fall de facto varit tvungen att ställa sådana utrymmen, områden, fartyg och luftfartyg utanför kontrollrätten som det exempelvis med tanke på flygsäkerheten eller på grund av sekretesshänsyn i fråga om skriftligt material av ytterst känslig natur hade varit absolut nödvändigt att övervaka. Begränsningen i fråga om befogenheterna har i praktiken också försvårat användningen av tränade djur vid kontroll. Det är i praktiken omöjligt att få ett djur som används i kontrolluppdrag att inrikta uppdraget endera på den arbetsplats där en person som lyder under 45 kap. i strafflagen arbetar eller på den arbetsplats där en person som inte omfattas av bestämmelserna om militär disciplin arbetar, när dessa personer arbetar i samma utrymmen. En situation där personer som tjänstgör, utbildas eller arbetar vid försvarsmakten i fråga om begränsningar av de grundläggande fri- och rättigheterna och ingrepp i skyddet för individen inte säkerställs lika behandling, eller där kontroller blir utförda på grund av ovan nämnda praktiska problem i fråga om verkställigheten, kan inte anses vara tillfredsställande.

Också narkotika omfattas av paragrafens tillämpningsområde. Vid bedömningen av verkningarna av narkotikabruk är det uppen-

bart att användningen av narkotika på olika sätt kan medverka till att en person betar sig oväntat och på ett sätt som avviker från det normala. Eftersom många uppgifter inom försvarsmakten är förenade med ett exceptionellt stort ansvar för både personens egen och andra människors säkerhet och hälsa, är försvarsmakten skyldig att sörja för att dess personal inte utsätts för farliga situationer som föranleds av narkotikabruk.

Den föreslagna paragrafen utvidgar rätten att förrätta kontroll till att mer allmänt omfattas lokaler, områden och fordon. Rätten skall emellertid fortfarande inte gälla områden och lokaler inom områden som försvarsmakten förfogar över som omfattas av hemfriden. Till skillnad från vad som bestäms i 1 mom. skall med stöd av 2 mom. lokaler och områden kunna kontrolleras utan att kontrollen samtidigt riktas mot en enskild person. Kontroll av lokaler kan emellertid i enskilda fall också inverka på enskilda personers integritetsskydd. Därför är det nödvändigt att om denna fråga bestäms i ett särskilt moment. Avsikten är att det i samband med att regleringen av den militära rättsvården också i övrigt ses över skall övervägas om 27 § i militära disciplinlagen borde formuleras på nytt och delvis upphävas.

Beslut om säkerhetskontroll skall enligt 3 mom. fattas av chefen för den garnison eller kommandören för det truppförband som besitter lokalen eller området. Kommandören för ett truppförband har redan nu motsvarande rättigheter exempelvis med stöd av militära disciplinlagen. Dessa rättigheter gäller dock såsom ovan beskrivits i mer begränsad omfattning civila. Parallella befogenheter för garnisonschefen vore motiverade med beaktande av de övriga befogenheter som föreskrivs i denna lag. Säkerhetskontrollen skall ordnas så att den inte medför onödig olägenhet för den som kontrolleras och så att den inte skadar egendom. Kontrollen skall protokollföras. Ett skriftligt förfarande är nödvändigt eftersom kontrollen eventuellt utförs under en tidpunkt då inte alla berörda personer är närvarande. På så sätt kan alla personer vilkas lokaliteter omfattats av kontrollen få uppgifter om den.

En säkerhetskontrollör skall enligt 4 mom. ha rätt att frånta en person ett föremål eller

ämne som påträffats vid en kontroll eller på något annat sätt eller vars innehav annars är förbjudet enligt lag eller bestämmelser som utfärdats med stöd av lag. Fråntagna föremål och ämnen skall återlämnas till den kontrollerade när han eller hon avlägsnar sig från försvarsmaktens lokaler, om det inte finns något hinder för det enligt lag. Detta gäller alla föremål och ämnen som kan användas för att äventyra säkerheten eller ordningen eller skada egendom. Dessutom kan sådana föremål fråntas vilkas innehav enligt lag eller bestämmelser som meddelats med stöd av lag annars är förbjudet. En person skall således kunna fråntas exempelvis skjutvapen, fjäderdrivna vapen, sprängämnen, eggvapen och andra motsvarande föremål och ämnen såsom olika tillhyggen. Ett hinder enligt lag kan t.ex. vara innehav på allmän plats av ett sådant farligt föremål som avses i 9 § i ordningslagen, t.ex. ett knogjärn eller en stilett. Föremål som inte återlämnas skall överlämnas till polisen som förfar med föremålen på det sätt som föreskrivs i 21 § i ordningslagen, 24 § i polislagen eller 92 § i skjutvapenlagen. Verktyg som fråntagits kan i allmänhet återlämnas. Försvarsmaktens egendom som påträffats vid en säkerhetskontroll eller på annat sätt får tas bort och brottsanmälan lämnas till polisen eller i fråga om en militärperson till närmaste disciplinära förman för fortsatta åtgärder.

22 §. Maktmedel i anslutning till upprätthållandet av säkerhet och ordning. Om den som skall avlägsnas, gripas eller säkerhetsvisiteras genom att göra motstånd försöker undgå att bli avlägsnad, gripen eller säkerhetsvisiterad, har en tjänsteman i vakt- eller jourtjänst rätt att använda sådana maktmedel som är nödvändiga för att avlägsna, gripa eller säkerhetsvisitera personen i fråga och som kan anses vara försvarliga med hänsyn till personens uppträdande samt övriga omständigheter. Bestämmelsen om användning av maktmedel i den föreslagna 23 § gäller endast militärpersoner. Vid försvarsmakten tjänstgör också civila tjänstemän som sköter vakt- och jourtjänst. Därför föreslås att om användning av maktmedel här bestäms särskilt. I fråga om excess i samband med användning av maktmedel föreslås en hänvisning till 4 kap. 6 § 3 mom. och 7 § i straffla-

gen.

En tjänsteman i vakt- eller jourtjänst skall enligt 2 mom. ha rätt att avlägsna en person som motsätter sig säkerhetskontroll enligt 21 § från försvarsmaktens lokaler eller ett område som försvarsmakten besitter. För att avlägsna en person från försvarsmaktens lokaler, fordon eller ett område som försvarsmakten besitter skall vid behov sådana maktmedel kunna användas som kan anses vara försvarliga med hänsyn till personens uppträdande och övriga omständigheter. Användning av maktmedel skall vara nödvändigt endast om personen inte frivilligt iakttar säkerhetskontrollörens uppmaning att avlägsna sig.

En person som söker tillträde till en lokal eller ett område skall ha rätt att vägra delta i en säkerhetskontroll. Utgångspunkten skall dock vara att tillträde till en lokal eller ett område förutsätter att en person genomgår säkerhetskontroll. Det är således alltid fråga om personens eget val. Om en person motsätter sig säkerhetskontroll har säkerhetskontrollören rätt att avlägsna honom eller henne från ett område eller en lokal, om tillträde förutsätter att man genomgår säkerhetskontroll. Det är dock inte alltid nödvändigt att avlägsna personen utan säkerhetskontrollören får använda sin provningsrätt. Beroende på situationen kan det räcka med att t.ex. ett bagage som en person medför lämnas i förvar, om inte föremålet självt kan anses utgöra en säkerhetsrisk.

23 §. Militärpersoners och militära förmäns maktmedel. Det föreslås att gällande 45 kap. 26 a § i strafflagen överförs till denna paragraf. Bestämmelsen passar i fråga om sitt innehåll bättre i ett lagrum där det också i övrigt samlas bestämmelser om försvarsmaktens befogenheter, inklusive bestämmelser om upprätthållande av säkerhet och ordning på områden som stadigvarande används av försvarsmakten. Bestämmelsen överfördes till sin nuvarande plats bland de kompletterande bestämmelserna till kapitlet om militära brott i strafflagen i samband med revideringen av strafflagens allmänna del år 2003.

Det föreslås att i bestämmelsen stryks det som sägs om polisuppdrag och att bestämmelsen formuleras så att den blir tydligare.

Bestämmelsen förefaller att vara delvis

överlappande med de föreslagna 18—22 §. Den har dock ett nära samband med försvarsmaktens uppgifter i anslutning till det militära försvaret av Finland enligt den föreslagna 2 § 1 mom. 1 punkten.

Avsikten med de nya befogenheter som föreslås i 18—22 § är att förbättra förutsättningarna för det myndighetssamarbete som avses i 2 § 1 mom. 2 punkten. Samtidigt strävar man också efter att trygga förutsättningarna för skötseln av de militära försvarsuppgifterna och förebygga yttre hot som äventyrar detta arbete. De uppgifter som gäller upprätthållandet av säkerhet och ordning är nära anknutna till tryggandet av säkerheten i de områden som stadigvarande används av försvarsmakten och verksamheten på dessa områden, samt till strävandena att minimera de risker som riktas mot utomstående. De befogenheter som behövs för att fullfölja dessa uppgifter kommer inte att ändras eller utvidgas även om beredskapssituationen skulle förändras.

De befogenheter som föreskrivs i den paragraf som här avses kan utövas med avseende på sakinnehållet, utan att de behöver begränsas beroende på var objektet, exempelvis egendomen eller personerna, befinner sig. Befogenheterna är anknutna till den verksamhet som förutsätts under en beredskapssituation och som eventuellt också kan kräva användning av militära maktmedel. Därför är det nödvändigt att bestämmelsen bibehålls i sin nuvarande lydelse.

3 kap. Försvarsmaktens organisation och förvaltning

24 §. Försvarsmaktens ledning och förvaltningsenheter. I paragrafen föreslås bestämmelser om försvarsmaktens ledning och förvaltningsenheter. I 1 mom. konstateras att bestämmelser om högsta befälet över försvarsmakten finns i grundlagen. Enligt grundlagen är republikens president överbefälhavare för Finlands försvarsmakt. Presidenten kan på framställning av statsrådet överlåta uppgiften på någon annan finsk medborgare. Av informativa skäl konstateras i paragrafen att republikens president beslutar i militära kommandomål och i militära utnämningssärenden på det sätt som bestäms i

denna lag.

I paragrafen bestäms att försvarsmakten i administrativt avseende står under försvarsministeriets ledning och tillsyn. I 3 § i den nuvarande lagen ingår motsvarande bestämmelse.

I 2 mom. föreskrivs att försvarsmakten omfattar kommandören för försvarsmakten, huvudstaben, armén, marinen och flygvapnet, staber för regionalförvaltningen, militära inrättningar, truppförband och andra förvaltningsenheter samt Försvarshögskolan. Momentet motsvarar 4 § 1 mom. i den nuvarande lagen. Andra förvaltningsenheter är t.ex. försvarsmaktens servicecentral för löne- och ekonomiförvaltningen och försvarsmaktens servicecentral för bespisning.

I 3 mom. föreslås bestämmelser om att försvarsmakten dessutom omfattar garnisoner bestående av områden som används av försvarsmakten och förvaltningsenheter som finns på dem. Bestämmelsen är ny, men den stämmer överens med den rådande situationen. Eftersom garnison förekommer som term i lagen konstateras här vad som avses med den.

Kommandören för försvarsmakten bestämmer om bildandet av en garnison, ledningsförhållandena, sammansättningen och uppgifterna samt förordnar garnisonschefen. Garnisonen bildas av en eller flera till försvarsmakten hörande staber, trupper, inrättningar och andra militära objekt som ligger inom samma område så, att uppgifterna kan skötas på ett ändamålsenligt sätt.

Garnisonschefen har i sin uppgift befälsrätt över alla försvarsmaktens till garnisonen hörande staber, trupper och inrättningar samt över enskilda militärpersoner. Kommandören för truppförbandet eller motsvarande kommandör ansvarar för garnisonschefens uppgifter då garnisonen inte har bildats.

Garnisonen producerar gemensamma tjänster för de militära objekt som hör till garnisonen. Sådana tjänster är t.ex. utvecklingsplanen för garnisonen, frågor gällande den militära ordningen, frågor gällande vakttjänsten och säkerheten, frågor gällande användningen av utrymmen, frågor gällande allmän tjänstgöring och kontakten med de civila myndigheterna.

25 §. Kommandören för försvarsmakten. I

1 mom. föreskrivs i enlighet med 6 § 1 mom. i den gällande lagen att den direkta ledningen av och tillsynen över försvarsmakten ankommer på kommandören för försvarsmakten.

Liksom enligt 8 § och 18 § 1 mom. i den nuvarande förordningen om försvarsmakten föreskrivs i 2 mom. att kommandören för försvarsmakten på föredragning av chefen för huvudstaben eller en tjänsteman som denna förordnat skall handlägga och avgöra de förvaltningsärenden vilka enligt vad som bestäms särskilt hör till hans eller hennes befogenheter. Kommandören för försvarsmakten kan liksom för närvarande i enskilda fall förbehålla sig beslutanderätten i förvaltningsärenden vilka enligt vad som bestäms särskilt skall handläggas av huvudstaben samt i ärenden som gäller förordnande till en uppgift och vilka skall avgöras av en annan myndighet inom försvarsmakten.

Enligt 3 mom. skall kommandören för försvarsmakten på motsvarande sätt som enligt 7 § 2 mom. i den nuvarande förordningen göra framställningar till försvarsministeriet om sådana tjänsteutnämningar och förordnanden inom försvarsmakten som avgörs av republikens president i statsrådet utifrån statsrådets förslag till avgörande.

I 3 mom. bestäms att vid förhinder för kommandören för försvarsmakten skall chefen för huvudstaben tjänstgöra som hans ställföreträdare. Detta motsvarar 10 § 2 mom. i den nuvarande förordningen. Närmare bestämmelser om kommandörens för försvarsmakten uppgifter kan enligt 4 mom. vid behov utfärdas genom förordning av statsrådet.

26 §. Huvudstaben. I 1 mom. föreskrivs på samma sätt som i den gällande lagen att huvudstaben är en myndighet som hör till statens centralförvaltning och försvarsmaktens ledande stab. Huvudstaben leder och övervakar utförandet av de uppgifter som ankommer på försvarsmakten, om inte något annat följer av behörigheten för kommandören för försvarsmakten. Huvudstaben leds av chefen för huvudstaben. Den nuvarande regleringen ingår i 6 § 2 mom. i lagen och i 10 och 11 § i förordningen.

I 2 mom. föreslås på motsvarande sätt som i 11 och 17 § i den gällande förordningen bli bestämt att huvudstaben handlägger och av-

gör de ärenden som hör till försvarsmakten och som inte skall handläggas och avgöras av någon annan myndighet inom försvarsmakten. Vid huvudstaben avgörs förvaltningsärendena av chefen för huvudstaben på föredragning, om inte något annat bestäms eller föreskrivs. I fråga om beslutsfattandet konstateras också att andra än med tanke på försvarsmakten betydelsefulla ärenden som ankommer på huvudstaben kan delegeras till huvudstabens övriga tjänstemän. Momentet motsvarar till innehåller 17 § i den gällande förordningen, men i det specificeras inte de ärenden i fråga om vilka beslutanderätten inte kan överföras. Dessa skall i fortsättningen räknas upp i en statsrådsförordning och därför föreslås det i 2 mom. att genom förordning av statsrådet skall föreskrivas om grunderna för delegering av beslutanderätten. Närmare bestämmelser kan ges i huvudstabens arbetsordning. Detta motsvarar nuläget.

Också om huvudstabens närmare sammansättning och uppgifter skall föreskrivas genom förordning av statsrådet. Enligt 119 § i grundlagen skall de allmänna grunderna för statsförvaltningens organ regleras genom lag, om deras uppgifter omfattar utövning av offentlig makt. Enligt motiveringen till denna paragraf (RP 1/1998) är det fråga om utövning av offentlig makt t.ex. när en enhet kan utfärda sådana föreskrifter som avses i 80 § 2 mom. i grundlagen eller fatta beslut om enskilda individers rättigheter, skyldigheter och förmåner, använda maktmedel eller på andra sätt ingripa i de grundläggande fri- och rättigheterna. Enhetens utövning av offentlig makt skall dessutom anses vara betydande. Med det i bestämmelsen använda uttrycket "de allmänna grunderna" avses enligt förarbetena närmast enhetens namn, bransch och huvudsakliga uppgifter samt dess behörighet. Huvudstabens olika avdelningar och enheter utövar inte sådan offentlig makt att det om dem borde bestämmas i lag på det sätt som avses i grundlagen. Endast huvudstaben utövar offentlig makt i detta hänseende och dess verksamhetsområde, huvudsakliga uppgifter och behörighet anges i lagen.

27 §. Försvarsgrenarna. I paragrafen föreskrivs om försvarsgrenarna som är underställda kommendören för försvarsmakten. I förslaget till 1 mom. föreskrivs om armén.

Den arméstab som för närvarande hör till huvudstaben dras in den 1 januari 2008 och en separat arméstab inrättas i S:t Michel. Också de nuvarande försvarsområdena och militärlänen dras in. Som regionala ledningsorgan för armén inrättas sju militärlänsstaber. Det föreslagna momentet motsvarar arméns nya organisation.

Till arméns viktigaste uppgifter hör avvärjande av anfall landvägen och skydd av beordrade objekt i samarbete med trupper från de andra försvarsgrenarna och gränsbevakningsväsendet. Armén svarar för arméns operativa beredskap och ledning, utvecklandet och produktionen av arméns krigstida trupper, arméns underhållssystem och materiella beredskap, utvecklandet av arméns operationskonst och taktik samt för arméns internationella samarbete. Armén svarar också för uppbyggnaden och övervakningen av de värnpliktiga inom försvarsmakten, placeringen av de värnpliktiga i samarbete med de andra försvarsgrenarna samt för förordnandet av värnpliktiga till tjänstgöring.

Arméstabens samarbetsparter är marin staben och flygstaben, inrättningar som lyder under huvudstaben samt central- och regionalförvaltningsmyndigheter och centralorganisationer inom olika förvaltningsområden.

Armén omfattar arméstaben, militärlän, regionalbyråer, militära inrättningar och truppförband. Armén leds av kommendören för armén. Arméstaben bereder och verkställer kommendörens för armén beslut och befallningar. Momentet motsvarar det som för närvarande föreskrivs om de två andra försvarsgrenarna, dvs. marinen och flygvapnet.

Ärenden som skall handläggas i arméstaben avgörs av kommendören för armén på föredragning, om ärendet inte enligt vad som bestäms eller föreskrivs skall avgöras av någon annan tjänsteman. Ärenden som är betydelsefulla med tanke på armén avgörs dock av kommendören för armén. Närmare bestämmelser om behandlingen och avgörandet av ärendena i arméstaben meddelas i arbetsordningen, som fastställs av kommendören för armén. Detta motsvarar det som för närvarande föreskrivs om marinen och flygvapnet.

I fråga om marinen föreskrivs i 2 mom., på motsvarande sätt som i 22 och 24 § i den gäll-

lande förordningen, att marinen omfattar marinstaben, militära inrättningar och truppförband. Marinen leds av kommandören för marinen.

Liksom enligt 26 § i den gällande förordningen skall ärenden som skall handläggas i marinstaben avgöras av kommandören för marinen på föredragning, om ärendet inte enligt vad som bestäms eller föreskrivs skall avgöras av någon annan tjänsteman. Ärenden som är betydelsefulla med tanke på marinen avgörs dock av kommandören för marinen. Närmare bestämmelser om behandlingen och avgörandet av ärendena i marinstaben meddelas i arbetsordningen, som fastställs av kommandören för marinen. Marinstaben skall liksom för närvarande leda och utöva tillsyn över den militära sjöfarten samt över åtgärderna för dess främjande och tryggnad.

Liksom enligt 23 § i den gällande förordningen skall flygvapnet enligt 3 mom. omfatta flygstaben, militära inrättningar och truppförband. Flygvapnet leds av kommandören för flygvapnet. Liksom enligt 26 § i den gällande förordningen skall ärenden som skall handläggas i flygstaben avgöras av kommandören för flygstaben på föredragning, om ärendet inte enligt vad som bestäms eller föreskrivs skall avgöras av någon annan tjänsteman. Ärenden som är betydelsefulla med tanke på flygvapnet avgörs dock av kommandören för flygvapnet. Närmare bestämmelser om behandlingen och avgörandet av ärendena i flygstaben meddelas i arbetsordningen, som fastställs av kommandören för flygvapnet. I paragrafen intas också en hänvisning till luftfartslagen (1242/2005) enligt vilken det i anslutning till flygstaben som militär luftfartsmyndighet finns en myndighetsenhet för militär luftfart.

Enligt 4 mom. är arméstaben, marinstaben och flygstaben i förvaltningsärenden direkt underställda huvudstaben i frågor som gäller respektive ansvarsområde. Detta motsvarar till innehållet det som för närvarande föreskrivs om marinstaben och flygstaben.

28 §. Regional- och lokalförvaltning samt landskapstrupper. Enligt 119 § i grundlagen skall grunderna för statens regional- och lokalförvaltning bestämmas genom lag. I övrigt kan bestämmelser om statsförvaltningens enheter utfärdas genom förordning. Enligt fö-

arbetena till grundlagen avses med grunderna för förvaltningen den statliga regional- och lokalförvaltningens allmänna struktur, t.ex. grunderna för den administrativa indelningen och olika myndighetstyper.

I 1 mom. bestäms att landet är indelat i militärlän. Det finns militärlän också för närvarande, men de ersätts med operativa och regionala militärlän. Det operativa militärlänet ansvarar för planeringen, förberedelserna och ledningen av områdets försvar, regleringen av beredskapen och uppställandet av beordrade trupper.

Kommandören för ett operativt militärlän leder inom sitt ansvarsområde det regionala militärlänet och regionalbyråerna samt arméns truppförband och inrättningar. När beredskapen höjs leder kommandören för militärlänet de inrättade militärområdena samt de strids-, underrättelse-, övervaknings- och vapenslagstrupper som är avsedda för strider inom ansvarsområdet och för ledningen och stödandet av det. Det operativa militärlänet kan ha underställda operativa förband.

Viktiga uppgifter för det operativa militärlänet är förutom operativa uppgifter myndighetsuppgifter inom regionalförvaltningen samt skötseln av värnpliktsärenden inom sitt område.

Enligt paragrafen är staben för ett operativt militärlän en regional förvaltningsmyndighet som lyder under arméstaben. Staben för ett regionalt militärlän och regionalbyrå är regionala förvaltningsmyndigheter som lyder under staben för det operativa militärlänet. Staben för det regionala militärlänet ansvarar för beredningen och genomförandet av värnpliktsärenden och krigstida uppgifter inom militärområdet på de grunder som det operativa militärlänet bestämmer. Regionalbyråerna inrättas för skötseln av värnpliktsärenden, den frivilliga försvarsutbildningen och beredningen för kristider och för upprätthållandet av kontakten till reserven i området. Kommandörerna för militärlänen fastställer ansvarsområdena för regionalbyråernas värnpliktsärenden med beaktande också av deras beredskapsuppgifter.

Om indelningen av landet i militärlän och regionalbyråer föreskrivs genom förordning av statsrådet. Också enligt 5 § i den gällande lagen bestäms genom förordning om indel-

ningen av landet i försvarsområden och dem underlydande militärlän för fullgörande av försvarsmaktens uppgifter. På denna grund skall den utfärdade förordningen upphävas till följd av organisationsförändringen och en ny statsrådsförordning utfärdas som motsvarar den nya organisationen.

Militära inrättningar, truppförband och garnisoner är försvarsmaktens lokala förvaltningsmyndigheter. De militära inrättningarna och truppförbanden skall lyda under huvudstaben, arméstaben, marinestaben, flygstaben eller en militär inrättning enligt vad som bestäms om detta i 29 §, dvs. enligt vad som beroende på ärendet bestäms genom beslut av försvarsministeriet eller kommandören för försvarsmakten.

De militära inrättningarna är förvaltningsenheter som lyder under huvudstaben och staberna för försvarsgrenarna. De militära inrättningarna har till uppgift att producera tjänster som är gemensamma för försvarsmakten eller specifika för en försvarsgren.

Truppförbandet är en självständig förvaltningsenhet som har som huvudsakliga uppgift att utbilda krigstida trupper. Truppförbandet producerar trupper och svarar för de beredskapsuppgifter som förordnats det. Till utbildningsuppgifterna hör utbildningen av försvarsmaktens avlönade personal, beväringar och reservister i enlighet med utbildningsmålen. Truppförbandet avgör beväringens tjänstgöringstid och gör framställningar om att tjänstgöringen skall avbrytas samt avgör beväringens vapenslag och utbildningsgren i enlighet med den truppproduktionsuppgift som staben för försvarsgrenen beordrat. Truppförbandet handlägger dessutom utnämningen av personal, förordnandet till uppgifter, förflyttningar och befordringar och upprätthåller en efterträdarplan. Truppförbandet svarar för den ledningsberedskap som uppgifterna förutsätter och för beredningen och genomförandet av beordrade operativa uppgifter, utarbetar beräkningar av utbildningsbehovet och svarar för uppställandet av beordrade krigstida trupper och placeringen av personalen i krigstid.

I fråga om garnisoner hänvisas till motiveringen under 24 §.

Förvaltningsärenden som skall handläggas vid en regional eller lokal förvaltningsmyn-

dighet som avses i 1 och 2 mom. avgörs av kommandören eller chefen för den regionala eller lokala förvaltningsmyndigheten på föredragning, om ärendet inte enligt vad som bestäms eller föreskrivs skall avgöras av någon annan myndighet. Närmare bestämmelser om handläggningen och avgörandet av ärendena vid de regionala eller lokala förvaltningsmyndigheterna meddelas i arbetsordningen, som fastställs av kommandören eller chefen för den regionala eller lokala förvaltningsmyndigheten.

Enligt 4 mom. bildas landskapstrupperna av frivilliga värnpliktiga som hör till reserven och av andra frivilliga som till försvarsmakten avgett en sådan förbindelse som avses i lagen om frivilligt försvar. Landskapstrupperna kan också delta i handräckning och i annan verksamhet, t.ex. verksamhet som främjar försvaret. Bestämmelser om landskapstrupper ingår dessutom i lagen om frivilligt försvar. Landskapstruppernas antal och struktur avgörs utifrån försvarsmaktens operativa uppgifter, regionala behov och befintliga personalresurser.

29 §. Beslut om sammansättning och ledningsförhållanden. I paragrafen föreskrivs om beslutsfattandet om försvarsmaktens sammansättning och ledningsförhållanden. Den nuvarande regleringen ingår i 4 § 2 mom. i lagen om försvarsmakten och i 4 § i förordningen om försvarsmakten (667/1992). Dessutom har försvarsministeriet meddelat en föreskrift som gäller beslutsfattandet om sammansättningen och ledningsförhållandena inom försvarsförvaltningen (64/25.8.1992).

Det föreslås att regleringen moderniseras och samlas i paragrafen så, att befogenheter-na klart framgår av paragrafen.

Enligt 1 mom. 1 punkten beslutar försvarsministeriet på föredragning av kommandören för försvarsmakten eller huvudstaben om placeringen av huvudstaben, staben för en försvarsgren och Försvarshögskolan samt om inrättande och indragning samt om placeringen av staber för regionalförvaltningen, militära inrättningar, truppförband eller andra enheter. Dessa beslut är med tanke på försvaret, samhället, ekonomin och personalen sådana att ministerienivå är motiverad.

Enligt 2 punkten beslutar försvarsministeriet på föredragning av kommandören för

försvarsmakten eller huvudstaben även om andra förändringar i sammansättningen eller ledningsförhållandena som har stor betydelse med tanke på samhället, ekonomin eller personalen.

Enligt 2 mom. skall kommandören för försvarsmakten ha rätt att i övrigt besluta om detaljerade sammansättningar och ledningsförhållanden. Vidare konstateras att försvarsministeriet skall hållas underrättad om beredningen av dessa ärenden. Detta innebär också att det blir möjligt för försvarsministeriet att vid behov på det sätt som avses i 2 punkten överta avgörandet av betydelsefulla ärenden som gäller förändringar i sammansättningen och ledningsförhållandena. Närmare bestämmelser om behörighetsfördelningen mellan försvarsministeriet och kommandören för försvarsmakten skall vid behov kunna utfärdas genom förordning av försvarsministeriet.

I praktiken har riktlinjerna för ovan avsedda betydelsefulla ärenden som gäller sammansättningen och ledningsförhållandena de senaste åren dragits upp i statsrådets säkerhets- och försvarspolitiska redogörelse. I redogörelsen görs en bred bedömning av Finlands samlade säkerhets- och försvarspolitik. T.ex. i statsrådets redogörelse SRR 6/2004 har nedläggningen av bevärningsutbildningen vid vissa fort och nedläggningen av Åbo Kustsektion som truppenhet utstakats. Det formella administrativa beslutsförfarandet skall dock tydligt regleras, eftersom beslut om sammansättningen och ledningsförhållandena fattas även utanför statsrådets redogörelseförfarande. Dessutom fattas formella administrativa beslut också om ärenden som stakats ut i redogörelsen.

Ändring i beslut som avses i 1 och 2 mom. får enligt 3 mom. inte sökas genom besvär. Bestämmelsen motsvarar 10 § 1 mom. i den nuvarande lagen.

Enligt 4 mom. skall beslut om den sammansättning som avses i 1 och 2 mom. samt beslut om sammansättningen och ledningsförhållandena för en höjning av beredskapen fattas som ett i denna lag avsett militärt kommandomål. Bestämmelsen är ny, men den stämmer överens med den rådande situationen. Beslut om sammansättningen och ledningsförhållandena vid en höjning av be-

redskapen fattas på basis av en militär lägesbedömning. Dessa beslut måste sannolikt fattas snabbt och deras innehåll är beroende av den rådande situationen. Sammansättningar planeras kontinuerligt redan under fredstid. Även om största delen av samhällets åtgärder även under kristid vidtas på basis av administrativa beslut med iakttagande av normalt beslutsförfarande, måste det vara möjligt att flexibelt ändra sammansättningarna och ledningsförhållandena. Beslutsförfarandet i militära kommandomål möjliggör detta.

30 §. Försvarsmaktens interna organisation och militära kommandomål. Försvarsmaktens interna organisation förblir militärisk. En tjänsteman som tjänstgör i en militär tjänst föredrar liksom för närvarande betydande militära kommandomål som skall avgöras av kommandören för försvarsmakten eller någon annan militär förman och kontraherar de beslut som de militära förmännen fattat i dessa mål.

I lagstiftningen har det inte dragits upp någon exakt gräns mellan militära kommandomål och administrativa ärenden. När det gäller kristider har man stannat för att det inte är skäl att på förhand dra en alltför exakt gräns. Som militära kommandomål betraktas sådana ärenden som en förman avgör med stöd av sin ställning som militär befälhavare. Typiska militära kommandomål är beredningen och ledningen av militära åtgärder, utbildningen av värnpliktiga samt upprätthållandet av den militära truppens inre anda, disciplin och ordning.

31 §. Republikens presidents beslutanderätt i militära kommandomål. I paragrafen föreslås bestämmelser om de militära kommandomål som republikens president fattar beslut i. Paragrafen motsvarar 8 a § 1-3 mom. i den nuvarande lagen. Bestämmelser om kommandörens för försvarsmakten beslutanderätt skall i fortsättningen finnas i en separat paragraf.

Republikens president beslutar om de centrala grunderna för rikets militära försvar, om betydande ändringar i den militära försvarsberedskapen, om principerna för det militära försvaret samt om andra vittsyftande eller principiellt viktiga militära kommandomål som gäller försvarsmaktens militära verk-

samhet och militära ordning.

Liksom för närvarande beslutar presidenten som militärt kommandomål också om befordran till militär grad enligt vad som föreskrivs i denna lag.

Presidenten kan liksom för närvarande överta avgörandet av ett militärt kommandomål som skall avgöras av kommandören för försvarsmakten eller någon annan militär förman. Kommandören för försvarsmakten skall informera presidenten och försvarsministern om betydande militära kommandomål som hör till de militära förmännens behörighet.

32 §. Beslutsförfarandet i militära kommandomål. Nuläget i fråga om beslutsförfarandet i militära kommandomål och innehållet i de militära kommandomålen finns beskrivet i den allmänna motiveringen. I paragrafen föreslås att beslutsförfarandet i militära kommandomål ändras så, att försvarsministern, i stället för försvarsmaktens kommandör, skall föredra militära kommandomål som hör till de centrala grunderna för rikets militära försvar för republikens president till den del de hänför sig till försvarsministeriets strategiska planering. Besluten skall också kontrasigneras av försvarsministern. Statsministern och kommandören för försvarsmakten har då rätt att närvara och uttala sin uppfattning om saken.

Den strategiska planeringen hänför sig till försvarsministeriets ansvarsområde enligt 16 § i reglementet för statsrådet. Till ansvarsområdet hör försvarspolitik, landets militära försvar, samordningen av totalförsvaret och militär krishantering och fredsbevarande verksamhet. Den strategiska planeringen inom försvarsministeriets ansvarsområde ger grunderna för försvarsmaktens strategiska planering bl.a. när det gäller följande sakkomplex: skapande och upprätthållande av en strategisk lägesbild, övervakning och tryggnad av den territoriella integriteten, förebyggande och avvärjande av militära hot mot Finland, internationellt samarbete, förberedelser för icke-militära hot och försvarsmaktens roll vid handräckning, försvarsmaktens organisation och utbildningssystem under fredstid, militär försörjningsberedskap och försvarsvilja.

Processen för försvarsministeriets strate-

giska planering förbättrar försvarsministeriets förmåga att styra och utveckla det egna förvaltningsområdet på lång sikt. Grunderna för försvarsministeriets strategiarbete bygger förutom på lagstiftningen och andra grundläggande normer på dokument på statsrådsnivå. Den säkerhets- och försvarspolitiska redogörelsen, strategin för tryggnad av samhällets livsviktiga funktioner, regeringsprogrammet och andra dokument och redogörelser på statsrådsnivå ger den politiska styrningen för försvarsministeriets strategiarbete. Vid arbetet beaktas dessutom styrningen från EU, t.ex. EU:s grundfördrag, säkerhetsstrategi och långsiktiga vision.

Redogörelseförfarandet och försvarsministeriets strategiska planering är nära kopplade till varandra. Statsrådets säkerhets- och försvarspolitiska redogörelse är ett centralt dokument som politiskt styr strategiarbetet. Tidsspannet för redogörelsen som omfattar två fyraåriga planeringsperioder för verksamheten och ekonomin är dock otillräckligt med tanke på utvecklandet av försvarssystemet. Ett långsiktigt utvecklande av försvarssystemet förutsätter mål som fastställs för tjugo år framåt och som kontinuerligt revideras.

Försvarsministeriets strategiska plan, som är huvudprodukten av strategiarbetet, är ett redskap för en strategisk ledning och styrning av förvaltningsområdet. Den strategiska planen utformar på lång sikt målen för förvaltningsområdet och de grundläggande riktlinjerna för utvecklingen. Den del av den strategiska planen som behövs vid respektive tidpunkt används som grund och utgångspunkt vid beredningen av verkställandet av försvarspolitiken.

När försvarsministeriets strategiska plan färdigställts upprättas utgående från den ett dokument för försvarsmakten. I dokumentet ges grunderna för försvarsmaktens strategiska planering. Vid försvarsmaktens strategiska planering föds grundtanken om hur riket försvaras. I strategiarbetet bedöms och utvärderas noggrant utvecklingen i den militära verksamhetsmiljön, olika alternativ för utvecklingen och försvarssystemets grundläggande struktur. Som ett resultat av processen uppställs målen för försvarssystemet. Dess viktigaste produkter presenteras för re-

publikens president och försvarsministern som vid behov ger preciserande handledning. När ett militärt kommandomål som avses i 31 § 1 mom. föredras för republikens president skall försvarsministern vara närvarande. Dessutom kan statsministern vara närvarande och uttala sin uppfattning om saken.

Efter utarbetandet av försvarssystemets mål utarbetas ett utvecklingsprogram för försvarsmakten. Som avslutning på processen presenterar kommendören för försvarsmakten de centrala resultat som försvarsmakten berett för godkännande av republikens president i närvaro av försvarsministern. När ett militärt kommandomål som avses i 31 § 1 mom. föredras för republikens president skall försvarsministern vara närvarande. Dessutom kan statsministern vara närvarande och uttala sin uppfattning om saken.

De militära kommandomål som föredras av försvarsministern bereds vid försvarsministeriet. Huvudstaben har liksom andra centrala ämbetsverk i uppgift att härvid bistå ministeriet. Konstaterandet om att huvudstaben är ledningsstab för kommendören för försvarsmakten skall förstås som en likadant redskap för den praktiska ledningen som presidentens kansli är för republikens president. Genom ändringen ändras inte grundlagen och genom den görs heller inte några ingrepp i befogenheterna för republikens president.

Presidenten avgör liksom för närvarande övriga militära kommandomål på föredragning av kommendören för försvarsmakten. Dessa beslut kontrasigneras av kommendören för försvarsmakten. När ett militärt kommandomål föredras för presidenten har försvarsministern rätt att närvara och uttala sin uppfattning om saken. När ett annat militärt kommandomål som avses i 31 § 1 mom. än ett sådant som hör till de centrala grunderna för det militära försvaret föredras skall försvarsministern dock vara närvarande. Dessutom kan statsministern vara närvarande och uttala sin uppfattning om saken.

Presidenten kan liksom för närvarande på eget initiativ eller på framställning av försvarsministern överföra ett militärt kommandomål för att avgöras av presidenten i statsrådet. Härvid beslutar presidenten om saken på föredragning av försvarsministern utan att statsrådet lägger fram förslag till avgörande.

När ett militärt kommandomål föredras för presidenten har kommendören för försvarsmakten rätt att närvara och uttala sin uppfattning om saken.

33 §. Kommendörens för försvarsmakten och andra militära förmäns beslutsfattande i militära kommandomål. I paragrafen föreslås motsvarande bestämmelser som i nuvarande 8 a § 4 och 5 mom. om att kommendören för försvarsmakten avgör andra militära kommandomål än sådana som skall avgöras av presidenten, om de inte enligt vad som bestäms eller föreskrivs skall avgöras av någon annan militär förman. En militär förman kan liksom för närvarande överta avgörandet av ett militärt kommandomål som skall avgöras av hans eller hennes underordnade.

Om fördelningen av behörigheten mellan kommendören för försvarsmakten och lägre militära förmän i militära kommandomål kan bestämmas genom en förordning som utfärdas av republikens president. Också för närvarande finns en sådan förordning som utfärdats av republikens president (282/2000).

34 §. Bevakning av statens intresse i försvarsmakten. Om bevakningen av statens intresse i ärenden som gäller försvarsmakten föreskrivs genom förordning av statsrådet. Bestämmelsen motsvarar nuvarande praxis.

Enligt 57 § i den gällande förordningen kårar och svarar huvudstaben på statens vägnar samt bevakar vid domstolar och inför andra myndigheter samt vid inrättningar och samfund statens rätt och fördel i alla ärenden som angår försvarsmakten. Assessorn och den som han förordnar därtill har rätt att på huvudstabens vägnar ta emot delgivning av stämningar, om inte annat bestäms på något annat ställe. Assessorn har rätt att i ärenden som angår försvarsmakten, utan särskild fullmakt, antingen själv eller genom befullmäktigat ombud, vid domstolar och inför andra myndigheter samt vid inrättningar och samfund bevaka statens rätt och fördel samt företräda huvudstaben. Enligt 58 § i förordningen har staben för ett försvarsområde och staben för ett militärlän rätt att på statens vägnar ta emot delgivning av stämningar i ärenden som gäller deras verksamhetsområde samt att företräda staten i de ärenden som angår försvarsmakten och i vilka ingen representant för försvarsministeriet eller huvud-

staben uppträder. Försvarsområdet och staben för militärlänet ersätts i fortsättningen med operativa och regionala staber för militärlänen.

Rätten att bevaka statens intresse tillkommer även marininstaben och flygstaben samt staben för försvarsmaktens materielverk i frågor som gäller den egna försvarsgrenen och det egna verksamhetsområdet.

Enligt 59 § i den gällande förordningen kan försvarsministeriet, om ärendets samhälleliga betydelse förutsätter detta, i enskilda fall överta behandlingen av ett ärende som gäller bevakning av statens intresse och som med stöd av denna förordning annars skall handläggas av en myndighet inom försvarsmakten. Därför skall försvarsministeriet hållas underrättat om beredningen av dessa ärenden.

Den nuvarande regleringen skall i fortsättningen vara i det närmaste oförändrad, dock så, att de organisatoriska förändringarna beaktas, t.ex. inrättandet av arméstaben. På förordningsnivå skall det också övervägas om t.ex. Försvarshögskolan i fortsättningen kan bevaka statens intresse i ärenden som gäller det egna ansvarsområdet. I praktiken har det visat sig att detta kan effektivisera skötseln av ärenden som gäller bevakningen av statens intressen.

Bevakningen av statens intresse i ärenden som gäller försvarsmakten betraktas som ett sådant ärende som gäller förvaltningens interna befogenhetsfördelning. Det detaljerade ordnandet av detta kan regleras i en förordning av statsrådet.

35 §. Försvarsmaktens emblem. Om försvarsmaktens emblem föreskrivs också i fortsättningen genom en förordning som utfärdas av republikens president. Emblemet används bl.a. för att ange att ett område eller fordon hör till försvarsmakten. Bestämmelser om emblemet föreslås ingå i lag, vilket är ägnat att förhindra olaglig användning av emblemet.

Kommendören för försvarsmakten kan bevilja utomstående tillstånd att använda emblemet.

I förslaget till 50 § föreskrivs att olovlig användning av emblemet skall vara straffbart vid vite.

4 kap. Försvarsmaktens personal

36 §. Personal. I paragrafen föreskrivs att det vid försvarsmakten kan finnas militära tjänster, dvs. officerstjänster och andra militära tjänster. Enligt 35 § 1 mom. 1–3 punkten i förordningen om försvarsmakten finns det vid försvarsmakten 1) officerstjänster, till vilka hör tjänsterna som kommandör för försvarsmakten, chef för huvudstaben, general, amiral, överste, kommodor, överstelöjtnant, kommandör, major, kommandörkapten, yngre officer och visstidstjänster för yngre officer, visstidstjänst för reservofficer samt institutofficerstjänster, till vilka hör grundtjänst för institutofficer och högre tjänst för institutofficer, samt tjänster för innehavare av militär specialtjänst och visstidstjänster för innehavare av militär specialtjänst, 2) specialofficerstjänster, till vilka hör tjänsterna som chefsingenjör vid försvarsmakten, militäröveringenjör, överläkare vid försvarsmakten och militäröverläkare samt tjänster för specialofficer och visstidstjänster för specialofficer, samt 3) militärprästs tjänster, vilka är tjänsten som fältbiskop och militärpastor. De militära tjänsterna vid försvarsmakten för närvarande är de tjänster som avses i 1–3.

I paragrafen föreslås att det i informativt syfte framhålls att försvarsmakten också kan ha annan personal i tjänste- eller arbetsförhållande. Försvarsmaktens personal omfattar för närvarande ca 16 300 årsverken, varav andelen militärpersoner utgör ca 9 000 och civila ca 7 300 årsverken. Civilpersonal är anställd i både tjänste- och arbetsförhållande. För att systemet med tjänstgöringsförhållanden skall bli enhetligare har personal i arbetsförhållande vid försvarsmakten på senare tid överförts till tjänsteförhållanden.

Med yrkesmilitär avses i denna lag en person som tjänstgör i en militär tjänst samt en person som vid försvarsmakten utnämns till tjänsteman i tjänsteförhållande, förordnad till en militär uppgift. Termen är ny och förtydligar regleringen i och med att ett koncist uttryck kan användas för personer som tjänstgör i en militär tjänst och för personer som förordnats till tjänstemän i tjänsteförhållande i en militär uppgift.

Definitionen av yrkesmilitär avviker från definitionen av krigsman i 45 kap. 27 § i

strafflagen, som är vidare än definitionen av yrkesmilitär och som utöver den som tjänstgör i militär tjänst och som utnämns till militär tjänst i tjänsteförhållande dessutom omfattar den som fullgör sin värnplikt, den som fullgör frivillig militärtjänst för kvinnor samt en elev som vid försvarsmakten utbildas för militär tjänst. De bestämmelser som gäller krigsmän enligt 45 kap. i strafflagen tillämpas dessutom enligt 27 § 2 mom. i samma kapitel också på dem som tjänstgör i militära uppgifter inom gränsbevakningsväsendet samt på dem som är i sådan tjänstgöring som avses i lagen om fredsbevarande verksamhet (numera lagen om militär krishantering) enligt vad som särskilt bestäms i lag.

Det föreslås att närmare bestämmelser om försvarsmaktens tjänster utfärdas genom förordning av statsrådet.

37 §. Behörighetsvillkor för tjänsterna inom försvarsmakten. Bestämmelser om de allmänna grunderna för utnämning finns i grundlagen. Enligt 125 § i grundlagen kan genom lag föreskrivas att endast finska medborgare kan utnämnas till bestämda offentliga tjänster eller uppdrag. De allmänna utnämningsskiltorna för offentliga tjänster är skicklighet, förmåga och beprövad medborgerlig dygd.

När en myndighet fattar beslut om en utnämning får den inte utan fog särbehandla någon på sådana grunder som nämns i 11 § i statstjänstemannalagen (750/1994). Dessa grunder är bl.a. börd, etniskt ursprung, nationalitet, kön, religion, övertygelse, funktionshinder, ålder, politisk verksamhet eller fackföreningsverksamhet eller någon annan därmed jämförbar omständighet. Särskilda bestämmelser om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda finns i den lag som gäller detta (424/2003). Med stöd av nämnda lag föreskrivs särskilt om de behörighetsvillkor som gäller officerares kunskaper i finska och svenska språket genom förordning av statsrådet (9/2004).

Den som utnämns till en tjänst vid försvarsmakten skall, utöver det som någon annanstans i lag föreskrivs om allmän behörighet för statstjänst, ha den tillförlitlighet som uppgifterna förutsätter. Vid bedömningen av den tillförlitlighet som uppgifterna förutsätter skall uppgifternas innehåll och personens

ställning i organisationen beaktas. Den tillförlitlighet som uppgifterna förutsätter kan fastställas t.ex. genom en säkerhetsutredning enligt lagen om säkerhetsutredningar. En säkerhetsutredning kan göras som en normal, omfattande eller begränsad utredning.

Av dem som utnämns till en militär tjänst vid försvarsmakten krävs att de har fullgjort värnplikt i vapentjänst eller frivillig militärtjänst för kvinnor vid försvarsmakten eller gränsbevakningsväsendet i Finland. Det föreslagna allmänna behörighetsvillkoret för en militär tjänst är nödvändigt för att den personal som tjänstgör i militära tjänster effektivt skall kunna användas i krigstida uppgifter som planerats för militära tjänster. Bestämmelser om motsvarande villkor för en militär tjänst vid gränsbevakningsväsendet finns i 10 § i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning. Merparten av de för närvarande 9 000 yrkesmilitärerna vid försvarsmakten uppfyller det föreslagna behörighetsvillkoret. Cirka 100 personer som inte uppfyller det föreslagna allmänna behörighetsvillkoret har dock utnämns till innehavare av militär specialtjänst. För att deras rätt till sin nuvarande tjänst skall kvarstå föreslås en bestämmelse i 50 § i ikraftträdandebestämmelsen enligt vilken de som tjänstgör i en militär tjänst vid försvarsmakten den 31.12.2007 trots kravet på vapentjänst fortsättningsvis skall kunna kvarstå i sin tjänst. Frågan har behandlats inom försvarsmaktens samarbetsorgan.

Av dem som utnämns till en militär tjänst vid försvarsmakten krävs dessutom att de till sin hälsa och fysiska kondition är lämpliga för tjänsten. Bestämmelser om detta har tidigare föreskrivits i 36 § i förordningen om försvarsmakten. Avsikten är att i enlighet med 80 § 1 mom. i grundlagen ta in bestämmelser om detta på lagnivå.

Enligt 37 § i förordningen om försvarsmakten är behörighetsvillkor för en visstidstjänst för reservofficer fullgjorda grundstudier för officer och för visstidstjänst för yngre officer lägre högskoleexamen för officer samt för övriga officerstjänster officersexamen eller högre högskoleexamen för officer. Av major, kommandörkapten, överstelöjtnant och kommandör fordras dessutom fastställd vidareutbildning och av överste, kommodor och högre officerare generalstabsofficersexamen.

Av kommandören för försvarsmakten och chefen för huvudstaben fordras minst generalmajors eller konteramirals militära grad. I 38, 39 och 42 § i förordningen om försvarsmakten finns bestämmelser om behörighetsvillkoren för institutofficerstjänster, specialofficerstjänster och militärprästtjänster. I 47 § i förordningen finns bestämmelser om behörighetsvillkoren för vissa lednings- och sakkunniguppgifter vid försvarsmakten.

Vid utnämning till tjänsteförhållande för viss tid gäller enligt 9 § 1 mom. i statstjänstemannalagen i fråga om behörighetsvillkoren vad som bestäms om utnämning till tjänst i 53 § 3 mom. i förordningen om försvarsmakten.

I enlighet med 8 § 2 mom. i statstjänstemannalagen konstateras att närmare bestämmelser om särskilda behörighetsvillkor för tjänstemän vid försvarsmakten, såsom utbildningskrav, krav på ledarförmåga och erfarenhet av ledarskap i förmansuppgifter samt, i fråga om militära tjänster vid försvarsmakten, krav på erfarenhet av tjänstgöring.

38 §. Utnämning till tjänst och förordnande till en uppgift. Paragrafen motsvarar till sitt innehåll huvudsakligen den gällande lagens 8 c §. I paragrafen föreslås att beteckningarna militärattaché och biträdande militärattaché ändras till försvarsattaché och biträdande försvarsattaché, som bättre motsvarar de nuvarande uppgiftsområdena.

I 1 mom. bestäms om republikens presidents utnämning befogenheter i statsrådet och i 2 mom. om republikens presidents beslutsförfarande i fråga om militära utnämningssärenden utanför statsrådet. Enligt grundlagens 128 § 2 mom. utnämner republikens president fortsättningsvis officerarna vid försvarsmakten.

Enligt paragrafen utnämner presidenten till tjänst och förordnar till uppgift de personer som hör till högsta ledningen vid försvarsmakten och de officerare som deltar i de viktigaste internationella uppdragen. Av detta följer att presidenten på statsrådets förslag till avgörande utnämner kommandören för försvarsmakten, chefen för huvudstaben, general, amiral, försvarsmaktens chefsingenjör, försvarsmaktens överläkare och fältbiskopen till sina tjänster. På motsvarande sätt förord-

nar presidenten till uppgift de personer som tjänstgör i de ovannämnda tjänsterna samt också de som tjänstgör som överste eller kommodor och som har en brigadgenerals eller flottamirals militära grad.

Enligt paragrafen förordnar presidenten på framställning av statsrådet en officer eller specialofficer till uppgiften som försvarsattaché, biträdande försvarsattaché, militär representant och biträdande militär representant samt till motsvarande internationella uppgifter. Uppgifter som motsvarar uppgifterna som försvarsattaché och biträdande försvarsattaché har varit uppgifterna som militär representant vid Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa och vid Finlands ständiga representation vid Förenta Nationerna. Också andra uppgifter som förutsätter generalstabsofficersexamen vid Finlands representation i Nordatlantiska fördragsorganisationen och Finlands ständiga representation vid Europeiska unionen har varit sådana motsvarande internationella uppgifter som avses i bestämmelsen. Tjänstemännen i dessa uppgifter har företrätt finska staten med diplomatstatus. I och med att de internationella uppgifterna inom försvarsförvaltningen har utvidgats har flera nya internationella uppgifter tillkommit som inte kan likställas med traditionella försvarsattachéuppgifter. Sådana är bl.a. uppgifterna inom olika internationella staber samt förbindelseofficersuppgifterna inom krishanteringen.

Förfarandet med förordnande till försvarsattaché är ändamålsenligt att tillämpa bara i fråga om de nya internationella uppdrag som en person förordnas till som Finlands representant. Uppdraget innebär att personen i fråga har diplomatstatus.

I 2 mom. föreskrivs om utnämning av andra officerare än de som avses i 1 mom. Presidenten beslutar om sådana utnämningar vid föredragningen av militära utnämningssärenden. Militära utnämningssärenden innefattar utnämning till tjänst och förordnande till en uppgift. Ärendena föredras av kommandören för försvarsmakten, som samtidigt kontrasierar presidentens beslut.

I 3 mom. föreskrivs om behörigheten att förordna andra än i 1 och 2 mom. avsedda officerare till en uppgift samt att utnämna och förordna andra tjänstemän vid försvarsmak-

ten till en uppgift. Närmare bestämmelser om detta utfärdas genom förordning av statsrådet. Motsvarande bestämmelser om utnämning och förordnande av tjänstemän vid försvarsmakten till en uppgift finns för närvarande i förordningen om försvarsmakten.

39 §. Ersättningar till och ställningen för dem som deltar i internationella uppdrag. Paragrafen motsvarar till sitt innehåll huvudsakligen den gällande lagens 8 d §. I paragrafen föreslås att yrkesbeteckningarna militärattaché och biträdande militärattaché ändras till försvarsattaché och biträdande försvarsattaché. Dessutom föreslås att hänvisningen till lagen om ersättning på grund av lokala särförhållanden samt andra förmåner till tjänstemän inom utrikesrepresentationen (651/1993) moderniseras.

Enligt paragrafen fastställs ersättningar och övriga ekonomiska förmåner till försvarsattachén, biträdande försvarsattachén, militära representanten, biträdande militära representanten samt till motsvarande personal och till personal som bistår dessa enligt vad som bestäms i lagen om ersättningar inom utrikesrepresentationen (596/2006). I paragrafen stryks det som sägs om fastställande av ersättningar och ekonomiska förmåner i tillämpliga delar i enlighet med nämnda lag. Därför föreskrivs i 2 mom. att försvarsmakten i övrigt fattar beslut om att bevilja ersättning, om inte något annat bestäms i en förordning av försvarsministeriet.

Vissa av utrikesrepresentationernas ersättningar fastställs i enlighet med yrkesbeteckningarna inom utrikesförvaltningen och de särskilda krav som uppgifterna ställer. I 1 mom. avsedda personers rätt till ortstillägg, utrustningsersättning och flyttersättning fastställs i enlighet med 4, 6 och 7 § i lagen om ersättningar inom utrikesrepresentationen. Genom förordning av försvarsministeriet utfärdas närmare bestämmelser om likställande av tjänstebenaningar eller uppgifter inom försvarsmakten med de tjänster och uppgifter inom utrikesförvaltningen som paragraferna förutsätter.

Om ställningen vid finska beskickningar för dem som avses i 1 mom. bestäms i lagen om utrikesförvaltningen (204/2000) och i 3 mom. skall det finnas en hänvisningsbestämmelse om detta. Enligt 25 § i lagen om

utrikesförvaltningen kan vid en beskickning tjänstemän vid försvarsmakten tjänstgöra i uppgifter som militär-, marin- och flygattachéer samt militära representanter och där kan tjänstgöra personal som bistår dem. I uppgifter som hör till försvarsförvaltningens verksamhetsområde tjänstgör dessa personer enligt lagen om utrikesförvaltningen under försvarsförvaltningens ledning och övervakning. I övrigt står personerna i fråga enligt 2 § 2 mom. och 3 § i lagen om utrikesförvaltningen under beskickningschefens ledning och övervakning.

40 §. Befordran till militär grad eller tjänstgöringsgrad. Paragrafen motsvarar den gällande lagens 9 §.

I paragrafen föreskrivs att republikens president genom beslutsförfarandet för militära kommandomål på föredragning av kommandören för försvarsmakten befordrar till fänriks och underlöjtnants militära grad samt till militär grad som är högre än dessa eller har motsvarande beteckning. De högre militära grader som avses är löjtnants, premiärlöjtnants, kaptens, kaptenlöjtnants, majors, kommandörkapitens, överstelöjtnants, kommandörs, överstes, kommodors, brigadgenerals, flottiljamirals, generalmajors, konteramirals, generallöjtnants, viceamirals samt generals och amirals militära grad. Befordran till brigadgenerals och flottiljamirals militära grad samt till militär grad som är högre än dessa eller har motsvarande beteckning samt förlänande av motsvarande tjänstgöringsgrad föredras dock av försvarsministern.

I 2 mom. föreskrivs att bestämmelser om militära grader och tjänstgöringsgrader samt om grunderna för befordran till militär grad och förlänande av tjänstgöringsgrad liksom även om befordran till andra än de i 1 mom. avsedda militära graderna och förlänande av motsvarande tjänstgöringsgrad utfärdas genom en förordning av republikens president. Enligt huvudregeln i 80 § 1 mom. i grundlagen utfärdas en förordning av statsrådet, om det inte i grundlagen eller i någon annan lag särskilt anges vem som skall utfärda förordningen. Att presidenten ges befogenhet att utfärda förordning är enligt principerna i grundlagen motiverat närmast när utfärdandet av en förordning hänför sig till presidentens särskilda befogenheter eller ställning

som statsöverhuvud. Eftersom republikens president enligt 128 § 1 mom. i grundlagen är överbefälhavare för försvarsmakten och enligt 2 mom. i samma lag utnämner officerarna, är det befogat att bestämmelser om de militära graderna och befordran till dem samt om grunderna för befordran utfärdas genom en förordning av republikens president.

Kommendören för försvarsmakten kan bestämma om likställandet av militära grader och tjänstgöringsgrader och om andra inbördes förhållanden. Bestämmelsen motsvarar de rådande förhållandena, eftersom bestämmelser om detta för närvarande finns i det allmänna tjänsterelementet.

41 §. Förflyttning av en tjänsteman till en annan tjänst eller uppgift. Bestämmelsen motsvarar 9 a § i den gällande lagen.

För att uppgifterna vid försvarsmakten skall kunna skötas effektivt är det nödvändigt att en tjänsteman skall kunna förordnas att övergå till en annan tjänst eller ett annat uppdrag när detta är nödvändigt för att skötseln av uppgifterna eller tjänstgöringen skall kunna ordnas på ett ändamålsenligt sätt. Syftet med bestämmelserna om förflyttningsskyldighet är att trygga försvarsmaktens möjligheter att genom ändamålsenlig inriktning av personalresurser sörja för att uppgifterna under fredstid sköts effektivt och säkert och att den krigstida försvarsberedskapen upprätthålls. Försvarsmaktens tjänstemän har när de sökt sig till denna bransch känt till förflyttningsskyldigheten, och denna skyldighet utgör en stabil och godtagbar del av försvarsmaktens personalsystem.

Att förflyttningsskyldigheten kvarstår är absolut nödvändigt för att den tjänsteman som har en ändamålsenlig utbildning och enligt förmännens bedömning i första hand är den lämpligaste för en uppgift i varje enskilt fall skall kunna förordnas till uppgiften. De värnpliktigas tjänstgöringssäkerhet och skötseln av försvarsmaktens riksomfattande uppgifter under alla förhållanden förutsätter likaså förflyttningsskyldighet. Förflyttningsskyldigheten är nödvändig också på grund av den inre militära ordningen enligt vilken det inte går att stödja sig på att en enskild tjänsteman i varje enskilt fall särskilt ger sitt medgivande vid tillsättningen av vakanta uppdrag. Försvarsutskottet har i sitt utlåtande om stats-

rådets redogörelse SRR 6/2004 (FsUU 1/2004) ansett det vara nödvändigt att förflyttningsskyldigheten kvarstår.

Enligt 1 mom. beror förflyttningsskyldigheten i första hand på tillsättningen av en vakant tjänst eller ett vakant uppdrag enligt den sammansättning som försvarsmakten fastställt. Förflyttningsskyldigheten kvarstår också när förflyttning annars är nödvändig för att tjänstgöringen skall kunna ordnas på ett ändamålsenligt sätt. Detta är nödvändigt t.ex. vid långvarig frånvaro på grund av utbildning eller utlandsuppdrag. Förflyttningsskyldigheten gäller fortfarande också andra tjänstemän än de som tjänstgör i militära tjänster. Förflyttningsskyldigheten innebär skyldighet att övergå antingen till en fullständigt likadan uppgift i den egna tjänsten eller till en annan sådan uppgift eller tjänst som i försvarsmaktens personalsammansättning permanent sköts med den utbildning som tjänsteinnehavaren har fått eller att övergå till en högre tjänst i tjänstehierarkin. Överenskommelse om garantilön för de förflyttningsskyldiga har ingåtts genom tjänstekollektivavtal mellan arbetsgivarparten och personalorganisationerna. En förflyttningsskyldigs kostnader för förflyttningen och flytten ersätts i enlighet med vad som överenskommit i det tjänstekollektivavtal som uppgjorts om saken.

En förflyttning som för en tjänsteman medför att tjänstgöringsorten ändras skall enligt förslaget delges tjänstemannen minst tre månader tidigare. Målet är att om förflyttningar skall meddelas tidigare än denna tidsfrist genom utnyttjande av försvarsmaktens system för karriär- och personalplanering. För att detta mål skall kunna nås förutsätts också att yrkesmilitärerna tillräckligt tidigt innan de går i ålderspension meddelar om detta. Förpliktelsen att iaktta skyldigheten att meddela om förflyttning tre månader på förhand hindrar dock inte att en vakant uppgift tillsätts med kommenderingsarrangemang, om operativa skäl förutsätter detta. Härvid är tjänstemannen för kommenderingstiden berättigad till förmåner enligt tjänstekollektivavtalet om ersättning av resekostnader.

Systemet för ändringssökande är inte lätt att anpassa till den militära förvaltningen med sina tydliga effektivitetskrav, och det

begränsar därigenom försvarsmaktens möjligheter att inrikta sina personalresurser på ett ändamålsenligt sätt speciellt när det är fråga om nyckeluppgifter. För att trygga de grundläggande rättigheterna i 21 § i grundlagen skall det enligt förslaget i enlighet med förvaltningsprocesslagen dock vara möjligt att söka ändring i ett förflyttningsbeslut som medför att tjänstgöringsorten ändras. För att säkerställa att effektivitetskravet uppfylls skall förflyttningsbeslutet dock iaktas, om inte besvärmyndigheten bestämmer annat. Förbudet mot att söka ändring i ett beslut som gäller en tjänstemans skyldighet att övergå till en annan tjänst eller uppgift vid försvarsmakten är däremot befogat i de fall där förflyttningen inte medför att tjänstgöringsorten ändras.

Deltagande i militär krishanteringsverksamhet utomlands skall i enlighet med lagen om militär krishantering fortfarande också för personalens del grunda sig på frivillighet. Därför konstateras i 3 mom. att det som föreskrivs i 1 mom. inte gäller deltagande i militär krishantering.

42 §. Skyldighet i fråga om uppträdande. Utförande av försvarsmaktens uppgifter innebär att en yrkesmilitär i enlighet med 14 § 2 mom. i statstjänstemannalagen (750/1994) skall uppträda så som hans eller hennes ställning och uppgifter förutsätter både i tjänsten och på sin fritid. Denna skyldighet i fråga om uppförande har tidigare grundat sig på en allmän bestämmelse i statstjänstemannalagen, på de administrativa föreskrifter som utfärdats vid försvarsmakten och på det allmänna tjänstereglementet, som utfärdats som ett militärt kommandomål. Enligt 80 § i grundlagen skall bestämmelser om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter utfärdas genom lag. Att skyldigheten i fråga om uppförande grundar sig på reglering på lägre nivå än i lag kan därför inte anses vara godtagbart.

Bestämmelserna om olämpligt uppträdande av en militärperson, vilket kriminaliserats i 45 kap. 18 § i strafflagen, gäller också under den tid när militärpersonen inte är i tjänsteuppdrag.

I paragrafen föreslås att det i enlighet med 20 § i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning (577/2005) och 9 c § i polislagen

(525/2006) föreskrivs att en yrkesmilitär i tjänsten och i sitt privatliv, utöver det som någon annanstans i lag föreskrivs om en tjänstemans uppträdande, skall uppträda så att han eller hon inte förfar på ett sätt som är ägnat att rubba förtroendet för att de uppgifter som ankommer på försvarsmakten sköts på ett behörigt sätt. Bestämmelsen påför en yrkesmilitär en skyldighet i fråga om uppträdande som gäller också fritiden, och det är därför nödvändigt att utfärda bestämmelser om detta i lag. Dessutom skall bestämmelsen om en tjänstemans skyldighet i fråga om uppträdande i 14 § i statstjänstemannalagen också iaktas.

Som olämpligt uppträdande betraktas t.ex. att en yrkesmilitär gör sig skyldig till en straffbar handling. Vid bedömningen av olämpligt uppträdande skall arten av den straffbara handlingen och yrkesmilitärens uppgifter beaktas. En yrkesmilitär bl.a. utbildar värnpliktiga och ansvarar för värnpliktigas tjänstgöringssäkerhet. Brott mot t.ex. liv och hälsa och narkotikabrott kan anses vara olämpligt uppträdande för en yrkesmilitär. Rattfylleri hos pilotutbildade vid flygvapnet och personer som ansvarar för flygsäkerheten kan likaså betraktas som olämpligt uppträdande. Också annat olämpligt förfarande kan anses vara olämpligt uppträdande för en yrkesmilitär. Olämpligt uppträdande kan också vara att upprepade gånger uppträda berusad på offentlig plats, för vilket enligt 45 kap. 18 § i strafflagen en krigsman skall dömas till straff.

När olämpligt uppträdande av en yrkesmilitär bedöms skall i enlighet med 14 § 2 mom. i statstjänstemannalagen militärens ställning vid försvarsmakten beaktas. Om t.ex. en ledande officer vid försvarsmakten gör sig skyldig till ovannämnt olämpligt uppträdande kan det bedömas strängare än i fråga om en person som hör till underofficerarna eller manskapet. Vikt skall också fästas vid om tillsynen över den bestämmelse mot vilken en tjänsteman brutit hör till tjänstemannens tjänsteuppgifter och vid om den olämpliga handlingen utförts under tjänsteutövning. Påföljderna för en yrkesmilitärs olämpliga uppträdande fastställs enligt statstjänstemannalagen eller bestämmelserna om militär disciplin.

43 §. Yrkesskicklighet och kondition. Grunderna för upprätthållande av de grundläggande militära kunskaperna och arbetsförmågan hos en yrkesmilitär är färdigheterna under kris- och krigstid samt de krav som ställs på verksamheten och uppgifterna under fredstid. En militärpersonens grundläggande färdigheter innebär en sådan prestationsförmåga hos en yrkesmilitär där fysisk kondition förenas med skjutfärdighet och färdighet att röra sig under alla de förhållanden som kan råda på ett stridsfält, utrustad på det sätt som uppgiften kräver, vid alla årstider och tider på dygnet så länge uppgiften det kräver. Bestämmelser om en militärpersonens grundläggande färdigheter och fysiska arbetsförmåga har tidigare utfärdats i huvudstabens administrativa föreskrifter. I paragrafen föreslås att det i enlighet med 22 § i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning (577/2005) och 9 e § i polislagen (525/2005) föreskrivs att en yrkesmilitär skall upprätthålla den kondition och yrkesskicklighet som tjänsteuppgifterna kräver. Bestämmelser om vilka grundläggande militära kunskaper och vilken konditionsnivå som krävs för olika tjänsteuppgifter och om ordnande av konditionstester kan utfärdas genom förordning av försvarsministeriet. Bestämmelsen påför en yrkesmilitär en skyldighet i fråga om uppträdande, och det är därför nödvändigt att utfärda bestämmelser om detta i lag.

En yrkesmilitär skall upprätthålla den kondition och yrkesskicklighet som tjänsteuppgifterna kräver. Syftet med bestämmelsen är att lyfta fram betydelsen av yrkesskicklighet samt av såväl mental som fysisk kondition vid utförandet av uppgifterna vid försvarsmakten. Genom bestämmelsen säkerställs en yrkesmilitärs förmåga att på ett tillbörligt sätt utföra uppgifterna vid försvarsmakten så att de särskilda kraven på kondition och yrkesskicklighet uppfylls. Kravet på att en yrkesmilitär skall upprätthålla sina grundläggande färdigheter och sin fysiska kondition stöds av militärpensionssystemet, som innefattar möjligheten att ställa en yrkeskunnig och prestationsduglig reserv till förfogande för försvarsmaktens uppgifter.

För att en yrkesmilitär skall kunna sköta sina uppgifter på ett ändamålsenligt och säkert sätt förutsätts att han eller hon på eget

initiativ och aktivt sköter sin kondition och vinnlägger sig om sin yrkesskicklighet. En yrkesmilitär kan upprätthålla sina grundläggande färdigheter och fysiska kondition samt sin arbetsförmåga på arbetsplatsen. Ett två timmars träningspass på arbetstid eller s.k. ledd veckomotion eller motion i samband med matpausen eller arbetsresorna är alla sådana motionsformer som arbetsgivaren stöder. En yrkesmilitär skall dessutom på eget initiativ komplettera sitt tränings- och konditionsprogram genom träningspass på fritiden.

Om en yrkesmilitär anses ha försummat denna skyldighet, kan han eller hon enligt förslaget förflyttas till en sådan uppgift för vilken hans eller hennes kondition och yrkesskicklighet är tillräckliga. Långvariga sjukdomar och skador är dock godtagbara hinder för fullgörande av den skyldighet som avses i paragrafen. Bestämmelser om den konditionsnivå och yrkesskicklighet som olika arbetsuppgifter kräver samt om ordnande av tester för att mäta dessa utfärdas genom förordning av försvarsmakten. En yrkesmilitärs kondition och yrkesskicklighet mäts genom regelbundna test vid försvarsmakten.

44 §. Anmälan för tjänstgöring. I paragrafen föreskrivs att försvarsmaktens tjänstemän är skyldiga att anmäla sig för tjänstgöring eller på förordnande vara i larmberedskap samt inställa sig eller förbli i tjänst när försvarsmaktens uppgifter kräver det och att denna skyldighet även omfattar fritiden. I detta syfte föreskrivs skyldighet för försvarsmaktens tjänstemän att se till att förvaltningsenheten i fråga har deras uppdaterade kontaktuppgifter. För att försvarsmakten skall kunna utföra sina uppgifter under alla förhållanden förutsätts att de personer som är nödvändiga i varje enskild situation kan nås. Uppdaterade kontaktuppgifter är nödvändiga också med tanke på situationer där försvarsmakten ger handräckning. För att försvarsmaktens materiel och system skall kunna användas måste kanske också den tekniska personalen och annan stödpersonal kallas in för tjänstgöring. Uppdateringen av kontaktuppgifterna hänför sig inte egentligen inte till personalens skyldighet att stå i beredskap.

Försvarsmaktens tjänstemän omfattas aningen av arbetstidslagen (605/1996) eller lagen om arbetstiden för tjänstemän inom för-

svarsväsendet (218/1970). Enligt 1 mom. gäller skyldigheten att inställa sig i tjänst inte en tjänsteman som har semester eller är tjänstledig, och detta motsvarar tjänstemäns skyldighet till övertidsarbete enligt försvarsmaktens avtal om arbetstid och arbetstidslagen. Att inställa sig i tjänst förutsätter att det är nödvändigt på grund av en särskild situation som omfattas av försvarsmaktens ansvarsområde. Sådana särskilda situationer kan vara t.ex. plötsligt insjuknande bland personalen, funktions- och beredskapsövningar samt andra plötsliga funktionella behov och förhållanden som kan jämsställas med dessa och som inte är kända när arbets-skiftsförteckningen gjordes upp. Försvarsmaktens tjänstemän kan enligt förslaget dessutom förordnas att vara i larmberedskap också vid andra tider än under sin semester eller tjänstledighet, om det av någon orsak med anknytning till försvarsmaktens verksamhet är nödvändigt. En sådan orsak kan t.ex. vara behov av skydd mot skada på egendom, behov att höja beredskapen och förberedelse för en handräckningsuppgift. Om en person särskilt förordnas till tjänstgöring eller att vara i larmberedskap, fastställs ersättningarna enligt vad som överenskomits i tjänstekollektivavtalet.

Enligt 2 mom. skall enligt förslaget en tjänsteman vid försvarsmakten vid andra tider än under sin semester eller tjänstledighet på eget initiativ anmäla sig för tjänstgöring, om en allvarlig särskild situation som omfattas av försvarsmaktens ansvarsområde nödvändigtvis kräver det. I en sådan situation kan försvarsmaktens tjänstemän förordnas att inställa sig i tjänst, oavsett om de har semester eller inte. Med allvarliga särskilda situationer som omfattas av försvarsmaktens ansvarsområde avses särskilt brådskande arbetsuppgifter som man i försvarsmaktens ordinarie verksamhet rimligen inte har kunnat förbereda sig på och som, om de lämnades oåtgärdade, allvarligt skulle äventyra skötseln av försvarsmaktens uppgifter. Då bestämmelsen innebär en skyldighet för en tjänsteman att vidta aktiva åtgärder, skall de förutsättningar som motsvarar en allvarlig särskild situation kunna härledas objektivt. Sådana särskilda situationer kan hänföra sig till att försvarsmakten höjer sin beredskap på

grund av undantagsförhållanden enligt beredskapslagen. Också en väpnad territoriekränkning eller försvarsmaktens handräckning på grund av överraskande och svårhanterlig, omfattande olaglig invandring eller ett brådskande räddningsuppdrag eller en befolkningsskyddsuppgift kan vara sådana särskilda situationer som avses i paragrafen. Allvarligt äventyrande av de värnpliktigas tjänstgöringssäkerhet t.ex. på grund av fågelinfluensa eller någon annan smittsam sjukdom kan likaså vara en sådan särskild situation.

Bestämmelser om att inställa sig i tjänst och vara i larmberedskap utfärdas av en behörig myndighet vid försvarsmakten. Bestämmelserna motsvarar i princip bestämmelserna i 21 § i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning (577/2005) och 9 a § i polislagen (525/2005) och innebär att förpliktelser i försvarsmaktens interna bestämmelser överförs till lag. På grund av försvarsmaktens uppgifter gäller skyldigheterna alla tjänstemän vid försvarsmakten. Genom bestämmelserna ändras inte den arbetstid som iakttas vid försvarsmakten eller det som bestämts om detta i tjänstekollektivavtalet. Eftersom en tjänsteplikt som omfattar också fritiden inkräftar på det skydd för privatlivet som föreskrivs i 10 § i grundlagen är det nödvändigt att bestämmelser om detta utfärdas i lag.

45 §. Användning av uniform och militäruniform. I lagen föreslås att det föreskrivs om användningen av försvarsmaktens uniform och militäruniform, om vilket för närvarande föreskrivs i förordningen om försvarsmaktens militärdräkter och uniformer (136/1997).

I paragrafen föreskrivs att en i lagen avsedd yrkesmilitär är skyldig att vid tjänstgöring använda försvarsmaktens militäruniform. Det föreskrivs också att andra tjänstemän vid försvarsmakten kan förpliktas att använda uniform när uppgifterna eller tjänsteställningen förutsätter det. Yrkesmilitärer och vissa andra tjänstemän vid försvarsmakten har behörigheter som inkräftar på medborgarnas grundläggande fri- och rättigheter och de deltar i samarbete med andra myndigheter. För att snabbt bli igenkända är det är därför viktigt att dessa tjänstemän är iklädda försvarsmaktens enhetliga uniform. Militäruniformen

är viktig också med tanke på det militära lednings- och utbildningssystemet, eftersom en persons militära grad och tjänstgöringsgrad framgår av bl.a. gradbeteckningarna och slutsatser om befälshierarkin därför snabbt kan dras.

I paragrafen bestäms dessutom att andra personer än militära tjänstemän vid försvarsmakten, de som tjänstgör i en tjänst som avses i värnpliktslagen (452/1950) eller i lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor (194/452) eller de som utbildas till militär tjänst inte får använda en dräkt eller ett klädesplagg som på ett förvillande sätt liknar försvarsmaktens militäruniform eller därtill hörande persedlar så att detta kan ge intrycket att bäraren är en militär tjänsteman, om inte en behörig myndighet inom försvarsmakten av särskilda skäl ger tillstånd till det. Undantag kan göras t.ex. när det gäller teaterföreställningar och motsvarande evenemang. Syftet är inte att ändra gällande praxis, enligt vilken militäruniform som står i överensstämmelse med den egna militära graden har kunnat bäras bl.a. vid försvarsmaktens eller försvarsföreningarnas festligheter, representationstillställningar, tävlingar och motsvarande sammankomster. På motsvarande sätt kan de som gått i pension från en militär tjänst förutom vid de tillställningar som nämns ovan bära militäruniform också vid andra tillställningar när civilpersoner bär festdräkt. Sådana situationer motsvarar de särskilda skäl som avses i 3 mom. Huvudstaben bestämmer med stöd av 4 mom. närmare om användningen av militäruniformer också i dessa situationer.

Huvudstaben bestämmer med stöd av be- myndigandet i 4 mom. närmare om militäruniformer och uniformer samt om användningen av militäruniformer. Om rätt för dem som tjänstgör vid försvarsministeriet att använda militäruniform bestäms i fortsättningen genom ett internt beslut inom förvaltningen som skall meddelas med stöd av 65 § i grundlagen.

46 §. Utbildningsstöd och tjänstgörings- tidsersättning till den som tjänstgör i en militär tjänst för viss tid. Paragrafen motsvarar den gällande lagens 7 §.

Tjänstgöringsförhållanden för viss tid är för försvarsmakten en viktig metod för rekry-

tering av unga militära ledare till reserven. Försvarsmakten stöder att personer som utnämns till tjänster som alltid besätts för viss tid skolas om för nya tjänster inom antingen försvarsmakten eller andra sektorer på arbetsmarknaden. Omskolning stöds genom att ersättning under tjänstgöringsförhållandet eller efter att det upphört betalas ut.

Enligt lagen om statens tjänstekollektivavtal kan genom tjänstekollektivavtal överenskommas om villkoren i tjänstemäns anställningsförhållanden. Enligt 5 § 2 mom. 2 punkten i lagen om statens tjänstekollektivavtal kan ett ämbetsverk vid behov genom sitt eget beslut bestämma om avlöningen av tjänstemän. Omskolning av en person som utnämns till en militär tjänst som alltid besätts för viss tid stöds i första hand genom att utbildningsstöd utbetalas under tjänstgöringsförhållandet i syfte att ersätta kostnaderna för studierna.

Beloppet av utbildningsstödet utgörs av skillnaden mellan pensionsavgiften för dem som innehar militära tjänster som omfattas av det militära pensionssystemet och den särskilda pensionsavgift som fastställs för dem som innehar militära tjänster som alltid besätts för viss tid. Utbildningsstödet tjänas in som en procentandel av det sammanlagda beloppet av den beskattningsbara arbetsinkomsten för de fulla kalendermånader under vilka en person tjänstgjort i ett tidsbundet tjänstgöringsförhållande, dock så att stödets belopp är minst 12 procent av den beskattningsbara arbetsinkomsten. Det intjänade utbildningsstödet beräknas enligt kalenderår. Från beloppet avdras de kostnader som under ett år betalats för omskolningen.

Enligt förslaget betalas utbildningsstöd endast för sådana studier enligt lagen om studieledighet (273/1979) som bedrivs utanför försvarsmakten och som baserar sig på en studieplan. Utbetalningen av tjänstetidserättning förutsätter enligt förslaget för sin del att det tidsbundna tjänstgöringsförhållandet till försvarsmakten har upphört. Om en person efter sitt tidsbundna tjänstgöringsförhållande senare utnämns varaktigt till en annan militär tjänst, räknas personen i fråga till godo tjänstgöringstiden i det tidsbundna tjänstgöringsförhållandet när militärpensionen beräknas. För försvarsmakten uppstår då

en skyldighet att betala arbetsgivarens pensionsavgift retroaktivt till statskontoret, räknat från den tidpunkt när personen i fråga inledde tjänstgöringen i en militär tjänst som alltid besätts för viss tid.

Om inget utbildningsstöd betalas till en tjänsteman, har han eller hon rätt till en lika stor tjänstgöringstidsersättning såsom engångsersättning när tjänstgöringsförhållandet upphör. Tjänstgöringstidsersättning betalas endast, om försvarsförvaltningen vid utgången av den avsedda tiden inte kan erbjuda tjänstemannen i fråga en ny uppgift. Utbetalning av tjänstgöringstidsersättning förutsätter också att tjänstgöringsförhållandet i de tjänster som berättigar till ersättning har pågått i sammanlagt minst tre år. Utbildningsstöd eller tjänstgöringstidsersättning betalas inte om avsikten är att tjänstemannen skall utnännas tills vidare till en annan militär tjänst inom försvarsmakten.

Förutom genom ekonomiska förmåner som betalas i form av pengar kan arbetsgivaren genom olika åtgärder främja omskolning och omplacering på annat håll på arbetsmarknaden på många olika sätt. Stödåtgärderna kan vara t.ex. smidiga arrangemang för studieledighet, studierådgivning för ett nytt yrke samt rådgivning som gäller andra samhällsliga stödåtgärder, studieplatser eller boende under studietiden, arrangemang avseende möjligheterna för distansstudier, utbildning som hänför sig till företagsamhet och hjälp med att skaffa en arbetsplats.

I 2 mom. finns en bestämmelse om att utbildningsstöd eller tjänstgöringstidsersättning som betalats till en person kan återkrävas, om personen i fråga inom ett år från att tjänstgöringsförhållandet för viss tid upphört tills vidare utnämns till en annan militär tjänst vid försvarsmakten i enlighet med vad som bestäms i 60 och 61 § i statstjänstemannalagen (750/1994). Av de utbetalda utbildningsstöden eller tjänstgöringstidsersättningarna kan dock högst hälften återkrävas.

47 §. Rätt att kvarstå i tjänst efter avgångsåldern. Paragrafen motsvarar den gällande lagens 7 a § oförändrad. Enligt bestämmelsen kan huvudstaben av vägande skäl och med tjänstemannens samtycke besluta att en tjänsteman får kvarstå i sin tjänst en bestämd tid efter avgångsåldern, dock

högst till dess tjänstemannen fyller 68 år och i fråga om en tjänsteman i en militär tjänst högst tills han eller hon fyller 55 år.

Som ett led i totalreformen av statens pensionssystem ändrades bestämmelserna om militärpension från ingången av 1995. Huvudregeln är att den som tjänstgör i en militär tjänst har rätt till ålderspension vid 55 års ålder efter 30 tjänstgöringsår i stället för efter 25 som tidigare.

Som en följd av pensionsreformen ändrades också avgångsåldern för militära tjänster. Man ansåg också att beredskapsaspekterna inte förutsatte att den tidigare avgångsåldern på 60 år kvarstod i fråga om andra tjänster vid försvarsmakten. Förmånerna för de anställda tryggades genom övergångstidsarrangemang som fortfarande är i kraft.

Bestämmelser om avgångsåldern för tjänstemän vid försvarsmakten finns i 56 § i förordningen om försvarsmakten (667/1992). Avgångsåldern för en tjänsteman i militär tjänst varierar från 55 år till 63 år. Avgångstiden i en uppgift som kräver flygarutbildning är i tjänsten som general 55 år, i tjänsten som överste 52 år, i tjänsten som överstelöjtnant 50 år och i övriga tjänster 45 år. Undantag från de åldergränser som bestäms i 56 § i nämnda förordning finns i ikraftträdande bestämmelserna i förordningarna om ändring av förordningen om försvarsmakten (1032/1994, 1224/1995, 1303/1996).

En högre avgångsålder än detta förutsätter i regel överstes eller generals militära grad. Den allmänna avgångsåldern för andra än de som tjänstgör i militär tjänst är enligt 35 § i statstjänstemannalagen (750/1994) 68 år.

På grund av pensionsreformen 1995 finns det inom försvarsmakten fortfarande många undantag från de allmänna pensionsåldergränserna.

Arrangemangen med övergångsperioden leder till situationer där personer är tvungna att avgå trots att de ännu inte hunnit tjäna in full pension. Detta gäller militärpersoner som tjänstgjort i tjänsten som värvad före pensionsreformen 1995 och vissa andra tjänstemän.

Med hjälp av det militära pensionssystemet och de avgångsåldergränser som hänför sig till det hanteras den militära personalens ålderstruktur med tanke på krigstida uppgifter

och stöds uppbyggnaden av en reserv med militär utbildning. Försvarsmakten har därför ingen orsak att avvika från avgångsåldern på 55 år.

Ett exempel på de vägande skäl som avses i paragrafen kan vara en situation där den pensionstillväxt för en tjänsteman som inverkar på pensionslönen är under 60 procent och det också annars finns tillräckliga funktionella grunder för en förlängning av tjänstgöringsförhållandet. En låg pensionstillväxt ger alltså i sig inte en tjänsteman rätt att kvarstå i sin tjänst efter avgångsåldern, om det ur huvudstabens synvinkel inte är funktionellt ändamålsenligt att bevilja förlängning.

När huvudstaben överväger en förlängning av tjänstgöringsförhållandet måste den förutom de funktionella omständigheterna också beakta den permanenta besparing i personalutgifterna som förutsatts i Finlands säkerhets- och försvarspolitiska redogörelse 2004 (SRR 6/2004 rd). Riksdagen har förutsatt att försvarsmakten, när det gäller att genomföra de mål avseende minskning och omplacering av personal som ställts i redogörelsen, iakttar god arbetsgivarved genom att i sin verksamhet sträva efter att undvika uppsägning. Detta begränsar väsentligt huvudstabens möjligheter att bevilja förlängd tjänstgöringstid särskilt i fråga om civila tjänstemän. Beslutet om rätt för en tjänsteman att kvarstå i tjänsten skall fattas innan tjänstemannen uppnår avgångsåldern. Ett tjänsteförhållande upphör utan uppsägning, när den ovan avsedda tiden löper ut.

48 §. Skiljande av en yrkesmilitär från tjänsteutövning för viss tid. Statstjänstemannalagen (755/1986) av år 1986 angav som disciplinstraff för statstjänstemän skriftlig varning, avstängning från tjänsteutövningen för viss tid och avsättning. Avstängning från tjänsteutövningen för viss tid kan enligt förslaget fastställas för minst en månad och högst sex månader. Beslut om att inleda ett disciplinärt förfarande fattades av den utnämmande myndigheten eller, om den utnämmande myndigheten var republikens president eller statsrådet, av det ministerium som saken gällde. Disciplinstraffet påfördes av tjänstemannanämnden. Lagen innehöll också bestämmelser om förfarings sätt i saken samt bestämmelser om när ett disciplinärt

förfarande inte får inledas. I den statstjänstemannalag som trädde i kraft vid ingången av december 1994 finns inte längre några bestämmelser om disciplinstraff. Förutom grunderna för uppsägning togs i lagen in bestämmelser enligt vilka en myndighet har rätt att tilldela en tjänsteman en varning. Också anmärkning kan ges, även om det inte finns särskilda bestämmelser om det.

Av speciallagarna finns det bestämmelser om disciplinstraff t.ex. i kyrkolagen (1054/1993) och, under benämningen tillrättavisningsstraff, i lagen om ortodoxa kyrkosamfundet (521/1969). Enligt bestämmelserna kan tjänsteinnehavaren avstängas från tjänsteutövningen för minst en månad och högst sex månader. I 15 a § i polisförvaktningenslagen har en bestämmelse om skiljande av en polisman från tjänsteutövning för viss tid tagits in. Bestämmelsen trädde i kraft den 1 september 2006 och motsvarar den bestämmelse som här föreslås. I regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning och gränsbevakningslagen (RP 204/2006 rd) föreslås att det skall bli möjligt att skilja en gränsbevakningsman från tjänsteutövning för viss tid.

Enligt 14 § i statstjänstemannalagen hör det till en tjänstemans allmänna skyldigheter att uppträda så som hans eller hennes ställning och uppgifter förutsätter. Hos vissa tjänstemannagrupper såsom innehavare av militära tjänster, polismän, gränsbevakningsmän och den högsta tjänstemannaledningen inom staten utsträcks den skyldighet i fråga om uppträdande som förutsätts i tjänsteplikten också till att gälla fritiden. I synnerhet en yrkesmilitär skall i tjänsten och i sitt privatliv uppträda så att han eller hon inte förfar på ett sätt som är ägnat att rubba förtroendet för att försvarsmaktens uppgifter sköts på ett behörigt sätt.

En yrkesmilitär utövar offentlig makt gentemot sina underordnade och ansvarar bl.a. för tjänstgöringssäkerheten för de värnpliktiga som fullgör sin värnplikt. Yrkesmilitärer som är i ledande eller tjänstgör i planerings- eller sakkunniguppgifter skall ha ett sådant förtroende som det militära försvaret och användningen av dess system förutsätter. Hos en yrkesmilitär omfattar skyldig-

heten att uppträda i överensstämmelse med sin ställning och sin uppgift därför också fritiden.

Om en yrkesmilitär gör sig skyldig till en överträdelse av skyldigheten i fråga om uppträdande kan det leda till uppsägning och i vissa fall före uppsägning förutsätta att yrkesmilitären kan avstängas från tjänsteutövning för viss tid. Tröskeln för uppsägning av en yrkesmilitär i fråga om handlingar som bryter mot tjänsteplikten får dock inte bli för låg, även om en varning inte skulle betraktas som en tillräckligt sträng påföljd. Om en yrkesmilitär t.ex. gjort sig skyldig till misshandelsbrott eller upprepat missbruk av berusningsmedel eller även lindrigare narkotikabrott under sin fritid, kan det ha varit grund för uppsägning, även om yrkeskarriären i övrigt varit oklanderlig. Det har varit svårt för en yrkesmilitär att efter uppsägning få nytt arbete på arbetsmarknaden. Skiljande från tjänsteutövning för viss tid är ofta en lämplig lösning på dessa situationer. Uppskattningsvis tio yrkesmilitärer sägs årligen upp av skäl som beror på tjänstemannen i fråga. Skiljande från tjänsteutövning kan bedömas förbättra chefernas möjligheter att tillräckligt tidigt ingripa t.ex. i de handlingar som grundar sig på användning av berusningsmedel så att en uppsägning i vissa fall eventuellt skulle kunna undvikas. Ur en yrkesmilitärs synvinkel kan det i vissa fall vara oskäligt att arbetsgivaren inte har några andra tjänstemannarättsliga medel att reagera på handlingar som bryter mot tjänsteplikten än uppsägning. Detta kan vara fallet t.ex. om en yrkesmilitärs pensionsrätt under de närmaste åren efter handlingen skulle bli fullt intjänad.

En grund för skiljande från tjänsteutövning för viss tid kan vara också något annat än det särskilt vägande skäl som förutsätts vid uppsägning. Skiljande från tjänsteutövning för viss tid är enligt förslaget inte enbart ett alternativ för uppsägning, utan en lindrigare åtgärd än uppsägningen. Skiljande från tjänsteutövning för viss tid begränsas inte bara till handlingar under en tjänstemans fritid.

I paragrafen föreslås bestämmelser om möjligheten att för viss tid kunna skilja en yrkesmilitär från tjänsteutövning. En yrkesmilitär som i väsentlig grad eller upprepade gånger bryter mot eller åsidosätter sin tjäns-

teplikt kan, om en varning eller en annan åtgärd inte är en tillräcklig åtgärd, skiljas från tjänsteutövning för en tid av minst en månad och högst sex månader. Kravet på att överträdelsen skall vara väsentlig eller ske upprepade gånger leder till att lindriga enskilda brott mot tjänsteplikten eller åsidosättande av den inte kan leda till att personen i fråga skiljs från tjänsteutövning för viss tid. Skiljande från tjänsteutövning för viss tid kan inte heller komma i fråga, om det disciplinstraff enligt det militära disciplinära systemet som beskrivs i motiven till 7 § kan anses vara en tillräcklig påföljd för handlingen eller försummelsen. En yrkesmilitär kan bryta mot sin tjänsteplikt eller åsidosätta den t.ex. enligt 4 kap. i statstjänstemannalagen eller 40 § i denna proposition. Bestämmelsen gäller enligt förslaget bara yrkesmilitärer, dvs. de tjänstemän som definieras i 34 § 1 mom. (36 § 1 mom.?) i detta förslag till lag om ändring av lagen av försvarsmakten. Andra personer som arbetar vid försvarsmakten berörs inte av bestämmelsen. Skiljande från tjänsteutövning för viss tid kan fastställas för minst en månad och högst sex månader. Tidsgränserna motsvarar de tidsgränser som gällde vid skiljande från tjänsteutövning enligt den tidigare statstjänstemannalagen.

I övrigt gäller samma bestämmelser i statstjänstemannalagen för yrkesmilitärer som för andra statstjänstemän. Löneutbetalningen avbryts för tiden för skiljandet från tjänsteutövningen. Beslut om skiljande från tjänsteutövning fattas av den utnämmande myndigheten. Om republikens president eller statsrådet är utnämmande myndighet, beslutar försvarsminneriet om skiljande från tjänsteutövning. Skiljandet från tjänsteutövningen skall enligt förslaget anhängiggöras omedelbart, dock senast tre månader från det att den myndighet som fattar beslut om skiljande från tjänsteutövning fick kännedom om den omständighet som kan orsaka skiljande från tjänsteutövning. Innan beslut om skiljande av en yrkesmilitär från tjänsteutövning fattas skall yrkesmilitären beredas tillfälle att bli hörd i ärendet. Dessutom skall myndigheten, om yrkesmilitären begär det, bereda tillfälle för vederbörande huvudförtroendeman eller förtroendeman att bli hörd, om inte skiljandet från tjänsteutövning på grund av sakens natur

skall verkställas omedelbart. Myndigheten skall innan beslutet fattas underrätta yrkesmilitären om möjligheten att begära att huvudförtroendemannen eller förtroendemannen skall höras. Det föreslås av informativa skäl att i lagen tas in ett omnämnande om att bestämmelser om sökande av ändring i ett beslut som gäller skiljande av en yrkesmilitär från tjänsteutövning för viss tid finns i stats-tjänstemannalagen.

Enligt 80 § i grundlagen skall föreskrifter om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter utfärdas genom bestämmelser på lagnivå. Enligt 10 § i grundlagen är vars och ens privatliv, heder och hemfrid är tryggnade. Utgångspunkten för skyddet för privatlivet är att individen har rätt att leva sitt eget liv utan att myndigheter eller andra utomstående godtyckligt eller obefogat ingriper i hans eller hennes privatliv. Dessutom kan integritetsskydd hänföras till 7 § i grundlagen, enligt vilken alla har rätt till personlig frihet och integritet.

Det är i sista hand den verkliga arten av och syftet med en yrkesmilitärs uppgifter som ställer de krav som förutsätter att särskild tjänsteplikt också omfattar fritiden och som innebär ingripande i en yrkesmilitärs privatliv som skyddas i 10 § i grundlagen. För att det skydd för privatlivet som gäller fritiden skall kunna begränsas förutsätts att ett vägande samhälleligt behov föreligger. När godtagbarheten av en begränsning av tjänstemäns grundläggande fri- och rättigheter bedöms är det viktigt att beakta hur nära och oundvikligen förknippad med tjänsten eller tjänsteuppgifterna i fråga begränsningen är. Med tanke på en ändamålsenlig skötsel av försvarsmaktens uppgifter är det synnerligen viktigt att försvarsmakten uppfattas som en hederlig, förtroendeingivande och absolut rättvis organisation som behandlar människor lika. Det är därför nödvändigt att yrkesmilitärer uppträder så att människornas förtroende för dessa grundläggande värderingar inte äventyras. Vad gäller fritiden skall yrkesmilitärer i princip ha samma grundläggande fri- och rättigheter som andra människor. Det är å andra sidan klart att en yrkesmilitärs ställning ger upphov till begränsningar som också gäller privatlivet och hobbyer. Denna skyldighet i fråga om uppträdande som delvis ut-

sträcks till att gälla också fritiden hänför sig till en yrkesmilitärs tjänsteplikt.

Skiljande från tjänsteutövning för viss tid ökar utbudet av tjänstemannarättsliga medel. I bestämmelsen om skiljande från tjänsteutövning för viss tid har man strävat efter en väl avgränsad och noggrann formulering i fråga om att det uttryckligen gäller ett förfarande som hänför sig till en bestämd tjänst eller uppgift, dvs. yrkesmilitärens, inom försvarsmakten. Också sanktionens längd är begränsad. Av denna orsak kan bestämmelsen om skiljande av en yrkesmilitär från tjänsteutövning för viss tid med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna anses vara godtagbar.

5 kap. Straffbestämmelser

49 §. *Olovlig fotografering eller annan bildupptagning på ett område som används av försvarsmakten.* I den föreslagna 17 § bestäms att fotografering eller annan bildupptagning av vissa av försvarsmaktens objekt skall vara tillståndspliktiga. I denna paragraf finns en straffbestämmelse enligt vilken den som uppsåtligen fotograferar eller i övrigt gör bildupptagningar av ställen som avses i 1 mom. utan tillstånd skall dömas till böter för olovlig fotografering eller annan bildupptagning på område som används av försvarsmakten. I paragrafen föreslås alltså en bestämmelse enligt vilken en avsiktlig gärning som strider mot bestämmelserna i denna paragraf skall bestraffas. Om strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans, åsidosätter det den bestämmelse som föreslås i denna paragraf. Straffet enligt denna punkt kan vara högst böter.

50 §. *Olovlig användning av försvarsmaktens emblem.* I den föreslagna 35 § föreskrivs att olovlig användning av försvarsmaktens emblem också är straffbart. Den som utan tillstånd använder försvarsmaktens emblem, antingen som sådant eller ett märke som är förvillande likt försvarsmaktens emblem, skall för olovlig användning av försvarsmaktens emblem dömas till böter. Bestämmelsen är ny och har visat sig vara nödvändig i praktiken på grund av missbruk.

6 kap. Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

51 §. Ikraftträdande och övergångsbestämmelse. I paragrafen finns sedvanliga bestämmelser om ikraftträdande och om att åtgärder som verkställigheten av denna lag förutsätter kan vidtas innan lagen träder i kraft.

Av dem som utnämns till en militär tjänst vid försvarsmakten krävs i enlighet med 37 § 2 mom. att de har fullgjort värnplikt i vapentjänst eller frivillig militärtjänst för kvinnor vid försvarsmakten eller gränsbevakningsväsendet i Finland. Merparten av de för närvarande 9 000 yrkesmilitärerna vid försvarsmakten uppfyller det föreslagna behörighetsvillkoret. Cirka 100 personer som inte uppfyller det föreslagna allmänna behörighetsvillkoret har dock utnämnts till innehavare av militär specialtjänst. För att deras rätt till sin nuvarande tjänst skall kvarstå föreslås i paragrafen en bestämmelse enligt vilken de som tjänstgör i en militär tjänst vid försvarsmakten den 31 december 2007 trots det föreslagna kravet på vapentjänst fortsättningsvis skall kunna kvarstå i sin tjänst.

52 §. Bestämmelse om upphävande. Genom denna lag upphävs lagen om försvarsmakten (402/1974) jämte ändringar med undantag för 10 a och 10 b §.

Nämnda 10 a och 10 b § gäller rättigheter och skyldigheter för studerande vid Försvarshögskolan. Avsikten är att dessa bestämmelser senare hävs genom en speciallag som gäller Försvarshögskolan.

53 §. Förordningar som förblir i kraft. Det föreslås att försvarsmaktens förordning om ersättande av utbildningskostnader (77/2002) och förordningen om försvarshögskolan (668/1992), som utfärdats med stöd av lagen om försvarsmakten, förblir i kraft.

Övriga förordningar, föreskrifter och reglementen som utfärdats med stöd av lagen om försvarsmakten revideras till nödvändiga delar så att de träder i kraft samtidigt som den lag som nu föreslås.

1.2. Lag om upphävande av lagen om naturaprestationer för krigsväsendets räkning under fredstid

Genom den föreslagna lagen upphävs lagen om naturaprestationer för krigsväsendets räkning under fredstid eftersom de bestämmelser som ingår i den till behövliga delar tas in i den föreslagna lagen om försvarsmakten.

1.3. Lag om upphävande av 45 kap. 26 a § i strafflagen

I samband med att försvarsmaktslagen stiftas föreslås 45 kap. 26 a § i strafflagen bli upphävd enligt vad som närmare redogörs för i motiveringen till 23 § i den föreslagna lagen om försvarsmakten.

1.4. Lag om ändring av 35 och 39 § i gränsbevakningslagen

Till 35 § i gränsbevakningslagen fogas ett omnämnande om att bestämmelser om rätten för en gränsbevakningsman i militär tjänst att använda maktmedel finns i 35 § i gränsbevakningslagen, och att bestämmelser om rätten för en militärperson och en militär förman att använda maktmedel finns i 23 § i lagen om försvarsmakten.

Vid gränsbevakningsväsendet arbetar gränsbevakningsmän och annan personal, såväl i militära tjänster som i andra tjänster. Huvudregeln är att de militära tjänsterna innehåller av gränsbevakningsmän, men från denna regel finns undantag i bägge riktningar.

Gränsbevakningsmännens rätt att använda maktmedel motsvarar polismännens rätt att använda maktmedel. Bestämmelser om den förra finns i 35 § i gränsbevakningslagen. Då det vid gränsbevakningsväsendet alltså finns personer i militär tjänst som inte är gränsbevakningsmän, finns bestämmelserna om deras maktmedel i strafflagen. Det föreslås att bestämmelsen nu överförs därifrån till 23 § i lagen om försvarsmakten.

Det föreslås att 39 § i gränsbevakningslagen ändras så, att i fråga om gränsbevakningsväsendets rätt att tillfälligt använda andra fastigheter än fastigheter i dess besittning, då detta är nödvändigt med tanke på militär övningsverksamhet eller en höjning

av försvarsberedskapen, gäller vad som i 14 § i lagen om försvarsmakten föreskrivs om försvarsmaktens rätt.

1.5. Lag om ändring av 31 § i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning

Enligt 31 § i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning omfattas de som tjänstgör i militära tjänster vid gränsbevakningsväsendet av bestämmelserna om krigsmän i 45 kap. i strafflagen (39/1889). Bestämmelser om rätten för en gränsbevakningsman i militär tjänst att använda maktmedel finns dock i 35 § i gränsbevakningslagen. Det föreslås att man till bestämmelsen fogar en hänvisning till den nya lagen om försvarsmakten så att bestämmelser om rätten för en militärperson att använda maktmedel finns i 23 § i lagen om försvarsmakten.

2. Närmare bestämmelser och föreskrifter

De bemyndiganden som gäller närmare bestämmelser och föreskrifter som ges med stöd av den föreslagna lagen har samlats i en egen paragraf. Med stöd av dem kan man genom förordning av statsrådet, försvarsministeriet eller republikens president utfärda närmare bestämmelser som är nödvändiga med tanke på tillämpningen av lagen.

Enligt 80 § 1 mom. i grundlagen utfärdas en förordning av statsrådet, om det inte särskilt anges vem som skall utfärda den. Enligt den regeringsproposition som gäller en revidering av grundlagen bör utgångspunkten vara att statsrådets allmänna sammanträde utfärdar förordningar om vittsyftande och principiellt viktiga frågor samt om de andra frågor vilkas betydelse kräver det. Ministeriet skall kunna ges ett bemyndigande att utfärda förordningar i frågor av mera teknisk art samt i sådana frågor som har mindre samhälls- och politisk betydelse (RP 1/1998 rd).

I det lagförslag som ingår i propositionen är det i allmänhet statsrådet som utfärdar förordning. Dock föreslås det i 15 § 3 och 4 mom., 17 § 6 mom., 18 § 1 mom., 29 § 2 mom., 39 § 2 mom. och 43 § att försvarsministeriet skall utfärda förordning. Dessa be-

myndiganden att utfärda förordning gäller frågor av tämligen teknisk art.

Att presidenten ges befogenhet att utfärda förordning är enligt principerna i grundlagen motiverat närmast när utfärdandet av en förordning hänför sig till presidentens särskilda befogenheter eller ställning som statsöverhuvud. Eftersom republikens president enligt 128 § 1 mom. i grundlagen är överbefälhavare för försvarsmakten, är det befogat att närmare bestämmelser om vissa frågor som gäller försvarsmakten eller personalen utfärdas genom en förordning av republikens president då ärendet klart hänför sig till ställningen som överbefälhavare. Det föreslås också att presidenten skall bemyndigas att utfärda förordning i 33 § 2 mom., 35 § 1 mom. och 40 § 2 mom.

Enligt 80 § 2 mom. i grundlagen kan även andra myndigheter än ministeriet genom lag bemyndigas att utfärda rättsnormer i bestämda frågor, om det med hänsyn till föremålet för regleringen finns särskilda skäl och regleringens betydelse i sak inte kräver att den sker genom lag eller förordning. Tillämpningsområdet för bemyndigandet skall dessutom vara exakt avgränsat.

Huvudstaben kan meddela närmare föreskrifter om militära uniformer och uniformer samt om dessas användning. Kommendören för försvarsmakten skall kunna förordna att militär grad och tjänstgöringsgrad skall likställas och om andra inbördes förhållanden för dem. Dessa föreskrifter skall vara tekniska till sin natur och ha en så ringa allmän betydelse att det är motiverat att de meddelas på föreslagen nivå.

Närmare bestämmelser om behandlingen och avgörandet av ärendena vid huvudstaben, staben för försvarsgrenen och en regional eller lokal förvaltningsmyndighet kan såsom hittills utfärdas genom en arbetsordning som fastställts av deras kommendör eller chef. Detta skulle ses som en intern organisering av förvaltningen, som i och med sin ringa allmänna betydelse kan överföras till dessa myndigheter.

3. Ikraftträdande

De föreslagna lagarna avses träda i kraft senast den 1 januari 2008.

I den gamla lagen om försvarsmakten förblir 10 a och 10 b § i kraft, dvs. bestämmelserna om Försvarshögskolan, tills det stiftas en ny, separat lag om Försvarshögskolan. I kraft förblir också vissa författningar på lägre nivå som givits med stöd av den gamla lagen om försvarsmakten. Övriga förordningar, föreskrifter och reglementen som har utfärdats med stöd av den gamla lagen om försvarsmakten förnyas till nödvändiga delar så att de kan träda i kraft samtidigt med den föreslagna lagen.

4. Förhållande till grundlagen och lagstiftningsordning

Det centrala målet med reformen är att klargöra bestämmelserna om försvarsmakten och underlätta samarbetet mellan myndigheterna.

I den gällande lagen om försvarsmakten gjordes ändringar som följde av grundlagen och som trädde i kraft samtidigt med grundlagen den 1 mars 2000. Den nya grundlagen förutsätter att bestämmelserna om republikens presidents uppgifter och befogenhet utfärdas genom lag.

I lagen togs då, i enlighet med bestämmelserna i 58 § 5 mom. i grundlagen, in bestämmelser om republikens presidents beslutsförfarande i militära kommandomål samt vilka militära kommandomål republikens president fattar beslut om. Andra ändringar som följde av grundlagen var att de bestämmelser som motsvarade de tidigare bestämmelserna på förordningsnivå om republikens presidents behörighet i fråga om tjänstutnämningar och förordnanden till uppdrag inom försvarsmakten och befordran till militär grad nu överfördes till lagnivå. I republikens presidents behörighet vad utnämningssrätten beträffar gjordes smärre justeringar.

I lagen togs då också in ett bemyndigande om utfärdande av förordningar i enlighet med vad grundlagen förutsätter, som ger rätt att genom förordning av republikens president bestämma om militära grader och tjänstgöringsgrader, om fördelningen av behörigheten mellan militära förmän i militära kommandomål och försvarsmaktens emblem.

Enligt regeringens proposition till riksdagen med förslag till ändring av grundlagarnas

stadganden om de grundläggande fri- och rättigheterna (RP 309/1993 rd) kan de grundläggande fri- och rättigheterna begränsas genom en lag som stiftas i normal lagstiftningsordning, om grunden för begränsningen är godtagbar och den begränsande lagen är tillräckligt exakt och noggrant avgränsad. Djupgående, exceptionella eller till naturen allmänna begränsningar kan inte genomföras genom en vanlig lag.

De bestämmelser som föreslås i 14 § och som gäller försvarsmaktens rätt att tillfälligt använda andra fastigheter än sådana som stadigvarande används av försvarsmakten, om detta är nödvändigt med tanke på militär övningsverksamhet eller en höjning av försvarsberedskapen, begränsar bestämmelserna om egendomsskydd i 15 § i grundlagen. I enlighet med vad som konstateras i motiveringen till 14 § är begränsningen ändå nödvändig för att försvarsmaktens trupper skall kunna öva på områden som de måste bereda sig på att försvara. En nyhet som föreslås i regleringen är, i enlighet med proportionalitetsprincipen, att försvarsmakten dock inte heller i denna verksamhet får orsaka egendomen onödig olägenhet eller skada. Rätten att använda fastigheter begränsas genom att bostadshus, därtill hörande gårdsplaner och trädgårdar, odlingsmark före skörden eller försöksfält inom jord- och skogsbruket utesluts. Förteckningen är uttömmande. I ett beslut om användning av en fastighet får ändring inte sökas genom besvär, eftersom det inte är fråga om ett egentligt förvaltningsbeslut som kan överklagas, utan om utövande av offentlig makt i anslutning till faktisk förvaltningsverksamhet på de grunder som beskrivs närmare i motiveringarna till 14 §. För eventuella skador betalas dessutom ersättning till fastighetens ägare eller innehavare, och i ett ersättningsbeslut får ändring sökas genom besvär enligt förvaltningsprocesslagen. Bestämmelsen motsvarar de rådande förhållandena, även om den gamla naturaprestationslagen har varit i kraft som en undantagslag. Grunden för begränsningen anses ändå godtagbar på de grunder som redogörs ovan.

Den bestämmelse som gäller förbud eller begränsning av rätten att röra sig och som föreslås i 15 § motsvarar till sitt innehåll 2 b § i den gällande lagen, och begränsar bestäm-

melsen om rörelsefrihet i 9 § i grundlagen. Försvarsmaktens regionala eller lokala förvaltningsmyndigheter kan, i den mån militära orsaker eller skyddandet av utomstående mot faror nödvändigtvis det kräver, förbjuda obehöriga att röra sig på ett område eller ställe som försvarsmakten förfogar över eller begränsa denna rätt. Bestämmelser om straff vid överträdelse av förbudet skall ingå i strafflagen såsom för närvarande. På områden eller ställen som försvarsmakten tillfälligt förfogar över för att hålla övning och som används för att förvara materiel, för gruppering av trupper eller för verksamhet som kan vara farlig för utomstående kan också den som leder övningen bestämma om förbud eller begränsningar. Den gällande bestämmelsen (1045/1997, RP 118/1997 rd) trädde i kraft den 1 januari 1998, dvs. efter reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna. Försvarsmaktens fysiska säkerhet, aspekterna på sekretess och de utomståendes säkerhet anses fortfarande vara tillräckliga grunder för att begränsa rörelsefriheten på det sätt som beskrivs i bestämmelsen. Dessutom begränsas försvarsmaktens rätt i framtiden genom att förbuden eller begränsningarna skall vara nödvändiga, och bestämmelsen preciseras genom bestämmelser om passagekontrollförfarande och utmärkning av områden.

Den föreslagna lagens bestämmelser om befogenheter (18-22 §) föreslås berättiga tjänstemän i vakt- eller jourtjänst vid försvarsmakten att använda offentlig makt och ingripa i de grundläggande fri- och rättigheterna på ett område som stadigvarande används av försvarsmakten i samma syfte som polisen med stöd av polislagen berättigas att ingripa i brott mot allmän ordning och säkerhet och en gränsbevakningsmyndighet eller en gränsbevakningsman berättigas ingripa med stöd av gränsbevakningslagen.

Utförande av säkerhetsvisitationer (20 §) och säkerhetskontroller (21 §) samt gripande och avlägsnande av någon person från ett område som används av försvarsmakten innebär att myndigheterna ingriper i den i 7 § i grundlagen tryggade rätten till personlig integritet för var och en och den i 15 § tryggade rätten till egendomsskydd. Befogenheterna är nödvändiga dels med tanke på tjänste-

mannens säkerhet i arbetet, dels med tanke på säkerställandet av såväl den gripnes som de utomståendes säkerhet. Syftet med de föreslagna begränsningarna av de grundläggande fri- och rättigheterna är att upprätthålla säkerhet och ordning på de områden som används av försvarsmakten, skydda samhället mot kriminalitet som riktar sig mot försvarsmaktens farliga materiel och datasäkerhet samt allvarliga säkerhetshot, vilket är nödvändigt för att vidmakthålla de grundläggande fri- och rättigheterna allmänt. Grunderna för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna är därmed godtagbara för systemet gällande de grundläggande fri- och rättigheterna och förutsätts av vägande samhälleliga behov.

Befogenheter som begränsar de grundläggande fri- och rättigheterna skall utövas av utbildade tjänstemän i vakt- och jourtjänst.

Om de allmänna grunderna för försvarsmaktens organ föreskrivs i 3 kap. enligt 119 § i grundlagen, liksom om grunderna för regional- och lokalförvaltningen.

Republikens presidents beslutsfattande i militära kommandomål skall i enlighet med 58 § i grundlagen ordnas så att det parlamentariska ansvaret ökas genom en bestämmelse om att försvarsministern är föredragande då man beslutar om de centrala grunderna för rikets militära försvar till den del de hänför sig till försvarsministeriets strategiska planering. Grundlagsutskottet framhåller i sitt betänkande om grundlagsreformen att beslutsfattande på föredragning av ministern är ett typiskt exempel på medverkan av en minister (GrUB 10/1998 rd). Reformen påverkar inte republikens presidents befogenheter.

Skyldigheten för försvarsmaktens tjänsteman att flytta bibehålls i enlighet med det som för närvarande bestäms. Enligt försvarsutskottets betänkande (FöUB 4/1998 rd) om regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om försvarsmakten (RP 240/1998 rd) är det inte möjligt att ändamålsenligt sköta uppgifterna inom försvarsmakten om skötseln i sista hand är beroende av en enskild tjänstemans samtycke. En motsvarande bestämmelse som gäller tjänstemän vid gränsbevakningsväsendet finns i 14 § i lagen om gränsbevaknings-

väsandets förvaltning. De som söker sig till en tjänst inom försvarsmakten är väl medvetna om flyttningsskyldigheten och den generella principen är att förflyttningarna gäller en tjänst eller ett uppdrag på samma eller högre nivå. Rättssäkerheten föreslås även i framtiden bli tillgodosedd genom att ändring enligt förvaltningsprocesslagen kan sökas i förflyttningsbeslut som innebär en ny tjänstgöringsort.

Avsikten har varit att utforma de bemyndiganden att utfärda förordning som ingår i lagförslaget så att de uppfyller kraven på exakthet och noggrann avgränsning enligt 80§ i grundlagen. De frågor om vilka bestämmelser skall utfärdas genom förordning har avgränsats noggrant i dem och användningen av bemyndigandet är genom lag bunden vid sakliga krav eller begränsningar. Bestämmelserna om bemyndigande att utfärda förordning bör därmed enligt förslaget anses vara tillräckligt exakta.

På grund av att de nödvändiga bestämmel-

serna och föreskrifterna är så detaljerade är det inte möjligt att genomföra all behövlig reglering i lag eller på förordningsnivå. Således har huvudstaben, staben för försvarsgrenen och den regionala och lokala förvaltningsmyndigheten givits rätt att utfärda föreskrifter i vissa frågor av ringa allmän betydelse (26 § 2 mom., 27 § 1-3 mom. och 28 § 3 mom.). Bestämmelserna om bemyndigande har utformats så exakt och så noggrant avgränsat som det är möjligt med tanke på karaktären hos den verksamhet som regleras.

I propositionen ingår inga bestämmelser som kräver grundlagsordning. Lagförslagen kan därför behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Eftersom propositionen ändå innehåller flera omständigheter som är av betydelse med tanke på grundlagen, anser regeringen det vara ändamålsenligt att riksdagen inhämtar grundlagsutskottets utlåtande om propositionen.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag om försvarsmakten

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Tillämpningsområde

I denna lag föreskrivs om försvarsmaktens uppgifter, behörighet, organisation, förvaltning, beslutsförfarande i militära kommandomål och personal.

2 §

Försvarsmaktens uppgifter

Till försvarsmaktens uppgifter hör

1) det militära försvaret av Finland, vilket innefattar

a) övervakning av landområdena, vattenområdena och luftrummet samt tryggande av den territoriella integriteten,

b) tryggande av befolkningens livsbetingelser, de grundläggande fri- och rättigheterna och statsledningens handlingsfrihet samt försvaret av den lagliga samhällsordningen,

c) givande av militär utbildning och styrning av den frivilliga försvarsutbildningen samt stärkande av försvarsviljan,

2) stödjande av andra myndigheter, vilket innefattar

a) handräckning för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet, för förhindrande och avbrytande av terroristbrott samt för skyddande av samhället i övrigt,

b) deltagande i räddningsverksamheten genom att tillhandahålla utrustning, personalresurser och sakkunnigtjänster som behövs i räddningsverksamheten,

c) deltagande i lämnande av bistånd till en annan stat till följd av en terroristattack, en naturkatastrof, en storolycka eller någon annan motsvarande händelse, samt

3) deltagande i internationell militär kris-
hantering.

I fråga om försvarsmaktens övriga uppgifter bestäms särskilt.

2 kap.

Behörighet*Militärt försvar av Finland*

3 §

Territorialövervakning

Försvarsmakten övervakar Finlands land- och vattenområde samt luftrum och tryggar den territoriella integriteten på det sätt som föreskrivs i territorialövervakningslagen (755/2000).

4 §

Tryggande av folkningen livsbetingelser och statsledningens handlingsfrihet samt försvar av den lagliga samhällsordningen

Försvarsmakten tryggar Finlands territorium, folkningen livsbetingelser och statsledningens handlingsfrihet samt försvarar den lagliga samhällsordningen vid behov med maktmedel. Maktmedlen skall vara förenliga med internationella förpliktelser som är bindande för Finland.

5 §

Militär utbildning

Försvarsmakten ger militär utbildning enligt vad som föreskrivs i värnpliktslagen (/2006) och lagen om frivilligt försvar (/2006). I fråga om militär utbildning vid Försvarshögskolan bestäms särskilt.

6 §

Frivilligt försvar

Försvarsmakten styr, stöder och övervakar det frivilliga försvaret enligt vad som föreskrivs i lagen om frivilligt försvar.

7 §

Militär disciplin

Försvarsmakten kan utöva disciplinär makt på det sätt som föreskrivs i militära disciplinlagen (331/1983).

8 §

Polisuppgifter

Försvarsmakten sköter polisuppgifter enligt vad som föreskrivs i lagen om fullgörande av polisuppgifter inom försvarsmakten (1251/1995).

9 §

Hälsovård

Försvarsmakten ordnar på det sätt som föreskrivs i lagen om hälsovården inom försvarsmakten (322/1987) hälsovård för dem vars hälsovård den ansvarar för.

Stödjande av andra myndigheter

10 §

Handräckning till polisen och gränsbevakningsväsendet

Försvarsmakten ger handräckning till poli-

sen för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet samt för förhindrande och avbrytande av terroristbrott enligt vad som föreskrivs i lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen (781/1980). I enlighet med vad som föreskrivs i lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen har försvarsmakten rätt att använda militära maktmedel under polisens ledning när den bistår polisen i att förhindra eller avbryta ett terroristbrott.

Försvarsmakten ger handräckning till gränsbevakningsväsendet enligt vad som föreskrivs i gränsbevakningslagen (578/2005).

11 §

Handräckning för skyddande av samhället

Försvarsmakten kan ge handräckning för skyddande av samhället enligt vad som föreskrivs i lagen om bekämpande av oljeskador som uppkommer på land (378/1974), lagen om förhindrande av miljöförorening från fartyg (300/1979) eller i någon annan lag.

12 §

Bistånd till en annan stat

Försvarsmakten kan delta i lämnande av bistånd till en annan stat till följd av en terroristattack, en naturkatastrof, en storolycka eller någon annan motsvarande händelse.

Beslut om försvarsmaktens deltagande i verksamhet som avses i 1 mom. fattas av försvarsministeriet på begäran av ett behörigt ministerium efter det att försvarsministeriet har hört utrikesministeriet.

Om det är fråga om ett vittsyftande och principiellt viktigt projekt eller om ärendets betydelse av någon annan anledning kräver det, fattas beslutet om försvarsmaktens deltagande i verksamhet som avses i 1 mom. av statsrådets allmänna sammanträde. Är lämnandet av bistånd betydelsefullt i utrikespolitiskt hänseende, fattas beslutet om lämnande av bistånd av republikens president.

Försvarsmakten får inte åläggas att fullgöra uppdrag som avses i 1 mom. utan det förfarande för beslutsfattande som avses i 2 eller 3 mom., om inte något annat följer av den be-

hörighet som republikens president i egen-
skap av försvarsmaktens överbefälhavare
har.

Deltagande i militär krishantering

13 §

Militär krishantering

Försvarsmakten deltar i internationell mili-
tär krishantering enligt vad som föreskrivs i
lagen om militär krishantering (211/2006).

*Användning av fastigheter och begränsning-
ar som gäller fastigheter*

14 §

Tillfällig rätt att använda fastigheter

Försvarsmakten har rätt att tillfälligt an-
vända andra fastigheter än fastigheter som
stadigvarande används av försvarsmakten,
om det är nödvändigt med tanke på militär
övningsverksamhet eller en höjning av för-
svarsberedskapen. Försvarsmakten får dock
inte orsaka egendom onödigt olägenhet eller
skada.

Försvarsmakten har dock inte rätt att an-
vända bostadshus eller därtill hörande gårds-
planer och trädgårdar, odlingsmark före
skörden eller försöksfält inom jord- och
skogsbruket.

Beslut om att försvarsmakten får använda
en fastighet som avses i 1 mom. fattas av den
regionala eller lokala förvaltningsmyndighe-
ten eller av den som leder övningen. Beslutet
får inte överklagas genom besvär.

För skada som användningen av en fastig-
het orsakat betalas ersättning enligt gängse
pris till fastighetens ägare eller innehavare.
Ändring i ett ersättningsbeslut söks genom
besvär enligt förvaltningsprocesslagen
(586/1996).

15 §

*Förbud och begränsningar beträffande rät-
ten att röra sig*

Om militära orsaker eller skyddandet av

utomstående mot faror nödvändigtvis kräver
det kan försvarsmaktens regionala eller loka-
la förvaltningsmyndigheter förbjuda obehö-
riga att röra sig på ett område eller en plats
som försvarsmakten förfogar över eller be-
gränsa denna rätt. Bestämmelser om straff
vid överträdelser av förbudet ingår i straffla-
gen (39/1889).

På områden eller platser som försvarsmak-
ten tillfälligt förfogar över för att hålla öv-
ning och som används för att förvara materi-
el, för gruppering av trupper eller för verk-
samhet som kan vara farlig för utomstående
kan den som leder övningen bestämma om
förbud eller begränsningar enligt 1 mom.

I 1 och 2 mom. avsedda förbud och be-
gränsningar får övervakas med ett förfarande
med passersedlar. Närmare bestämmelser om
förfarandet med passersedlar utfärdas genom
förordning av försvarsministeriet.

Av de objekt som avses i 1 mom. skall
markområden märkas ut. Bestämmelser om
förbudsskyltar och andra här avsedda marke-
ringar kan utfärdas genom förordning av för-
svarsministeriet.

16 §

*Fotografering eller annan bildupptagning på
ett område som används av försvarsmakten*

På ett område som används av försvars-
makten får följande ställen fotograferas eller
annars tas upp på bild endast med tillstånd av
garnisonschefen eller kommandören för ett
truppförband:

- 1) försvarsmaktens ledningsenheter och
ledningslokaler,
- 2) försvarsmaktens signalstationer och ræ-
darstationer,
- 3) försvarsmaktens vapensystem,
- 4) marinens och flygvapnets militärbaser
samt örlogshamnar och militära flygplatser,
samt
- 5) försvarsmaktens depåer och upplag.

Tillståndet beviljas om inte fotograferingen
eller bildupptagningen äventyrar försvarets
intressen och om sökanden har ett i 15 § av-
sett tillstånd att röra sig på ett område som
används av försvarsmakten. I tillståndet kan
meddelas sådana bestämmelser om fotografe-
ringen eller bildupptagningen och utrustning

en som är nödvändiga med tanke på försvaret och sökandens säkerhet samt bestämmelser om tidpunkten för bildupptagningen och den plats där bildupptagningen får göras.

Tillståndet kan återkallas om

1) den som ansökt om tillstånd bryter mot tillståndsbestämmelserna,

2) den som ansökt om tillstånd givit vilseledande uppgifter om fotograferingen eller bildupptagningen eller dess syfte, eller om

3) en väsentlig förändring i de förhållanden som inverkat på tillståndsprövningen inträffat efter det att tillståndet beviljats.

I ett beslut av garnisonschefen eller kommandören för ett truppförband som gäller ett i 1-3 mom. avsett ärende får ändring sökas genom besvär enligt förvaltningsprocesslagen. Ett beslut om återkallande av tillstånd iaktas trots att besvär har anförts, om inte besvärsmyndigheten förbjuder verkställigheten av beslutet.

I fråga om flygfotografering föreskrivs i territorialövervakningslagen.

Närmare bestämmelser om det tillståndsförfarande som avses i denna paragraf kan utfärdas genom förordning av försvarsministeriet.

17 §

Registret för tillstånds- och övervakningsärenden

Registret för tillstånds- och övervakningsärenden är ett permanent personregister som är avsett för riksomfattande bruk och som förs med hjälp av automatisk databehandling. Registret kan innehålla uppgifter som det är nödvändigt att behandla för beviljande av de tillstånd som avses i denna lag och som gäller rätten att röra sig eller fotografering eller annan bildupptagning samt för övervakning av förbud och begränsningar.

Huvudstaben samt förvaltningsenheten inom respektive ansvarsområde är registeransvariga.

Av identitetsuppgifterna om en person som vistas på eller söker tillträde till försvarsmaktens område får i registret införas uppgift om fullständigt namn, födelsedatum, personbe-teckning, kön, modersmål, medborgarskap,

avsaknad av medborgarskap, nationalitet, hemstat, födelsestat, födelsehemkommun, hemkommun, yrke, adress och telefonnummer eller annan kontaktinformation samt uppgifterna i en persons resedokument. I registret får dessutom införas uppgift om att den registrerade avlidit samt antecknas uppgifter om upphittade farliga föremål och ämnen samt andra motsvarande uppgifter som inverkar på säkerheten i arbetet för försvarsmaktens personal.

I registret får beträffande personen i fråga dessutom antecknas uppgift om beviljat säkerhetsintyg enligt lagen om internationella förpliktelser som gäller informationssäkerhet (588/2004) samt uppgift om huruvida en säkerhetsutredning gjorts om personen i enlighet med förfarandet i lagen om säkerhetsutredningar (177/2002) och uppgift om vid vilken tidpunkt och i vilken omfattning en sådan gjorts.

Uppgifter i registret kan lämnas ut för skötsel av uppgifter enligt lagen om fullgörande av polisuppgifter inom försvarsmakten (1251/1995).

Upprätthållande av säkerhet och ordning

18 §

Upprätthållande av säkerhet och ordning på ett område som stadigvarande används av försvarsmakten

Garnisonschefen eller kommandören för ett truppförband bestämmer närmare om hur säkerhet och ordning skall upprätthållas på ett område som stadigvarande används av försvarsmakten. Bestämmelser om utbildningen för en tjänsteman i vakt- eller jourtjänst utfärdas genom förordning av försvarsministeriet.

19 §

Utredande av identitet, avlägsnande av en person och rätt att gripa en person

En tjänsteman i vakt- eller jourtjänst har rätt att avlägsna en person från ett område som stadigvarande används av försvarsmakten och från ett i 15 § avsett område, om det

är uppenbart att personen inte har rätt att vistas på området och tjänstemannen har uppmanat personen att avlägsna sig. Tjänstemannen har också rätt att avlägsna en person som lovligen vistas på området, om han eller hon stör eller äventyrar andras eller sin egen säkerhet. Dessutom har tjänstemannen i sitt uppdrag rätt att få veta namnet, personbe-teckningen eller, om sådan saknas, födelse-datum samt medborgarskap och passuppgif-ter i fråga om den person som vistas eller rör sig på området.

Bestämmelser om allmän rätt att gripa in-går i 1 kap. 1 § i tvångsmedelslagen (450/1987). En person som gripits och som inte lyder under 45 kap. i strafflagen skall utan dröjsmål lämnas till polisen. Detta gäller även en person som lyder under 45 kap. i strafflagen och som har gjort sig skyldig till något annat brott än ett brott som avses i 2 § i militära rättegångslagen (326/1983). Om den som gripits inte kan överlämnas till polisen senast sex timmar efter gripandet, skall han eller hon friges omedelbart.

20 §

Säkerhetsvisitation

En tjänsteman i vakt- eller jourtjänst har i samband med avlägsnandet eller gripandet av en person rätt att utföra kroppsvisitation och granska de saker personen medför för att försäkra sig om att det inte är fråga om föremål eller ämnen med vilka personen kan utsätta sig själv eller andra för fara. Tjänstemannen har rätt att frånta den gripne de farliga föremål eller ämnen som påträffas vid visitationen. De skall återlämnas när personen avlägsnar sig eller friges, om det inte finns något hinder för det enligt lag.

21 §

Säkerhetskontroll

En tjänsteman i vakt- eller jourtjänst har rätt att med hjälp av en metalldetektor eller någon annan teknisk anordning eller ett tränat djur kontrollera en person som önskar tillträde till eller befinner sig i försvarsmaktens lokaler eller fordon eller på försvars-

maktens område och vid behov personens fordon och saker som personen medför, för att utreda att sådana föremål eller ämnen inte medförs genom vilka säkerheten och ordningen kan äventyras eller som kan användas för att skada egendom eller vars innehav annars är förbjudet enligt lag eller bestämmelser eller föreskrifter som utfärdats med stöd av lag. Säkerhetskontroll kan också göras i fråga om personer som avlägsnar sig från försvarsmaktens lokaler, fordon eller område samt vid behov i fråga om deras fordon och saker som de medför, om kontrollen är av vikt för upprätthållandet av säkerheten och ordningen och om det finns grundad anledning att misstänka brott mot försvarsmaktens bestämmelser om säkerhet.

En tjänsteman i vakt- eller jourtjänst har också rätt att med hjälp av en metalldetektor eller någon annan teknisk anordning eller ett tränat djur kontrollera försvarsmaktens lokaler, områden och fordon, för att utreda att det inte finns sådana föremål eller ämnen genom vilka ordningen eller säkerheten kan äventyras eller som kan användas för att skada egendom eller vars innehav annars är förbjudet enligt lag eller bestämmelser eller föreskrifter som utfärdats med stöd av lag.

Beslut om säkerhetskontroll fattas av garnisonschefen eller kommandören för ett truppförband. Säkerhetskontrollen skall ordnas så att den inte medför onödig olägenhet för den som kontrolleras och så att den inte skadar egendom.

Egendom som påträffats i de fall som avses i 1 och 2 mom. får omhändertas. Ett protokoll skall upprättas över omhändertagandet. Omhändertagen egendom skall återlämnas till personen när han eller hon avlägsnar sig från försvarsmaktens lokaler, om det inte finns något hinder för det enligt lag.

22 §

Maktmedel i anslutning till upprätthållandet av säkerhet och ordning

Om den som skall avlägsnas, gripas eller säkerhetsvisiteras genom att göra motstånd försöker undgå att bli avlägsnad, gripen eller säkerhetsvisiterad, har en tjänsteman i vakt- eller jourtjänst rätt att använda sådana makt-

medel som är nödvändiga för att avlägsna, gripa eller säkerhetsvisitera personen i fråga och som kan anses vara försvarliga med hänsyn till personens uppträdande samt övriga omständigheter.

Om en person motsätter sig säkerhetskontroll enligt 21 § kan personen avlägsnas eller vägras tillträde till försvarsmaktens lokaler, fordon eller område. För att avlägsna en person från försvarsmaktens lokaler, fordon eller ett område som försvarsmakten besitter kan vid behov sådana maktmedel användas som kan anses vara försvarliga med hänsyn till personens uppträdande och övriga omständigheter.

Bestämmelser om excess i samband med användning av maktmedel finns i 4 kap. 6 § 3 mom. och 7 § i strafflagen.

23 §

Militärpersoners och militära mäns maktmedel

Om en militärperson i vakt- eller jourtjänst möter motstånd har militärpersonen rätt att använda sådana maktmedel som är nödvändiga för att bryta motståndet och som kan anses försvarliga med beaktande av truppens eller det bevakade objektets eller områdets säkerhet, tjänsteuppdragets eller tjänstgöringens art och hur farligt motståndet är. Under dessa förutsättningar har en vaktpost rätt att använda maktmedel också när någon trots vaktpostens befallning att stanna närmar sig ett bevakat objekt eller område till vilket tillträde är förbjudet.

Om en underordnad i strid, sjönöd eller någon motsvarande synnerligen farlig situation för truppen eller dess verksamhet trots en militär förmans förbud flyr, gör våldsamt motstånd mot förmannen eller inte lyder dennes befallning för avvärjande av faran, trots att befallningen har upprepats, har förmannen rätt att mot den underordnade använda sådana maktmedel som är nödvändiga för att återställa lydnad och ordning och som kan anses försvarliga. Huruvida maktmedlen är försvarliga skall bedömas med hänsyn till hur farlig den underordnades försummelse eller gärning är och det rådande läget.

Om en krigsfånge flyr, har den som har till

uppgift att förhindra flykten rätt att använda sådana maktmedel som anges i 18 kap. 6 § i fängelselagen (767/2005).

Bestämmelser om excess i samband med användning av maktmedel finns i 4 kap. 6 § 3 mom. och 7 § i strafflagen.

3 kap.

Försvarsmaktens organisation och förvaltning

24 §

Försvarsmaktens ledning och förvaltningsenheter

I fråga om högsta befälet över försvarsmakten bestäms i grundlagen. I administrativt avseende lyder försvarsmakten under försvarsministeriet. Republikens president beslutar i militära kommandomål och i militära utnämningsärenden på det sätt som bestäms i denna lag.

Försvarsmakten omfattar kommandören för försvarsmakten, huvudstaben, armén, marinen och flygvapnet, staber för regionalförvaltningen, militära inrättningar, truppförband och andra förvaltningsenheter samt Försvarshögskolan.

Försvarsmakten omfattar dessutom garnisoner bestående av områden som används av försvarsmakten och förvaltningsenheter som finns på dem.

25 §

Kommandören för försvarsmakten

Den direkta ledningen av och tillsynen över försvarsmakten ankommer på kommandören för försvarsmakten.

Kommandören för försvarsmakten handlägger och avgör på föredragning av chefen för huvudstaben eller en tjänsteman som denna förordnat de förvaltningsärenden vilka enligt vad som bestäms särskilt hör till kommandörens befogenheter. Kommandören för försvarsmakten kan i enskilda fall förbehålla sig beslutanderätten i förvaltningsärenden vilka enligt vad som bestäms särskilt skall

handläggas av huvudstaben samt i ärenden som gäller förordnande till en uppgift och vilka skall avgöras av en annan myndighet inom försvarsmakten.

Kommendören för försvarsmakten gör framställningar hos försvarsministeriet om sådana tjänsteutnämningar och förordnanden inom försvarsmakten som avgörs av republikens president i statsrådet utifrån statsrådets förslag till avgörande.

Vid förhinder för kommendören för försvarsmakten tjänstgör chefen för huvudstaben som kommendörens ställföreträdare. Närmare bestämmelser om kommendörens uppgifter utfärdas vid behov genom förordning av statsrådet.

26 §

Huvudstaben

Huvudstaben är en myndighet som hör till statens centralförvaltning och försvarsmaktens ledningsstab. Huvudstaben leder och övervakar utförandet av de uppgifter som ankommer på försvarsmakten, om inte något annat följer av behörigheten för kommendören för försvarsmakten. Huvudstaben leds av chefen för huvudstaben.

Huvudstaben handlägger och avgör de på försvarsmakten ankommande ärenden som inte skall handläggas och avgöras av någon annan myndighet inom försvarsmakten. Vid huvudstaben avgörs förvaltningsärendena av chefen för huvudstaben på föredragning, om inte något annat bestäms eller föreskrivs. Andra på huvudstaben ankommande ärenden än sådana som är betydelsefulla med tanke på försvarsmakten kan delegeras till huvudstabens tjänstemän. Genom förordning av statsrådet föreskrivs om grunderna för delegering av beslutanderätt. Närmare föreskrifter kan meddelas i huvudstabens arbetsordning.

Om huvudstabens närmare sammansättning och uppgifter föreskrivs genom förordning av statsrådet.

27 §

Försvarsgrenarna

Armén omfattar arméstaben, militärlän, regionalbyråer, militära inrättningar och truppförband. Armén leds av kommendören för armén. Ett ärende som skall handläggas i arméstaben avgörs av kommendören för armén på föredragning, om inte ärendet enligt vad som bestäms eller föreskrivs skall avgöras av någon annan tjänsteman. Ärenden som är betydelsefulla med tanke på armén avgörs dock av kommendören för armén. Närmare föreskrifter om handläggningen och avgörandet av ärendena i arméstaben meddelas i arbetsordningen, som fastställs av kommendören för armén.

Marinen omfattar marinstaben, militära inrättningar och truppförband. Marinen leds av kommendören för marinen. Ett ärende som skall handläggas i marinstaben avgörs av kommendören för marinen på föredragning, om inte ärendet enligt vad som bestäms eller föreskrivs skall avgöras av någon annan tjänsteman. Ärenden som är betydelsefulla med tanke på marinen avgörs dock av kommendören för marinen. Närmare föreskrifter om handläggningen och avgörandet av ärendena i marinstaben meddelas i arbetsordningen, som fastställs av kommendören för marinen. Marinstaben leder och utövar tillsyn över den militära sjöfarten samt över åtgärderna för dess främjande och tryggande.

Flygvapnet omfattar flygstaben, militära inrättningar och truppförband. Flygvapnet leds av kommendören för flygvapnet. Ärenden som skall handläggas i flygstaben avgörs av kommendören för flygvapnet på föredragning, om ärendet inte enligt vad som bestäms eller föreskrivs skall avgöras av någon annan tjänsteman. Ärenden som är betydelsefulla med tanke på flygvapnet avgörs dock av kommendören för flygvapnet. Närmare föreskrifter om handläggningen och avgörandet av ärendena i flygstaben meddelas i arbetsordningen, som fastställs av kommendören för flygvapnet. I anslutning till flygstaben finns i överensstämmelse med luftfartslagen (1242/2005) som militär luftfartsmyndighet en myndighetsenhet för militär luftfart.

I förvaltningsärenden är arméstaben, ma-

rinstaben och flygstaben direkt underställda huvudstaben i frågor som gäller respektive ansvarsområde.

28 §

Regional- och lokalförvaltning samt landskapstrupper

Landet är indelat i militärlän. Staben för ett operativt militärlän är en regional förvaltningsmyndighet som lyder under arméstaben. Staben för ett regionalt militärlän och regionalbyrå är regionala förvaltningsmyndigheter som lyder under det operativa militärlänet. I fråga om indelningen av landet i militärlän och regionalbyråer föreskrivs genom förordning av statsrådet.

De militära inrättningarna, truppförbanden och garnisonerna är försvarsmaktens lokala förvaltningsmyndigheter. De militära inrättningarna och truppförbanden lyder under huvudstaben, arméstaben, marinstaben, flygstaben eller en militär inrättning enligt vad som beslutas om detta i enlighet med 29 §.

Ett förvaltningsärende som skall handläggas vid en regional eller lokal förvaltningsmyndighet som avses i 1 och 2 mom. avgörs av kommandören eller chefen för den regionala eller lokala förvaltningsmyndigheten på föredragning, om inte ärendet enligt vad som bestäms eller föreskrivs skall avgöras av någon annan myndighet. Närmare bestämmelser om handläggningen och avgörandet av ärendena vid de regionala eller lokala förvaltningsmyndigheterna meddelas i arbetsordningen, som fastställs av kommandören eller chefen för den regionala eller lokala förvaltningsmyndigheten.

Landskapstrupperna bildas av frivilliga värnpliktiga som hör till reserven och av andra frivilliga som till försvarsmakten ågett en sådan förbindelse som avses i lagen om frivilligt försvar.

29 §

Beslut om sammansättning och ledningsförhållanden

Försvarsministeriet beslutar på föredragning av kommandören för försvarsmakten eller huvudstaben

1) om placeringen av huvudstaben, staben för en försvarsgren och Försvarshögskolan samt om inrättande och indragning samt om placeringen av staber för regionalförvaltningen, militära inrättningar, truppförband eller andra enheter, och

2) om andra förändringar i sammansättningen eller ledningsförhållandena som har stor betydelse med tanke på samhället, ekonomin eller personalen.

Kommandören för försvarsmakten har rätt att i övrigt besluta om detaljerade sammansättningar och ledningsförhållanden. Försvarsministeriet skall hållas underrättad om beredningen av dessa ärenden. I fråga om behörighetsfördelningen mellan försvarsministeriet och kommandören för försvarsmakten kan närmare bestämmelser utfärdas genom förordning av försvarsministeriet.

Ändring i beslut som avses i 1 och 2 mom. får inte sökas genom besvär.

Beslut om en sammansättning som utöver den sammansättning som avses i 1 och 2 mom. inrättas för en höjning av beredskapen och om ledningsförhållandena fattas som ett i denna lag avsett militärt kommandomål.

30 §

Försvarsmaktens interna organisation och militära kommandomål

Försvarsmaktens interna organisation är militärisk. En tjänsteman som tjänstgör i en militär tjänst föredrar betydande militära kommandomål som skall avgöras av kommandören för försvarsmakten eller någon annan militär förman och kontrasignerar de beslut som den militära förmannen fattat i dessa mål.

31 §

Republikens presidents beslutanderätt i militära kommandomål

Republikens president beslutar om de centrala grunderna för rikets militära försvar, om betydande ändringar i den militära försvarsberedskapen, om principerna för genomförande av det militära försvaret samt om andra vittsyftande eller principiellt viktiga militära kommandomål som gäller försvarsmaktens militära verksamhet och militära ordning.

Presidenten beslutar som militärt kommandomål också om befordran till militär grad enligt vad som föreskrivs i denna lag.

Presidenten kan överta avgörandet av ett militärt kommandomål som skall avgöras av kommendören för försvarsmakten eller någon annan militär förman. Kommendören för försvarsmakten skall informera presidenten och försvarsministern om betydande militära kommandomål som hör till de militära förmännens behörighet.

32 §

Beslutsförfarandet i militära kommandomål

Republikens president avgör militära kommandomål som avses i 31 § 1 mom. och som hör till de centrala grunderna för det militära försvaret på föredragning av försvarsministern till den del de hänför sig till försvarsministeriets strategiska planering. Besluten kontrasigneras av försvarsministern. Statsministern och kommendören för försvarsmakten har då rätt att närvara och uttala sin uppfattning om saken.

Presidenten avgör övriga militära kommandomål på föredragning av kommendören för försvarsmakten. Besluten kontrasigneras av kommendören för försvarsmakten. När ett militärt kommandomål föredras för presidenten har försvarsministern rätt att närvara och uttala sin uppfattning om saken. När kommendören för försvarsmakten föredrar ett militärt kommandomål som avses i 31 § 1 mom. skall försvarsministern vara närvarande och uttala sin uppfattning om saken. Dessutom kan statsministern närvara och uttala sin uppfattning om saken.

Presidenten kan på eget initiativ eller på föredragning av försvarsministern överföra ett militärt kommandomål för att avgöras av presidenten i statsrådet. Härvid beslutar presidenten om saken på föredragning av försvarsministern utan att statsrådet lägger fram förslag till avgörande. När ett militärt kommandomål föredras för presidenten i statsrådet har kommendören för försvarsmakten rätt att närvara och uttala sin uppfattning om saken.

33 §

Kommendörens för försvarsmakten och andra militära förmäns beslutsfattande i militära kommandomål

Kommendören för försvarsmakten avgör andra militära kommandomål än sådana som skall avgöras av republikens president, om de inte enligt vad som bestäms eller föreskrivs skall avgöras av någon annan militär förman. En militär förman kan överta avgörandet av ett militärt kommandomål som skall avgöras av förmännens underordnade.

Om fördelningen av behörigheten mellan kommendören för försvarsmakten och lägre militära förmän i militära kommandomål bestäms genom förordning av republikens president.

34 §

Bevakning av statens intresse i försvarsmakten

Om bevakningen av statens intresse i ärenden som gäller försvarsmakten föreskrivs genom förordning av statsrådet.

35 §

Försvarsmaktens emblem

Om försvarsmaktens emblem föreskrivs genom förordning av republikens president.

Kommendören för försvarsmakten kan bevilja utomstående tillstånd att använda emblemet. Emblemet får inte användas utan tillstånd.

4 kap.

Försvarsmaktens personal

36 §

Personal

Inom försvarsmakten finns personal i militära tjänster och civila tjänster. Försvarsmakten kan dessutom ha personal i tjänsteförhållande för viss tid samt personal i arbetsavtalsförhållande. Med yrkesmilitär avses i denna lag en person som tjänstgör i en militär tjänst samt den som inom försvarsmakten utnämns till en militär uppgift i ett tjänsteförhållande för viss tid.

Närmare bestämmelser om försvarsmaktens tjänster utfärdas genom förordning av statsrådet.

37 §

Behörighetsvillkor för tjänsterna inom försvarsmakten

Den som utnämns till en tjänst vid försvarsmakten skall, utöver det som någon annanstans i lag föreskrivs om allmän behörighet för statstjänst, ha den tillförlitlighet som uppgifterna förutsätter.

Av dem som utnämns till en militär tjänst vid försvarsmakten krävs dessutom att de har fullgjort värnplikt i vapentjänst eller frivillig militärtjänst för kvinnor vid försvarsmakten eller gränsbevakningsväsendet i Finland och att de till sin hälsa och fysiska kondition är lämpliga för tjänsten.

Genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om särskilda behörighetsvillkor för tjänstemän vid försvarsmakten, såsom utbildningskrav, krav på erfarenhet samt krav på ledarförmåga i förmansuppgifter.

38 §

Utnämning till tjänst och förordnande till en uppgift

Kommendören för försvarsmakten, chefen för huvudstaben, generalerna, amiralerna,

försvarsmaktens chefsingenjör, försvarsmaktens överläkare och fältbiskopen utnämns till sina tjänster och förordnas till sina uppgifter av republikens president. Beslutet om utnämning och förordnande till en uppgift fattas av presidenten i statsrådet utifrån statsrådets förslag till avgörande. I samma ordning förordnar presidenten en officer eller specialofficer vid försvarsmakten till en uppgift som försvarsattaché, biträdande försvarsattaché, militär representant och biträdande militär representant samt till motsvarande internationella uppgifter.

Presidenten beslutar som militärt utnämningssärende om utnämning av andra än i 1 mom. avsedda officerare och om förordnande av en officer till uppgiften som adjutant för republikens president. Presidenten fattar beslut i militära utnämningssärenden på föredragning av kommendören för försvarsmakten. Besluten kontrasigneras av kommendören för försvarsmakten. När ett sådant ärende föredras för presidenten har försvarsministern rätt att vara närvarande och uttala sin uppfattning om saken.

Om behörigheten att förordna andra än i 1 och 2 mom. avsedda officerare till en uppgift samt att utnämna och förordna andra tjänstemän vid försvarsmakten till en uppgift föreskrivs genom förordning av statsrådet.

39 §

Ersättningar till och ställningen för dem som deltar i internationella uppdrag

I fråga om sådana ersättningar på grund av lokala särförhållanden samt andra ekonomiska förmåner som skall betalas till dem som har förordnats till en uppgift som försvarsattaché, biträdande försvarsattaché, militär representant och biträdande militär representant samt till motsvarande internationella uppgifter och till personer som bistår dem gäller lagen om ersättningar inom utrikesrepresentationen (596/2006).

I 1 mom. avsedda personers rätt till ortstillägg, utrustningserättning och flytterättning fastställs i enlighet med 4, 6 och 7 § i lagen om ersättningar inom utrikesrepresentationen. Genom förordning av försvarsministeriet utfärdas närmare bestämmelser om

likställande av tjänstebestämmelser eller uppgifter inom försvarsmakten med de tjänster och uppgifter inom utrikesförvaltningen som paragraferna förutsätter. Försvarsmakten fattar beslut om att bevilja ersättning, om inte något annat föreskrivs genom förordning av försvarsministeriet.

Om ställningen vid finska beskickningar för dem som avses i 1 mom. bestäms i lagen om utrikesförvaltningen (204/2000).

40 §

Befordran till militär grad eller tjänstgöringsgrad

Republikens president befordrar genom beslutsförfarandet för militära kommandomål på föredragning av kommandören för försvarsmakten till fänriks och underlöjtnants militära grad samt till militär grad som är högre än dessa eller har motsvarande beteckning. Beslutsfattandet i fråga om befordran till brigadgenerals och flottiljmirals militära grad samt till militär grad som är högre än dessa eller har motsvarande beteckning samt i fråga om motsvarande tjänstgöringsgrad sker dock på föredragning av försvarsministeriet.

I fråga om militära grader och tjänstgöringsgrader samt befordran till militär grad och förlänande av tjänstgöringsgrad liksom även om behörighet att befordra till andra än de i 1 mom. avsedda militära graderna och förläna motsvarande tjänstgöringsgrad föreskrivs närmare genom förordning av republikens president.

Kommandören för försvarsmakten kan bestämma om användningen av militära grader och tjänstgöringsgrader, likställandet av dem och om deras inbördes förhållanden i övrigt.

41 §

Förflyttning av en tjänsteman till en annan tjänst eller uppgift

En tjänsteman vid försvarsmakten är skyldig att övergå till en annan tjänst eller uppgift vid försvarsmakten när det är nödvändigt för att skötseln av uppgifterna eller tjänstgöringen skall kunna ordnas på ett ändamålsenligt

sätt.

Om förflyttningen till en annan tjänst eller förordnandet till en annan uppgift medför att tjänstemannens tjänstgöringsort ändras, skall beslutet delges tjänstemannen minst tre månader tidigare.

I ett beslut som gäller förflyttning till en tjänst eller förordnande till en uppgift och som medför att tjänstemannens tjänstgöringsort ändras får ändring sökas enligt förvaltningsprocesslagen. Beslutet skall dock iaktas oberoende av om besvär anförs eller ej, om besvärmyndigheten inte beslutar något annat. I ett beslut som gäller förflyttning till en tjänst eller förordnande till en uppgift och som inte medför att tjänstgöringsorten ändras får ändring inte sökas genom besvär.

Bestämmelserna i 1 mom. gäller inte deltagande utomlands i sådan militär krishantering som avses i lagen om militär krishantering.

42 §

Skyldighet i fråga om uppträdande

En yrkesmilitär skall i tjänsten och i sitt privatliv, utöver det som någon annanstans i lag föreskrivs om en tjänstemans uppträdande, uppträda så att han eller hon inte förfar på ett sätt som är ägnat att rubba förtroendet för att de uppgifter som ankommer på försvarsmakten sköts på ett behörigt sätt.

43 §

Yrkesskicklighet och kondition

En yrkesmilitär skall upprätthålla den yrkesskicklighet och kondition som tjänsteuppgifterna kräver. Bestämmelser om vilka grundläggande militära kunskaper och vilken konditionsnivå som krävs för olika tjänsteuppgifter och om genomförande av konditionstester kan utfärdas genom förordning av försvarsministeriet.

44 §

Anmälan för tjänstgöring

Med tanke på särskilda situationer som hör

till försvarsmaktens ansvarsområde skall varje tjänsteman vid försvarsmakten se till att den behöriga förvaltningsenheten har hans eller hennes uppdaterade kontaktuppgifter. En tjänsteman vid försvarsmakten som inte har semester eller är tjänstledig är skyldig att på förordnande vara i larmberedskap och inställa sig eller förbli i tjänst när det är nödvändigt av skäl i anslutning till en särskild situation inom försvarsmakten. När en allvarlig särskild situation nödvändigtvis kräver det är tjänstemannen på förordnande skyldig att inställa sig i tjänst även under semester eller tjänstledighet.

En tjänsteman vid försvarsmakten som inte har semester eller är tjänstledig är skyldig att utan dröjsmål kontakta sin tjänstgöringsplats när en allvarlig särskild situation som hör till försvarsmaktens ansvarsområde nödvändigtvis kräver det. Dessa förordnanden ges av den behöriga myndigheten inom försvarsmakten.

45 §

Användning av uniform och militäruniform

En yrkesmilitär vid försvarsmakten och den som tjänstgör i en tjänst enligt lagen om militär krishantering är skyldig att vid tjänstgöring använda försvarsmaktens militäruniform, om inte något annat bestäms på grund av tjänsteuppgiftens art eller av någon annan orsak. Om uppgifterna eller tjänsteställningen för en annan tjänsteman inom försvarsmakten förutsätter det kan personen i fråga förpliktas att använda en sådan uniform som står i överensstämmelse med uppgiften eller tjänsteställningen.

Huvudstaben kan bestämma att en person som brutit mot bestämmelserna och föreskrifterna om användningen av militäruniform och som särskilt fått rätt att använda militäruniform förlorar denna rätt.

Andra personer än de som avses i 1 mom. och som tjänstgör i en tjänst som avses i värnpliktslagen eller i lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor (194/1995) eller de som utbildas till militär tjänst får inte, om inte en behörig myndighet inom försvarsmakten av särskilda skäl ger tillstånd, använda en dräkt eller ett klädesplagg som på ett förvillande

sätt liknar försvarsmaktens militäruniform eller därtill hörande persedlar så att detta kan ge intrycket att bäraren är yrkesmilitär.

Huvudstaben bestämmer närmare om militäruniformer och uniformer samt om användningen av militäruniformer.

46 §

Utbildningsstöd och tjänstgöringstidsersättning till den som tjänstgör i en militär tjänst för viss tid

Omskolningen av en person som utnämns till en militär tjänst som alltid besätts för viss tid stöds genom att ersättning under tjänstgöringsförhållandet betalas för kostnader för studier enligt lagen om studieledighet (273/1979) som bedrivs utanför försvarsmakten. Om utbildningsstödet inte har använts under den tid tjänstgöringsförhållandet pågår betalas en lika stor tjänstgöringstidsersättning såsom engångsersättning när tjänstgöringsförhållandet upphör. Ersättningen skall betalas i sin helhet inom två år räknat från tjänstgöringsförhållandets upphörande. Utbildningsstöd eller tjänstgöringstidsersättning betalas dock inte om avsikten är att tjänstemannen skall utnämnas tills vidare till en annan tjänst inom försvarsmakten. Utbildningsstöd eller tjänstgöringstidsersättning betalas för varje tjänstgöringsmånad från början av tjänstgöringsförhållandet, om tjänstgöringsförhållandet pågått i sammanlagt minst tre år. Beloppet av stödet eller ersättningen utgör skillnaden mellan den allmänna militärpensionsavgiften för respektive tjänstetyp och pensionsavgiften för den ifrågavarande militära tjänsten, som alltid besätts för viss tid, dock minst tolv procent av den skattepliktiga avlöningen.

Om en person, som fått utbildningsstöd eller tjänstgöringstidsersättning, inom ett år från att tjänstgöringsförhållandet för viss tid upphört tills vidare utnämns till en annan militär tjänst vid försvarsmakten på grundval av utbildning som försvarsmakten givit eller helt bekostat, kan högst hälften av de utbetalda förmånerna återkrävas i enlighet med 60 och 61 § i statstjänstemannalagen (750/1994).

47 §

Rätt att kvarstå i tjänst efter avgångsåldern

Huvudstaben kan av vägande skäl och med tjänstemannens samtycke besluta att tjänstemannen får kvarstå i sin tjänst efter avgångsåldern en bestämd tid, dock högst till dess tjänstemannen fyller 68 år och i fråga om en tjänsteman i en militär tjänst högst tills han eller hon fyller 55 år.

Beslutet om rätt för en tjänsteman att kvarstå i tjänsten skall fattas innan tjänstemannen uppnår avgångsåldern. Ett tjänsteförhållande upphör utan uppsägning när den i 1 mom. avsedda tiden löper ut.

48 §

Skiljande av en yrkesmilitär från tjänsteutövning för viss tid

En yrkesmilitär som i väsentlig grad eller upprepade gånger bryter mot eller åsidosätter sin tjänsteplikt kan, om en varning eller en annan åtgärd inte kan anses vara tillräcklig med beaktande av hur allvarlig försummelsen är eller hur ofta den sker, skiljas från tjänsteutövning för en tid av minst en och högst sex månader. Löneutbetalningen avbryts för tiden för skiljandet från tjänsteutövningen.

Beslut om skiljande från tjänsteutövning fattas av den utnämmande myndigheten. Om republikens president eller statsrådet är utnämmande myndighet, beslutar försvarsministeriet om skiljande från tjänsteutövning. Ett ärende om skiljande från tjänsteutövning skall inledas senast tre månader från det att myndigheten fick kännedom om en omständighet som kan orsaka skiljande från tjänsteutövning.

Innan beslut enligt 1 mom. fattas om skiljande från tjänsteutövning skall myndigheten bereda yrkesmilitären tillfälle att bli hörd i ärendet. Dessutom skall huvudförtroendemannen eller förtroendemannen ges tillfälle att bli hörd, om yrkesmilitären begär det, och skiljandet från tjänsteutövningen inte på grund av sakens natur skall verkställas omedelbart. Myndigheten skall innan beslutet fattas underrätta yrkesmilitären om möjligheten

att begära att huvudförtroendemannen eller förtroendemannen skall höras.

Bestämmelser om sökande av ändring i ett i 1 mom. avsett beslut om skiljande från tjänsteutövning för viss tid ingår i statstjänstemannalagen.

5 kap.

Straffbestämmelser

49 §

Olovlig fotografering eller annan bildupptagning på ett område som används av försvarsmakten

Den som uppsåtligen i strid med de förutsättningar som anges i 17 § fotograferar eller i övrigt gör bildupptagningar av ställen som avses i 17 § 1 mom. utan tillstånd skall för olovlig fotografering eller annan bildupptagning på område som används av försvarsmakten dömas till böter.

50 §

Olovlig användning av försvarsmaktens emblem

Den som uppsåtligen utan det tillstånd eller i strid med det tillstånd som avses i 35 § olovligen använder försvarsmaktens emblem, antingen som sådant eller ett märke som är förvillande likt försvarsmaktens emblem, skall för olovlig användning av försvarsmaktens emblem dömas till böter.

6 kap.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

51 §

Ikraftträdande och övergångsbestämmelse

Denna lag träder i kraft den 200 .

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

Med avvikelse från vad som bestäms i 36 § 2 mom. kan de som tjänstgjort i en militär

tjänst vid försvarsmakten den 31 december 2007 kvarstå i sin tjänst, även om de inte har fullgjort värnplikt i vapentjänst eller frivillig militärtjänst för kvinnor vid försvarsmakten eller gränsbevakningssväsendet i Finland.

52 §

Bestämmelse om upphävande

Genom denna lag upphävs lagen av den 31 maj 1974 om försvarsmakten (402/1974), nedan den upphävda lagen, jämte ändringar. Den upphävda lagens 10 a och 10 b § förblir

dock i kraft.

53 §

Förordningar som förblir i kraft

Följande förordningar som utfärdats med stöd av den upphävda lagen förblir alltjämt i kraft:

- 1) försvarsministeriets förordning om ersättande av utbildningskostnader (77/2002) samt,
- 2) förordningen om försvarshögskolan (668/1992).

2.

Lag

om upphävande av lagen om naturaprestationer för krigsväsendets räkning under fredstid

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §
Genom denna lag upphävs lagen av den 16 februari 1920 om naturaprestationer för krigsväsendets räkning under fredstid (94/1920).

2 §
Denna lag träder i kraft den 200 .

3.**Lag****om upphävande av 45 kap. 26 a § i strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 § 515/2003 och 776/2005.
Genom denna lag upphävs 45 kap. 26 a § i
strafflagen av den 19 december 1889
(39/1889), sådan paragrafen lyder i lag

2 §
Denna lag träder i kraft den 200 .

4.

Lag**om ändring av 35 och 39 § i gränsbevakningslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i gränsbevakningslagen av den 15 juli 2005 (578/2005) 35 § 3 mom. och 39 § som
följer:

35 §

En gränsbevakningsmans maktmedel

Bestämmelser om excess i samband med användning av maktmedel finns i 4 kap. 6 § 3 mom. och 7 § i strafflagen (39/1889). I territorialövervakningslagen (755/2000) finns bestämmelser om rätten att använda maktmedel i territorialövervakningsuppdrag. I 31 § i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning föreskrivs om hur rätten för en militärperson och militär förman att använda maktmedel enligt 23 § i lagen om försvarsmakten (/200) tillämpas inom gränsbevakningsväsendet.

39 §

Rätt att röra sig på annans fastighet

En tjänsteman vid gränsbevakningsväsendet samt värnpliktiga och personer i frivillig militärtjänst som anlitas för att stödja gränsbevakningsväsendets verksamhet har rätt att röra sig på annans mark- och vattenområde

till fots, på skidor och med gränsbevakningsväsendets fordon, om det är nödvändigt för utförande av gränsbevakningsväsendets uppgifter. Färdsel på gårdsområden och därmed jämförbara områden som reserverats för ett särskilt ändamål skall dock undvikas, om det inte finns något tvingande skäl att röra sig där med anledning av en uppgift som ankommer på gränsbevakningsväsendet.

För skada och olägenhet som orsakas av färdseln på någon annans mark- och vattenområde betalas till områdets ägare eller innehavare ersättning enligt gängse pris.

I fråga om gränsbevakningsväsendets rätt att tillfälligt använda andra fastigheter än sådana som stadigvarande används av gränsbevakningsväsendet då detta är nödvändigt med tanke på militär övningsverksamhet eller en höjning av försvarsberedskapen gäller vad som i 14 § i lagen om försvarsmakten (/) föreskrivs om försvarsmaktens rätt att tillfälligt använda andra fastigheter än sådana som stadigvarande används av försvarsmakten.

Denna lag träder i kraft den 200 .
Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

5.

Lag**om ändring av 31 § i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 15 juli 2005 om gränsbevakningsväsendets förvaltning (577/2005) 31 § 1 mom. som följer:

31 §

*Tillämpning av bestämmelserna om militära
brott*

De som tjänstgör i militära tjänster vid gränsbevakningsväsendet omfattas av bestämmelserna om krigsmän i 45 kap. i strafflagen (39/1889). Bestämmelser om rätten för en gränsbevakningsman i militär

tjänst att använda maktmedel finns dock i 35 § i gränsbevakningslagen, och bestämmelser om rätten för en militärperson och militär förman att använda maktmedel i 23 § i lagen om försvarsmakten (/200).

Denna lag träder i kraft den 200.
Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

Helsingfors den 17 november 2006

Republikens President

TARJA HALONEN

Försvarsminister *Seppo Kääriäinen*

4.

Lag

om ändring av 35 och 39 § i gränsbevakningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i gränsbevakningslagen av den 15 juli 2005 (578/2005) 35 § 3 mom. och 39 § som
följer:

Gällande lydelse

35 §

En gränsbevakningsmans maktmedel.

Bestämmelser om excess i samband med användning av maktmedel finns i 4 kap. 6 § 3 mom. och 7 § i strafflagen (39/1889). I territorialövervakningslagen (755/2000) finns bestämmelser om rätten att använda maktmedel i territorialövervakningsuppdrag. I 31 § i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning föreskrivs om hur rätten för en *kriksman* att använda maktmedel enligt 45 kap. 26 a § i strafflagen tillämpas inom gränsbevakningsväsendet.

39 §

Rätt att röra sig på annans fastighet.

En tjänsteman vid gränsbevakningsväsendet samt värnpliktiga och personer i frivillig militärtjänst som anlitats för att stödja gränsbevakningsväsendets verksamhet har rätt att röra sig på annans mark- och vattenområde till fots, på skidor och med gränsbevakningsväsendets fordon, om det är nödvändigt för utförande av gränsbevakningsväsendets uppgifter. Färdsel på gårdsområden och därmed jämförbara områden som reserverats för ett särskilt ändamål skall dock undvikas, om det inte finns något tvingande skäl att röra sig där med anled-

Föreslagen lydelse

35 §

En gränsbevakningsmans maktmedel

Bestämmelser om excess i samband med användning av maktmedel finns i 4 kap. 6 § 3 mom. och 7 § i strafflagen (39/1889). I territorialövervakningslagen (755/2000) finns bestämmelser om rätten att använda maktmedel i territorialövervakningsuppdrag. I 31 § i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning föreskrivs om hur rätten för en *militärperson och militär förman* att använda maktmedel enligt 23 § i lagen om försvarsmakten (/200) tillämpas inom gränsbevakningsväsendet.

39 §

Rätt att röra sig på annans fastighet

En tjänsteman vid gränsbevakningsväsendet samt värnpliktiga och personer i frivillig militärtjänst som anlitats för att stödja gränsbevakningsväsendets verksamhet har rätt att röra sig på annans mark- och vattenområde till fots, på skidor och med gränsbevakningsväsendets fordon, om det är nödvändigt för utförande av gränsbevakningsväsendets uppgifter. Färdsel på gårdsområden och därmed jämförbara områden som reserverats för ett särskilt ändamål skall dock undvikas, om det inte finns något tvingande skäl att röra sig där med anled-

ning av en uppgift som ankommer på gränsbevakningsväsendet. *Den rätt till färdseil som avses i detta moment gäller inte det militära försvarets övningar som anordnas av gränsbevakningsväsendet, om inte något annat överenskommit med mark- eller vattenområdets ägare.*

För skada och olägenhet som orsakas av färdseiln på någon annans mark- och vattenområde betalas till området ägare eller innehavare ersättning enligt gängse pris.

ning av en uppgift som ankommer på gränsbevakningsväsendet.

För skada och olägenhet som orsakas av färdseiln på någon annans mark- och vattenområde betalas till området ägare eller innehavare ersättning enligt gängse pris.

I fråga om gränsbevakningsväsendets rätt att tillfälligt använda andra fastigheter än sådana som stadigvarande används av gränsbevakningsväsendet då detta är nödvändigt med tanke på militär övningsverksamhet eller en höjning av försvarsberedskapen gäller vad som i 14 § i lagen om försvarsmakten (/) föreskrivs om försvarsmaktens rätt att tillfälligt använda andra fastigheter än sådana som stadigvarande används av försvarsmakten.

—————
Denna lag träder i kraft den 200 .

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

—————

5.

Lag**om ändring av 31 § i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 15 juli 2005 om gränsbevakningsväsendets förvaltning (577/2005) 31
§ 1 mom. som följer:

Gällande lydelse

31 §

*Tillämpning av bestämmelserna om militä-
ra brott.*

De som tjänstgör i militära tjänster vid gränsbevakningsväsendet omfattas av bestämmelserna om krigsmän i 45 kap. i strafflagen (39/1889). Bestämmelser om rätten för en gränsbevakningsman i militär tjänst att använda maktmedel finns dock i 35 § i gränsbevakningslagen.

Föreslagen lydelse

31 §

*Tillämpning av bestämmelserna om militä-
ra brott*

De som tjänstgör i militära tjänster vid gränsbevakningsväsendet omfattas av bestämmelserna om krigsmän i 45 kap. i strafflagen (39/1889). Bestämmelser om rätten för en gränsbevakningsman i militär tjänst att använda maktmedel finns dock i 35 § i gränsbevakningslagen, och bestämmelser om rätten för en militärperson och militär förman att använda maktmedel i 23 § i lagen om försvarsmakten (/200).

*Denna lag träder i kraft den 200 .
Åtgärder som verkställigheten av lagen för-
utsätter får vidtas innan lagen träder i
kraft.*